

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Filmų adaptavimas 5-12 klasių mokinių ugdymui: pedagogų ir edukatorių patirtys

Baigiamasis magistro studijų projektas

Gintarė Pranaruskaitė

Projekto autorė

Prof. dr. Brigita Janiūnaitė

Vadovė

Kaunas, 2021

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Filmų adaptavimas 5-12 klasių mokinių ugdymui: pedagogų ir edukatorių patirtys

Baigiamasis magistro studijų projektas

Edukologija (6211MX020)

Gintarė Pranarauskaitė

Projekto autorė

Prof. dr. Brigita Janiūnaitė

Vadovė

Doc. dr. Berita Simonaitienė

Recenzentė

Kaunas, 2021

Kauno technologijos universitetas

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas

Gintarė Pranarauskaitė

Filmų adaptavimas 5-12 klasių mokinių ugdymui: pedagogų ir edukatorių patirtys

Akademinio sąžiningumo deklaracija

Patvirtinu, kad:

1. baigiamąjį projektą parengiau savarankiškai ir sąžiningai, nepažeisdama(s) kitų asmenų autoriaus ar kitų teisių, laikydamasi(s) Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatų, Kauno technologijos universiteto (toliau – Universitetas) intelektinės nuosavybės valdymo ir perdavimo nuostatų bei Universiteto akademinės etikos kodekse nustatytų etikos reikalavimų;
2. baigiamajame projekte visi pateikti duomenys ir tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti teisėtai, nei viena šio projekto dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar elektroninių šaltinių, visos baigiamojo projekto tekste pateiktos citatos ir nuorodos yra nurodytos literatūros sąrašė;
3. įstatymų nenumatytų piniginių sumų už baigiamąjį projektą ar jo dalis niekam nesu mokėjęs (-usi);
4. suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo ar kitų asmenų teisių pažeidimo faktui, man bus taikomos akademinės nuobaudos pagal Universitete galiojančią tvarką ir būsiu pašalinta(s) iš Universiteto, o baigiamasis projektas gali būti pateiktas Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos pažeidimą.

Gintarė Pranarauskaitė

Patvirtinta elektroniniu būdu

Pranaraskaitė, Gintarė. Filmų adaptavimas 5-12 klasių mokinių ugdymui: pedagogų ir edukatorių patirtys. Magistro studijų baigiamasis projektas / vadovė prof. dr. Brigita Janiūnaitė; Kauno technologijos universitetas, Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakultetas.

Studijų kryptis ir sritis (studijų krypčių grupė): Ugdymo mokslai (M02).

Reikšminiai žodžiai: kino edukacija, filmai, ugdymas, edukatoriai, auditorija.

Kaunas, 2021. 74 p.

Santrauka

Kinas – patraukli ir inovatyvi ugdymo priemonė, kuri vis dažniau naudojama pamokose. Skirtingo formato bei žanrų video medžiaga naudojam mokant įvairias disciplinas: nuo istorijos, geografijos, meno dalykų iki medicinos. Lietuvoje terminas *kino edukacija* nėra tiksliai apibrėžtas, kino edukacija gali reikšti filmų žiūrėjimą, filmų kūrimą, diskutavimą socialinėmis temomis pasitelkiant filmą, kaip inspiracijos priemonę arba kino kalbos mokymąsi. Lietuvoje filmus vis daugiau naudoja mokytojai ugdymo procese. Šiandieniniame kontekste, kai didelė dalis mokyklų turi kompiuterius, projektorius, išmaniąsias lentas ar planšetes, naudotis įvairia vaizdine medžiaga mokymosi tikslams yra itin patogiu. Kino edukatoriai bei įvairios kino platformos pritaiko ir siūlo mokykloms įvairių filmų turinį. Dėl itin plačių filmų naudojimo ugdymui galimybių, iškyla problema, kai nesutampa mokytojų ir edukatorių filmų pritaikymo ugdymui tikslai ir lūkesčiai. Šio darbo **tikslas**: atskleisti filmų pritaikymo 5-12 klasių mokinių auditorijai procesą. **Tyrimo objektas**: filmų pritaikymo 5-12 klasių mokinių auditorijai procesas. **Uždaviniai**: 1) Atskleisti teorinius kino edukacijos ir kino filmų adaptavimo mokinių auditorijai aspektus; 2) Pagrįsti kino filmo adaptavimo ugdymo/-si tikslais charakteristikas; 3) Pagrįsti kino filmų adaptavimo mokinių auditorijai tyrimo metodologiją; 4) Nustatyti kino filmų adaptavimo 5-12 klasių mokinių auditorijai ypatumus.

Pasirinktas **tyrimo metodas**: pasirinktas kokybinis tyrimas. Duomenų rinkimui pasirinkta pusiau struktūruoti interviu su švietimo subjektais: mokytojais bei kino edukatoriais. Duomenų analizės metodai: aprašomoji turinio analizė ir kokybinė turinio (content) analizė. Tyrimo rezultatai atskleidė pedagogų ir kino edukatorių filmų pritaikumo 5-12 klasių mokinių auditorijai ypatumus. Tyrimas atskleidė, kad filmus pedagogai ir kino edukatoriai mokinių auditorijai pritaiko skirtingai. Filmų peržiūras pedagogai planuoja iš anksto ir dažnai įtraukia jas į savo ugdymo planus. Dažniausiai filmai naudojami siekiant ugdyti socialines kompetencijas. Pedagogai filmus renkasi pagal dėstomo dalyko programą ir aktualias temas, taip pat vadovaujasi kolegų rekomendacijomis ir asmeniniu vertinimu. Filmų integravimo procesas susideda iš trijų dalių: planavimo, pasirengimo filmo peržiūrai ir struktūruoto žiūrėjimo, kuriam rengiasi bendradarbiaudami su kolegomis arba savarankiškai. Kino edukatoriai filmus auditorijai pritaiko sudarant specialią filmų programą, rengiant metodinę medžiagą ir organizuojant diskusijas po kino seansų.

Darbo struktūra: Darbas susideda iš trijų pagrindinių dalių, šio darbo teorinėje dalyje nagrinėjama kino edukacijos samprata Lietuvos ir užsienio kontekste. Ieškomi ir lyginami kino edukacijos terminai ir apibrėžimai, filmų panaudojimo ugdymo procese sritys. Išanalizavus teorinę dalį apie adaptavimo teoriją ir filmų pritaikymo etapus, atliekamas tyrimas, siekiant išsiaiškinti kaip filmus auditorijai pritaiko edukatoriai ir mokytojai. Atlikus literatūros analizę ir apibrėžus kino edukacijos sampratą, sudaroma tikslinė respondentų imtis. Aprašomi respondentai: Mokytojai, dalyvaujantys

edukacinėse kino veiklose arba organizuojantys filmų/vaizdinės medžiagos peržiūras klasėse/nuotoliai; Nekomerciniuose kino teatruose dirbantys kino edukatoriai, kitas kino edukacijos paslaugas teigiantys subjektai, Lietuvos kino centro prie LR Kultūros ir sporto ministerijos atstovai. Trečioji darbo dalis skirta gautų rezultatų analizei, pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

Pranaruskaitė, Gintarė. Adaptation of films for the education of 5-12 grade students: experiences of teachers and educators. Master's Final Degree Project / supervisor prof. dr. Brigita Janiūnaitė; Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Study field and area (study field group): Educational Sciences (M02).

Keywords: film education; cinema education; educators; audience

Kaunas, 2021. 74 p.

Summary

Cinema is an attractive and innovative educational tool that is increasingly used in lessons. Films are used to teach various disciplines: from history, geography, art subjects to medicine. In Lithuania, the term film education is not precisely defined, film education can mean watching movies, making films, discussing social topics using film or learning the film language. In Lithuania, films are increasingly used by teachers for the educational purposes. Many schools have computers, projectors, smart boards or tablets that is why using a variety of visuals for learning purposes is extremely convenient. Film educators and Lithuanian legal film platforms offer a variety of film content to schools. Due to the extremely wide possibilities of using films for education, a problem arises when the film educators who offers film content and teacher who use it might have different educational goals and expectations. **The aim** of this work is to reveal the process of adapting films to the audience of students in grades 5-12. **Object of research:** the process of adapting films to the audience of students in grades 5-12. **Tasks:** 1) To reveal the theoretical aspects of film education and adaptation of films to students; 2) To substantiate the characteristics of the adaptation of a film for educational purposes; 3) To substantiate the research methodology of film adaptation to the student audience; 4) To determine the peculiarities of adapting films to the audience of 5-12 grade students. **Data analysis methods:** For the data collection was chosen a semi-structured interview with educational subjects: teachers and film educators. Descriptive content analysis and qualitative content analysis. The results of the study revealed how educators and film educators adapt films to an audience of students in grades 5-12. The study revealed that educators and educators adapt films to student audiences differently. Teacher plan film screenings in advance and often are incorporated into their annual curricula. Films are most often used to develop social competencies. Teachers choose films according to the syllabus and relevant topics, as well as peer recommendations and personal assessment. The film integration process consists of three parts: planning, preparation for film screening, and structured viewing, which is prepared in collaboration with colleagues or on your own. Meanwhile film educators adapt films to the audience in three different ways – by creating a special film program, preparing methodological material and organizing discussions after film screenings. Structure of the work: The work consists of three main parts, the theoretical part of this work deals with the concept of film education in the Lithuanian and foreign context. Search and comparison terms and definitions of film education, areas of use of films in the educational process. After analyzing the theoretical part about the adaptation theory and the stages of film adaptation, a study is conducted to find out how educators and teachers adapt films to the audience. After the analysis of the literature and the definition of the concept of film education, a target sample of respondents is formed. The third part of the work is devoted to the analysis of the obtained results, conclusions and recommendations are presented. Research methods: Data collection methods: review of scientific literature, distance interviews. Data analysis methods: content analyze.

Turinys

Lentelių sąrašas	8
Paveikslų sąrašas	9
Įvadas	10
1. Kino edukacija ir filmų pritaikymo ugdymo tikslams teoriniai aspektai	13
1.1 Kino edukacijos samprata	13
1.2. Kino edukacijos taikymo galimybės.....	17
1.3. Filmų adaptavimo procesas	20
1.4. Filmų adaptacijos ugdymo tikslams	25
2. Tyrimo metodologija	29
2.1 Empirinio tyrimo logika.....	29
2.2 Duomenų rinkimo metodų pagrindimas	29
2.3. Duomenų apdorojimo metodų pagrindimas	30
2.4. Tyrimo instrumentų pagrindimas	30
2.5 Tyrimo imties pagrindimas	33
2.6. Tyrimo etikos pagrindimas	34
3. Filmų pritaikymo mokinių auditorijai tyrimo rezultatų analizė	35
3.1. Pedagogų interviu rezultatų analizė	35
3.2. Edukatorių interviu rezultatų analizė	49
3.3. Tyrimo rezultatų aptarimas ir diskusija.....	62
Išvados	67
Rekomendacijos	69
Literatūros sąrašas	70
Informacijos šaltinių sąrašas	73
Priedai.....	Error! Bookmark not defined.

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Filmų terminų vartojimas su priedais	13
2 lentelė. Kino edukacijos termino reikšmės (Žulyte, 2016)	16
3 lentelė. Filmų taikymo istorijos pamokose etapai	19
4 lentelė. Adaptacijos formos (Hutcheon, 2006)	21
5 lentelė. Adaptavimo procesas (adaptuota remiantis Hutcheon, 2006)	22
6 lentelė. Edukacinio filmo adaptavimo mokinių auditorijai modelis (remiantis Hutcheon (2006), Hord (2013) ir Hoover (1990))	28
7 lentelė. Filmų adaptavimo mokinių auditorijai tyrimo logika	29
8 lentelė. Klausimai pedagogams	30
9 lentelė. Klausimai edukatoriams	31
10 lentelė. Informantų mokomieji dalykai ir geografinis pasiskirstymas	33
11 lentelė. Pedagogų kino edukacijos samprata	35
12 lentelė. Pedagogų patirtys naudojant filmus	36
13 lentelė. Pedagogų filmų rodymo priežastys	37
14 lentelė. Pedagogų filmų atrankos kriterijai	38
15 lentelė. Filmų integravimo etapai	39
16 lentelė. Turinio adaptavimas	40
17 lentelė. Filmų naudojimo dažnumas	41
18 lentelė. Pedagogų bendradarbiavimas su kolegomis	41
19 lentelė. Filmų pritaikymui reikalingos kompetencijos	42
20 lentelė. Pedagogų grupės valdymo technikos	44
21 lentelė. Pedagogų vertinimo kriterijai	44
22 lentelė. Filmų rodymo pliusai ir minusai	46
23 lentelė. Patarimai kitiems mokytojams	47
24 lentelė. Kino edukacijos sąvoka	49
25 lentelė. Kino edukacijos kryptys	49
26 lentelė. Edukacinių filmų pobūdis	51
27 lentelė. Edukatorių įvardinti filmų tikslai	52
28 lentelė. Filmų atrankos kriterijai	53
29 lentelė. Filmų pritaikymas auditorijai	54
30 lentelė. Metodinės medžiagos rengimas	55
31 lentelė. Reikalingos kompetencijos	56
32 lentelė. Kino edukatorių bendradarbiavimas	57
33 lentelė. Teigiamos ir neigiamos kino edukacijos pusės	58
34 lentelė. Kino edukatorių vertinimo kriterijai	59
35 lentelė. Patarimai kino edukatoriams	61
36 lentelė. Pedagogų filmų adaptavimo mokiniams modelis	65
37 lentelė. Edukatorių filmų adaptavimo mokiniams modelis	65

Paveikslų sąrašas

1 pav. Termino <i>Film</i> vartojimas	14
2 pav. <i>Cinema education</i> termino skirstymas	15
3 pav. Galimos adaptavimo priežastys (adaptuota pagal Hutcheon, 2006).....	23
4 pav. Adaptavimo strategijos (Hutcheon, 2006).....	24
5 pav. Filmo patekimo kelias į mokinių auditoriją.....	25
6 pav. Keturi veiksmingo programos pritaikymo elementai (Hoover (1988) ir Hoover, Collier (1986)).	26
7 pav. Keturi adaptavimo žingsniai (adaptuota pagal Hord ir kt. (2013))	26
8 pav. Filmų integravimo procesas.....	64

Įvadas

Kinas – patraukli ir inovatyvi ugdymo priemonė, kuri vis dažniau naudojama pamokose. Skirtingo formato bei žanrų video medžiaga naudojama mokant įvairias disciplinas: nuo istorijos, geografijos, kino, meno dalykų iki medicinos. Lietuvoje terminas *kino edukacija* nėra tiksliai apibrėžtas. Kino edukacija gali reikšti filmų žiūrėjimą, filmų kūrimą, diskutavimą socialinėmis temomis pasitelkiant filmą, kaip inspiracijos priemonę arba kino kalbos mokymąsi.

Kino edukacijos terminą sudėtinga apibrėžti dėl jo daugialypiškumo, nes pats kinas, kaip meno priemonė, yra labai įvairus, tiek savo žanrais, tematika, techninėmis galimybėmis, trukme ir t.t. Dėl atpigusių technologijų, įvairi vaizdinė medžiaga yra labai plačiai vartojama ir lengvai prieinama. Kartais sudėtinga atskirti kino vartotoją nuo kino kūrėjo, nes šiuolaikinės technologijos leidžia patiems kurti įvairų video turinį paprasčiausiomis priemonėmis.

Kas yra kino edukacija atsakyti sudėtinga, nes mokslinėje literatūroje lietuvių kalba tai nėra tiksliai apibrėžta, o kino edukatoriai patys dažnai nesutaria, kas konkrečiai yra kino edukacija. Jie yra linkę sakyti, kad galima mokytis iš kino, su kinu arba apie kiną.

Termino daugialypiškumas atsiskleidžia ne tik Lietuvoje, skirtingos Europos šalys turi savitus modelius ir požiūrį į kino edukaciją (Reid, 2018). Galime teigti, kad kiekviena šalis turi savitą kino kultūrą ir valstybinį požiūrį į ją ir į tai, kas yra kino edukacija ir kokie jos edukaciniai tikslai.

Šiandieniniame kontekste, kai didelė dalis mokyklų turi kompiuterius, projektorius, išmaniąsias lentas ar planšetes, naudotis įvairia vaizdine medžiaga mokymosi tikslams yra itin patogiu. Svarbu paminėti, kad Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija UNESCO medijų raštingumą įvardija tarp prioritetinių sričių, nes: „Skaitmeniniame pasaulyje visuomenė turi turėti įgūdžių jomis naudotis ir jas taikydama pasiekti bei sukurti informaciją, tai reiškia – būti raštingi šioje srityje“ (Lietuvos Nacionalinė UNESCO komisija, 2020). Kino teatrai bei įvairios kino platformos siūlo mokykloms edukacinius filmus ir specialiai parengtas metodines medžiagas. Gausa pasirinkimų ir vis dažniau įtraukiamo filmo rodymo ugdymo procese reiškinyms rodo šios medijos priemonės patrauklumą tiek mokiniams, tiek mokytojams. Teigiama, kad filmai turi prigimtinę reikšmę mintims ir ugdymui (Decoster ir Vansieleghem, 2014). Pasak Hwang (2017), filmų naudojimas kaip mokymo šaltinis yra tinkamas tarpdisciplininiam švietimui, nes filmai atspindi kūrybines ir ateities žmonių visuomenės prognozes, padedančias visuomenei suvokti, kas gali nutikti ateityje. Tačiau nepaisant filmų pritaikomumo edukacijai, vis dar sudėtinga empiriškai išmatuoti tikrąją filmų teikiamą edukacinę naudą. Topal ir kitų mokslininkų (2020) atlikto tyrimo išvados rodo, kad nerastas reikšmingas skirtumas tarp studentų žinių lygio, kuriems buvo rodomi edukaciniai filmai lyginant su kontroline grupe, kuriai filmai nebuvo rodomi (Topal ir kt., 2020). Taip pat filmai, kaip audiovizualiniai kūriniai be tinkamo konteksto, reikiamų akcentų sudėliojimo ir atitinkamos mokymo metodikos, gali nukreipti netinkama linkme arba nepadėti pasiekti edukacinių tikslų. Apie medijų naudojimo funkcijų daugialypiškumo ir kompetencijų ugdymo problematiką diskutuoja nemažai autorių. Connolly (2021) kelia klausimą, kokios žinios turi būti kuriamos naudojant medijas ir teigia, kad šioje srityje žinios per mažai teorizuojamos. Filmas atlieka savo edukacinę funkciją tik esant tinkamoms sąlygoms. Šias sąlygas sukuria mokytojai, naudojantys filmus ugdymo procese ar kino edukatoriai, kuriantys edukacinių filmų programą, metodines priemones ar veda diskusijas po filmų. Nuo mokytojų ir edukatorių priklauso, kokie edukaciniai tikslai bus pasiekti bei ko konkrečiai

mokomasi iš filmo. Skirtingi edukatoriai, naudodami tą patį filmą, gali mokyti skirtingų dalykų, nes filmai gali apimti daug aspektų, susidedančių tiek iš turinio, tiek formos elementų. Filmų pritaikymo procese gali dalyvauti tiek mokytojas, tiek edukatorius arba abu, kai mokytojas naudojami edukatoriaus sudaryta filmų programa, metodine medžiaga ar kita edukacine veikla, pvz., diskusijos moderavimu.

Problema kyla tuomet, kai nesutampa mokytojų ir edukatorių filmų pritaikymo ugdymui tikslai ir filmo pritaikymo auditorijai etapai bei priemonės. Lietuvoje nėra pagrįstos darbo su filmais metodologijos, kurioje būtų įvardinti filmų edukaciniai tikslai ir pritaikymo auditorijai etapai, tad kai kurių edukatorių sudaryta edukacinių filmų programa bei metodinė medžiaga gali neatitikti mokytojų, kurie naudojami šia medžiaga, poreikių ir lūkesčių. Skirtingi edukaciniai tikslai gali lemti prastesnius mokymosi rezultatus ir neišnaudoti kino edukacijos potencialo, kaip patrauklaus ir įtaigaus mokymosi būdo. Kino filmų pritaikymo metodikos trūkumas gali sukelti lūkesčių neatitikimą tarp švietimo subjektų, pavyzdžiui, mokytojai, dalyvaudami edukacinėse kino veiklose, gali tikėtis, kad filmai ir edukacinė veikla bus susieta su jų mokomaisiais dalykais, tačiau kino edukatoriai, vesdami edukacinius užsiėmimus ir rengdami metodinę medžiagą, gali kelti visai kitus edukacinius tikslus, pavyzdžiui – ugdyti judančių vaizdų suvokimą.

Problemos mokslinis ištirtumas ir pagrindinimas. Apie filmų taikymo galimybes kalbėta nuo pat kino atsiradimo pradžios, dar 1918 m. Amerikos švietimo žurnale „American Educational Film Magazine“ buvo tokių sraipsnių kaip „Filmai vaikams – ką su tuo darysime?“, pasak Decoster (2014), nuo pat pradžių buvo tikima, kad kinas turi pasekmes ne tik akims ir sielai, bet ir visuomenei. Apie filmų taikymo ugdymo tikslams diskutavo Shankar (2019), Budzik (2017), Serdyukov (2017), McClain (2019), Domke (2018), Hwang (2017), Ahmadi (2017), Buckingham (2003) ir kiti autoriai. Akivaizdu, kad filmų taikymo galimybės neišsemiamos, tačiau tai, kaip konkrečiai bus pritaikyti filmai, priklauso nuo adaptavimo proceso. Apie filmų adaptacijas, jų pritaikymą skirtingoms auditorijoms, adaptavimo procesus diskutavo Meeusen (2018), Littlejohn (2018), Zemirline (2012), Debarger (2017), Hoover (1990), Hutcheon (2006), Hord (2013) ir kiti autoriai, tačiau kaip pritaikomi filmai moksleiviams, kaip filmų programą sudaro, kokius edukacinius metodus naudoja kino edukatoriai ir kaip filmus renkasi bei naudoja mokytojai, tyrimų nėra. Lietuvoje 2014 metais buvo inicijuotas ir atliktas tyrimas: „Kino ir teatro edukacijos poveikis jaunimui. Atvejų analizė: Mokausi iš kino“ ir „Menų spaustuvė“ nauja neformalaus ugdymo erdvė mokyklų bendruomenei“ (Verikienė, 2014), tai buvo paskutinis tokio pobūdžio tyrimas, analizavęs kino edukacijos veiklas. Apie auditorijos ugdymą ir edukaciją teatruose bei muziejuose kalbėjo Klimavičiūtė-Minkštimienė ir Neringa Stoškutė (2015), neišskiriant kino teatrų ar kino edukacijos. Kultūrinės edukacijos raišką sprendžiant socialines problemas analizavo Pentronienė (2009) teigdama, kad meno ugdymo funkcija turi didelę reikšmę ugdant žmogaus dvasinį pasaulį ir vertybių sampratą (Petronienė, 2009). Apžvelgus temos ištirtumą, galime teigti, kad nors mokslininkai analizuoja kultūros edukacijos temas, tačiau tyrimų apie išskirtinai kino edukacijos taikymą, jos adaptavimą ugdymo/-si poreikiams bei tokio reiškinio tyrimo metodologijų trūksta. Šiame darbe siekiama atsakyti į probleminį klausimą: kaip mokytojai ir kino edukatoriai pritaiko filmus mokinių auditorijai ugdymo/-si tikslams?

Šio darbo **tikslas** - atskleisti filmų adaptavimo 5-12 klasių mokinių auditorijai procesą.

Tyrimo objektas: filmų adaptavimas 5-12 klasių mokinių auditorijai.

Uždaviniai:

1. Atskleisti teorinius kino edukacijos ir kino filmų adaptavimo mokinių auditorijai aspektus.
2. Pagrįsti kino filmo adaptavimo ugdymo/-si tikslais charakteristikas.
3. Pagrįsti kino filmų adaptavimo mokinių auditorijai tyrimo metodologiją.
4. Nustatyti kino filmų adaptavimo 5-12 klasių mokinių auditorijai ypatumus.

Teorinės tyrimo nuostatos. Tyrimas remiasi Hutcheon (2006) adaptavimo teorija bei Hoover (1988) ir Hoover, Collier (1986) veiksmingo *curriculum* pritaikymo elementų teorija bei Hord ir kt. (2013) keturių žingsnių adaptavimo proceso teorija.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, dokumentų analizė, pusiau struktūruotas interviu. Interviu duomenys apdoroti taikant turinio analizės metodą.

Tyrimo naujumas ir reikšmingumas: išanalizuota kino edukacijos samprata, ypatumai; pagrįstas kino filmų adaptavimo procesas ir edukacinių filmų adaptavimo modelis; nustatyti kino filmų adaptavimo 5-12 klasių moksleiviams, remiantis pedagogų ir edukatorių patirtimis, ypatumai.

Projekto struktūra: įvadas, trys dalys (teorinė, metodologinė, empirinė), išvados, rekomendacijos, literatūros ir šaltinių sąrašas, lentelės, paveikslai, priedai. Darbo apimtis: 72 puslapiai be priedų.

1. Kino edukacija ir filmų pritaikymo ugdymo tikslams teoriniai aspektai

Šioje darbo dalyje apibrėžiama kino edukacijos samprata, jos problematika bei daugialypiškumas, taip pat filmų taikymo galimybės formaliame bei neformaliame ugdyme bei filmų adaptavimo procesas skirtingoms auditorijoms.

1.1 Kino edukacijos samprata

Filmų rodymas mokinių ar studentų auditorijai plačiai naudojamas tiek formaliajame, tiek neformaliajame ugdyme visame pasaulyje. Įvairūs kino projektai naudojami mokyti ne tik apie kiną, bet ir spręsti mokinių su negalia įtraukties, imigrantų skaičiaus ir kitas problemas (Infante, 2018). Kiekviena šalis skiriasi savo kino kontekstu ir kino edukacijai keliamais tikslais (Reid, 2018), tad kino edukacija apima gana platų sąvokų lauką. Šiame skyriuje apžvelgiami kino edukacijos terminų panašumai bei skirtumai lietuvių ir anglų kalbomis, nes anglų kalboje terminas turi daugiau reikšmių ir variacijų, galinčių atspindėti įvairius semantinius skirtumus, kurių lietuvių kalboje nėra. Kino edukaciją gali apibūdinti terminai anglų kalba: *film*, *cinema*, *media* ir kitos sąvokos vartojamos kartu su žodžiais *education*, *pedagogy*, *literacy* ir kt.

Lietuvos kino centras prie Kultūros ministerijos kino edukaciją apibūdina kaip vizualinio raštingumo, kai lavinami įgūdžiai „skaityti“, kritiškai vertinti ir kurti vaizdinę informaciją, ugdymo dalį (<http://www.lkc.lt/edukacija>). Kaip teigiama Lietuvių kalbos žodyne, filmas – (angl. *film* - plėvelė) pirmąją savo reikšmę pateikiamas kaip kino juosta, kurioje užfiksuoti erdviniai vaizdai ir garsai – kalba, muzika; demonstruojamas ekranuose specialia projekcine technika, kita filmo reikšmė žodyne pristatoma kaip kinematografijos kūrinys (<https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/filmas>). Literatūroje (Peters, 2020; Hofmann, 2018; McDermott, 2019 ir kt.) apie kino edukaciją terminas *Film* dažnai naudojamas su prielinksniais: *in*, *for*, *through*, *as* ir kt., reiškiančiais mokymąsi per filmus ar su filmais (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Filmų terminų vartojimas su prielinksniais

Terminas	Pavyzdys	Autorius, metai
Film in	Film in History Education	Peters, 2020; Strum 2012; Keles, 2015; Kim, 2015; Topal ir kt., 2020.
Films for	Films for Teaching English	Hofmann, 2018; McDermott ir kt., 2019.
Through film	Learning Through Film	McDermott, 2019; (McDermott et al., 2019)Kim, 2015.
Film as	Films As A Teaching Tool	Abidi, 2017; Hwang ir kt., 2017; Decoster ir Vansieleghem, 2014; Agocuk ir Keçeci, 2017.

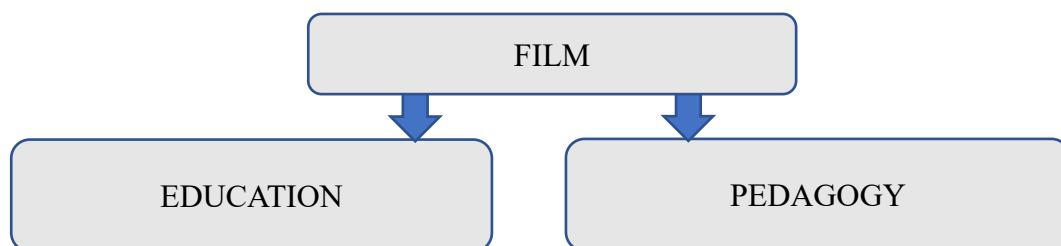
Įvairios *Film* termino vartojimo variacijos: *Film in History Education* (Peters, 2020), *Films for Teaching English* (Hoffman, 2018), *Learning Through Film* (Mcdernt, 2019), *Film as a Teaching Tool* (Abidi, 2017) rodo, kad filmai gali būti naudojami įvairių dalykų mokyme ir gali atlikti skirtingas funkcijas.

Be prielinksių su terminu *Film* ugdymo procesui įvardinti, vartojama **Film education** sąvoka. Moura (2019) vartodama šią sąvoką teigia, kad gyvename audiovizualinių dirgiklių prisotintoje kultūroje,

esame nejudančių ir judančių vaizdų vartotojai, jaunimas (taip pat vaikai ir suaugusieji) nuolat bendrauja su vaizdo įrašais, nuotraukomis, taip pat skaitmeniniais prietaisais, leidžiančiais jiems būti filmų gamintojais ir platintojais (Moura ir kt., 2019).

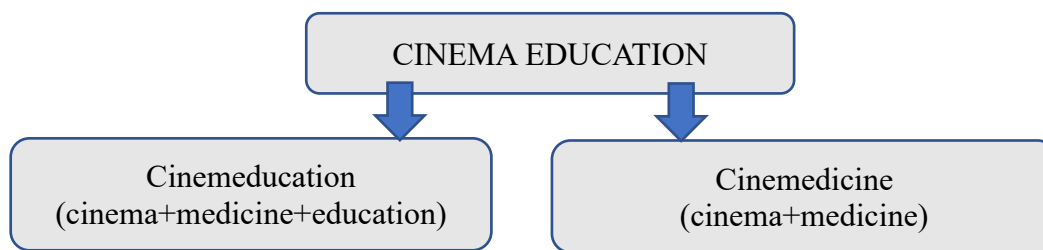
Internetiniame anglų-lietuvių kalbų žodyne (www.ezodynas.lt) *education* turi dvi reikšmes: 1. Auklėjimas, ugdymas; 2. Mokymas, išsimokslinimas, mokslas švietimas. Budzik (2017) *Film education* terminą aiškina kaip pasirinktos kino programos, kurią atrenka nepriklausomi kino teatrai, rodymą mokiniams. Budzik (2017) edukacinį procesą skirsto į filmo pristatymą, filmo peržiūrą ir diskusiją, kuri organizuojama vėliau klasėje. Reid (2018), apžvelgdamas *Film education* termino kompleksiskumą, teigia, kad skirtingos Europos šalys turi savitus apibrėžimus kino edukacijai, priklausančius nuo nacionalinio identiteto, švietimo ir kultūros santykio. Tai reiškia, kad į šią sąvoką, gali įeiti ir filmų demonstravimas kino platformose, kino teatruose ar internetiniuose portaluose (Reid, 2018). Reid (2018) teigimu, *Film education* terminas turi platesnį vartojimo lauką, nes mini tiek įvairias fizines filmų peržiūrų vietas, tiek internetu pasiekiamus filmus ar vaizdo įrašus.

Edukacinis procesas, kuriame naudojami filmai, mokslinėje literatūroje (Agocuk ir Keçeci, 2017; Metzger ir Harris, 2018; Sturm, 2012) taip pat įvardijamas *Film pedagogy* terminu (žr. 1 pav.). „Pedagogika reiškia auklėjimo meną, kryptingo ir sistemingo žmogaus auklėjimo (ugdymo) mokslą, tiriantį auklėjimo tikslus, uždavinius ir dėsningumus, mokymo turinį, procesą, principus bei metodus” – Tarptautinis žodžių žodynas (<https://www.zodynas.lt/tarptautinis-zodziu-zodynas/P/pedagogika>). Sturm (2012) įvardijo *Film pedagogy* tikslus: mokėti planuoti pamokas ir užsiėmimus naudojant filmus, filmų ištraukas, televizijos laidas, kitus vaizdo tekstus ir su šiais vaizdo įrašais susijusią medžiagą (vaizdus, oficialias svetaines ir garsą). *Film pedagogy* įvardijamas kaip filmų ir vaizdo įrašų naudojimas, tam kad būtų galima pagerinti ir sustiprinti kokio nors mokomojo dalyko įgūdžius (Sturm, 2012).

1 pav. Termino *Film* vartojimas

Literatūroje (Cole ir Joff, 2016) aptinkama ir kita kino pedagogikos formuluoatė - **A pedagogy of cinema**, kuri apima vaizdo konstrukcijų perkėlimą ir mąstymą apie pokyčių galimybes bet kurioje situacijoje. Lietuvoje sąvoka *cinema* (ang. *cinema* – kino teatras) labiau siejama su kino teatro veiklomis. Tačiau **Cinema education** nebūtinai siejamas su kino teatrų veikla. *Cinema education* nagrinėja, koks kino poveikis yra mintims ir mokymui(si) (Decoster ir Vansieleghem, 2014). Viena plačiai paplitusi mokymo sritis, kurioje naudojami filmai, yra medicina. Ši sritis turi atskirus terminų vedinius: *cinemeducation* ir *cinemedicine* (žr. 2 pav.)

2 pav. *Cinema education* termino skirstymas

Cinemeducation (angl. Cinema+medicine+education) reiškia filmų (movies) naudojimą siekiant mokyti medicinos studentus (Lumlertgul ir kt., 2009). Kiti autoriai apibrėžia šį terminą kaip mokymo metodą naudojant populiarius filmus (Ketiš ir Švab, 2017). Yra ir trumpesnė šio termino versija **Cinemedicine** (cinema+medicine) taip pat reiškianti galimybę medicinos studentus mokyti psichosocialinių dalykų, susijusių su medicina žiūrint ir reflektuojant filmus (Kadivar et al., 2018). Abu terminai reiškia medicinos studentų ugdymą į mokymo procesą įtraukiant įvairių žanrų filmus.

Literatūroje (Bruch, 2016; Topal ir kt., 2020; Benzer ir kt., 2019) filmai, kurie naudojami mokymo(si) procese dar vadinami edukaciniais filmais angl. *Educational films*. Lietuvos kino centro parengtame audiovizualių terminų žodyne nurodyta, kad: „**Educational films / mokomieji, šviečiamieji filmai** / yra plati kategorija filmų, kurie skirti pirmiausia informuoti ir šviesti; jų pramoginiai ir meniniai aspektai yra antraeilės svarbos, tame pačiame žodyne apibrėžtos ir edukacinės veiklos: **Educational entertainment / šviečiamosios pramogos** / – įvairaus pobūdžio lavinamosios pramogos: mokslo populiarinimo, tiriamosios dokumentikos, gamtos pažinimo filmai, TV ir radijo laidos, kompiuteriniai žaidimai ir kt.“ (<http://www.lkc.lt/wp-content/uploads/2013/10/Audiovizualiniu-terminu-zodynas.pdf>).

Taip pat randami ir kiti panašaus pobūdžio terminai apibūdinantys filmų naudojimą ugdymo procese **thematic films** (Ízgi & Say, 2017), **cinematic films** (Abidi et al., 2017), **movies** (Kadivar ir kt., 2018; Benzer ir kt., 2019).

Plati žanrų ir vaizdinės medžiagos įvairovė kino edukacijai įneša dar vieną terminą: **Media / medija**. Anot Tolic (2011), media vaidina svarbų vaidmenį formuojant sociokultūrinę diferenciaciją ir daro įtaką jaunimo pasauliui bei jų identiteto formavimuisi. Apie nevienareikšmę medijų prasmę ir mokytojo rolę jose kalba Connolly (2021). Lietuvoje, kaip ir kai kuriose kitose Rytų Europos valstybėse, kino edukacijos ir medijų edukacijos sąvokos suliejamos į vieną. Europos Sąjungos finansuojamose MEDIA programose žodis *Media* ir *Kino* (angl. Film) edukacija vartojamos sinonimiškai (Reid, 2018).

Medijų edukacija yra viena iš UNESCO prioritetinių sričių, kuriai skiriamas didelis finansavimas, prie medijų edukacijos pridedamas dar vienas – informacinio raštingumo terminas. Pripažindama medijų ir informacinio raštingumo glaudų ryšį, UNESCO strategiškai vartoja sudėtinį **medijų ir informacinio raštingumo** (ang. media and information literacy, MIL) – MIR – terminą, kuris apima visas medijas ir žiniasklaidą (spauda, radijo ir televizijos laidos, kino filmai, reklama, internetas ir kt.) ir kitus informacijos teikėjus (įskaitant bibliotekas, archyvus, muziejus) nepriklausomai nuo naudojamų technologijų (<https://www.unesco.lt>). Prie medijų edukacijos termino galima priskirti ir **Screen education** arba **Screen literacy** sąvokas, apibūdinančias mokymąsi naudojant ekranus.

Apie kino edukaciją Lietuvoje buvo pradėta kalbėti, kai kino entuziastai, stažavęsi užsienyje ir pasisėmę patirties, pradėjo įgyvendinti pirmuosius kino projektus (Reid, 2018). Patys kino edukatoriai išskiria tris pagrindines kino edukacijos reikšmes, reiškiančias mokymąsi apie filmus, su filmais ir iš filmų (žr. 2 lentelę). Žulytė (2016) išskiria, kad **mokymasis apie filmus** yra aukštųjų kino mokyklų praktika, kurios tikslas yra ruošti kino profesionalus. **Mokymąsi su filmais** Žulytė įvardija būtent mokykloms būdingą mokymo būdą, kuriame filmo pagrindinis tikslas – būti pagalbine mokymo priemone. Šioje vietoje galime atrasti sąsajų su jau minėtais terminais *films in teaching*, *films for teaching* ir kt. **Mokymas(is) iš filmų** yra gana plati sąvoka dažnai naudojama kaip neformalaus ugdymo priemonė, šiuo atveju kinas atlieka tiek pagalbinę mokymo funkciją, tiek siekiama suteikti žinių apie filmus, tačiau nesiekiant ugdyti kino profesionalų.

2 lentelė. Kino edukacijos termino reikšmės (Žulytė, 2016)

Kino edukacija	Reikšmė
Mokausi apie filmus	„Aukštosios mokyklos, rengiančios kino profesionalus, dėsto kino istoriją, teoriją ir praktiką.“
Mokausi su filmais	„Tai labai siaura sritis, taikoma, tarkime, vidurinėse mokyklose, pavyzdžiui, geografijos mokytojas, kalbėdamas apie Indiją, parodo kokį nors dokumentinį filmą apie šią šalį.“
Mokausi iš filmų	„Šiuo atveju kino edukacija suvokiama gerokai plačiau. Suteikiama žinių apie kiną, jo istoriją ir teoriją, jo kūrimo praktiką ir pan., tačiau tokia edukacija nekelia sau tikslo ugdyti kino profesionalus.“

2013 m. Lietuvos kino centras prie LR Kultūros ir sporto ministerijos parengė audiovizualinių terminų žodyną, kuris iki šiol veikiantis ir publikuojamas oficialioje interneto svetainėje: <http://www.lkc.lt/wp-content/uploads/2013/10/Audiovizualiniu-terminu-zodynas.pdf>. Žodyno iniciatoriai ir redaktoriai teigė, kad audiovizualinio sektoriaus terminija „gyva“, sparčiai kinta ir plečiasi. Anot žodyno autorių, audiovizualinio sektoriaus terminai labai įvairuoja, dalis jų pažodžiui išversti į lietuvių kalbą ir dažnai netiksliai atskleidžia tikrąją žodžio reikšmę. Pasak jų, audiovizualinių medijų terminų žodynas sudarytas siekiant padėti Lietuvos kino kūrėjams bei audiovizualinio sektoriaus atstovams geriau suprasti terminus, kurie yra prigiję anglų kalboje, tačiau ne visuomet teisingai suvokiami ir taisyklingai vartojami lietuvių kalboje. Šis žodynas – tai priemonė, kuria kvietė naudotis kino industrijos, žiniasklaidos ir mokslo atstovus. Šiame žodyne kino edukacijos terminas nėra įtrauktas, paminėti tik edukaciniai filmai, kurių meniniai aspektai yra antraeilės svarbos (www.lkc.lt).

Apibendrinant galima teigti, kad filmų taikymas ugdymo procese yra plačiai naudojama praktika, turinti skirtingus terminus. Anglų kalboje edukacinis procesas, kuriame naudojami filmai kaip ugdymo priemonė, turi platų sąvokų lauką. Lietuvoje šis terminas nėra tiksliai apibrėžtas, tačiau plačiai vartojamas profesinėje kino bendruomenėje ir žiniasklaidoje. Šiame darbe kino edukacija apibrėžiama filmo, kaip kinematografinio kūrinio, nepriklausomai nuo jo žanro ar trukmės, naudojimas ugdymo procese.

1.2. Kino edukacijos taikymo galimybės

Pasak Decosterio (2014), kinas nuo pirmos atsiradimo dienos provokavo edukaciją. Dar 1918 m. Amerikos švietimo žurnale „American Educational Film Magazine“ buvo tokių straipsnių kaip „Filmai vaikams – ką su tuo darysime?“. Pasak Decoster (2014), nuo pat pradžių buvo tikima, kad kinas turi pasekmes ne tik akims ir sielai, bet ir visuomenei. Įvairios studijos pripažino emocinį kino poveikį, ypač vaikams. Laugier (2021) publikacijoje filmai įvardijami moralės ugdymu (angl. *film as moral education*). Filmų peržiūros ugdymo procese organizuojamos nuo humanitarinių iki medicinos mokslų. Filmai, kaip įrankis mokytis, naudojamas įvairiose srityse ir skirtingo amžiaus žmonėms. Šiame skyriuje aprašomos trys mokymo sritys, kuriose dažniausiai naudojami filmai: medicina, literatūra-kalbų mokymas ir istorija. Visos trys sritys turi glaudų santykį su kinu, kuris pasitelkiamas siekiant įvairių ugdymo tikslų

Filmų taikymas medicinos studijose. Medicinos išsilavinimas buvo kritikuojamas dėl nepakankamos empatijos ir dėmesio gydytojų bei pacientų santykiams, pastebėta, kad filmai gali būti skirti padėti suprasti įvairioms ligų pasekmėms, tokioms kaip kančia, emocijos, socialiniai konfliktai ir etinės dilemos (Shankar, 2019).

Filmai buvo naudojami įvairiose disciplinose, tokiose kaip šeimos medicina, psichiatrija, vidaus medicina ir klinikinė farmakologija. Šiose disciplinose apžvelgiamos įvairios temos kaip smurtas šeimoje, kultūrinė medicina ir požiūris į lėtines ligas. Dauguma paskelbtų pranešimų apie filmų naudojimą yra iš JAV, Kanados, Europos ir Argentinos pranešimai taip pat dažni. Filmai buvo naudojami kai kuriose Karibų medicinos mokyklose ir vis plačiau naudojami Pietų Azijos medicinos mokyklose (Shankar, 2019).

Aštuntajame dešimtmetyje, siekiant pašalinti nepakankamą empatijos įgūdžių spragas, į medicinos studentų mokymo programą buvo įtraukiami humanitariniai dalykai (Shankar, 2019). Kartu su medicinos mokymo programos reforma iškilo susirūpinimas dėl to, kokie humanistinių ir psichologinių vertybių ugdymo aspektai turi būti įtraukti mokymo dalykuose (Kadivar ir kt., 2018). Siekis sukurti veiksmingus gydytojo ir paciento santykius, atsižvelgiant į paciento poreikius, skatinti sveikatą ir gerovę, tinkamai taikant sveikatos stiprinimo ir ligų prevencijos strategijas dar vadinamas biopsichosocialiniu modeliu. Šis modelis apima ir santykį su bendruomene, kurioje pacientas gyvena (Ketiš ir kt., 2017).

Įprasta manyti, kad medicinos išsilavinimas yra orientuotas į ligų pažinimą ir jų gydymą. Dėl šių temų apibrėžtumo ir racionalumo jas paprastai yra gana lengva mokytis naudojant tradicinius mokymo metodus (Ketiš ir kt., 2017). Kita vertus, anot Ketiš (2017), humanitariniai mokslai bando mokytis platesnio pobūdžio klausimų, susijusių su etinėmis dilemomis, empatija, orientacijos į bendruomenę ir kt. Tam reikia turėti ne tik žinių bei įgūdžių, bet kartais reikia keisti ir asmens požiūrį.

Pirmoji kino naudojimo medicinos srityje ataskaita buvo paskelbta 1979 m., kai psichiatrijos rezidentūros moksle buvo naudojami filmai, po kurių buvo organizuojamos moderuojamos diskusijos. Ataskaitose teigiama, kad filmai yra galinga priemonė, įtraukianti emocijas, susiejanti mokymąsi su patirtimi ir skatinanti refleksiją. Filmai atgaivina sausą turinį ir padeda perteikti sudėtingas temas ir sąvokas bei skatina atvirą diskusiją (Shankar, 2019).

Profesorius Blasco iš Brazilijos šeimos medicinos draugijos akademinio skyriaus daugelį metų naudojo filmus ir literatūrą medicinos studentų San Paulo valstijoje, Brazilijoje, mokymui. Jis mini,

kad literatūros ir filmų demonstravimas, po kurios vyksta atvira studentų diskusija, palaikoma dėstytojų, pabrėžiančių svarbias problemas ir kylančias temas, yra naudingas ir malonus mokymo(si) būdas (Shankar, 2019). Filmų žiūrėjimas sustiprina besimokančiųjų gebėjimą žiūrėti ir klausytis, be to, filmai skatina diskusijas ir apmąstymus, kurie yra aktyvaus mokymosi proceso dalis (Ketiš ir kt., 2017).

Skirtingoms medicinos disciplinoms mokyti parenkami skirtingi filmai, besiskiriantys savo žanru ir tematika, kai kuriuose tyrimuose įtraukiant ir populiarias televizijos laidas bei serialus, pavyzdžiui populiarios televizijos laidos laidos „Namas“ ištraukos ir viena „Grey's anatomijos“ ištrauka kartu su trumpa gydytojo ir paciento komunikacija (Shankar, 2019). Kituose tyrimuose (Ketiš ir kt., 2017) buvo prašoma šeimos medicinos dėstytojų patiemis pateikti filmų sąrašą, kurį būtų galima naudoti ugdymo procese. Šiame sąrašė filmai buvo apibrėžti kaip judantys vaizdai, pasakojantys istoriją, kurią žmonės žiūri kino teatre ar televizoriaus ekranuose. Šių filmų sąrašė buvo tik fikciniai pilnametražiai filmai, atsisakant dokumentikos žanro ir televizijos serialų (Ketiš ir kt., 2017). Publikacijoje teigiama, kad nebuvo jokių kitų apribojimų dėl filmų turinio, kalbos ar šalies, kurioje jie buvo sukurti.

Vieni filmai buvo skirti mokyti apie įvairius psichiatrijos dalykus, gydytojo ir paciento santykius, mirtinos ligos prasmę, dvasines ir emocines jos sukeltas kančias (Shankar, 2019). Medicinos moksluose taip pat buvo naudojamas kino filmų kūrimo projektas, kurio metu studentai patys filmavo pacientus, sergančius lėtine liga ir taip geriau susipažino apie gyvenimo lėtinėmis ligomis iššūkius.

Filmų naudojimas medicinoje pasaulyje yra paplitusi praktika, kuri praplečia medicininės žinias ugdant emocinį intelektą, atsižvelgiant į geresnius gydytojo ir paciento santykius, gebėjimą klausyti ir įsijausti. Kita su kino edukacija susijusi svarbi sritis yra literatūros ir kalbos mokymas.

Filmų naudojimas kalbų bei literatūros mokyme. Kinas (angl. Cinema) turi glaudų ryšį su literatūra nuo pat savo atsiradimo momento, nepaisant to, nuolat vyksta įvairios diskusijos apie literatūros ir kino sąveiką (Bilgiler ir kt., 2019). Ilgą laiką buvo manoma, kad kinas, palyginti su literatūra, vaidina antraeilį vaidmenį, kurį būtų galima apibrėžti tokiu modeliu: *literatūros kūrinys – scenarijus – filmas*, tačiau atsiradus naujoms tendencijoms iškyla ir kiti literatūros ir kino sąveikos modeliai: *literatūros kūrinis – scenarijus – filmas – literatūros kūrinys* (kai filmas turi įtakos literatūros kūriniai) arba *scenarijus – filmas – literatūros kūrinys* (kai literatūros kūrinys sukurtas remiantis originaliu scenarijumi ar filmu) (Bilgiler ir kt., 2019).

Bet kuriuo atveju, filmai dažnai naudojami kalbų ir literatūros mokyme. Filmas palengvina literatūros kūrinių priėmimą, naudodamas audiovizualinius elementus. Kinas, kaip mokomoji medžiaga, turi veiksmingas ir įvairias literatūros kūrinių pritaikymo mokymo sritis (McDermott ir kt., 2019). Šiandien dėl technologinių galimybių, filmai pasiekia didelę masę greičiau nei knygos, taigi jie gali būti efektyvesni ir gali daryti didesnę poveikį.

Filmų naudojimas dažnas ir užsienio kalbų mokyme. Filmai padeda geriau suprasti dialogus, šnekamąją kalbą, o jeigu žiūrima su grupe, skatina diskutuoti. Filmas kuria efektyvų ryšį su tiksline (-ėmis) kultūra (-omis), nes yra labai vizualus taip pat yra naudingas ir efektyvus būdas skatinti kalbų mokymąsi, sudominti studentus kitomis kultūromis (Sturm, 2012).

Filmai neatsiejami ir nuo kultūros, kurioje tie filmai sukurti, tad besimokantieji užsienio kalbos, susipažįsta ir su tos šalies kultūra.

Filmų taikymas istorijos mokyme. Be medicinos, kalbų ir literatūros mokymo, viena iš plačiai paplitusių mokymo sričių, naudojančių filmus, yra istorija. Nors esamų mokslinių studijų apimtis yra palyginti nedidelė, tačiau visi požymiai rodo, kad didžioji dalis istorijos mokytojų tam tikru būdu filmus naudoja reguliariai (Peters, 2020). Peters (2020), atlikęs filmų taikymo istorijos pamokose paplitimą bei analizę, išskyrė tris pagrindinius laikotarpius (žr. 3 lentelę). Sąvoka filmas šioje studijoje apima vaidybinius ilgametražius bei trumpametražius filmus, dokumentiką, specialią vaizdinę medžiagą sukurtą istorijos pamokos. Į analizę neįtraukiama televizijos produkcija.

Nuo pat kino atsiradimo pradžios ir taikymo istorijos mokyme kino vaidmuo kito. Pradedant nuo siekio pakeisti patį mokytoją iki kritiško požiūrio į filmuose pateikiamus faktus. Keitėsi ir techninės galimybės, pasak Peters (2020), dar niekada nebuvo taip paprasta įtraukti kiną į mokymą kaip dabar. Pradinis noras filmu pakeisti mokytoją keitėsi į poziciją, kad filmas yra tik pagalbinė, papildoma mokymo priemonė ir filmai turi remtis metodine medžiaga. Vėliau filmams tapus labai lengvai prieinamiems ir Holivudui pradėjus kurti daug įvairaus turinio, atsirado ir poreikis gebėti atsirinkti faktus ir kritiškai vertinti filmuose pateiktą informaciją (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Filmų taikymo istorijos pamokose etapai

Laikotarpis	Filmų naudojimas istorijos pamokose	Techninės galimybės
1890 – 1930 m. Filmas vietoj mokytojo	Filmų edukacinis tikslas buvo supažindinti mokinius su nauja meno forma ir ugdyti jų skonį. Filmas dažnai buvo suprantamas kaip mokytojo pakaitalas, todėl mokomojo turinio kokybė buvo itin svarbi.	Nedaugelis mokyklų turėjo įrangą filmų demonstravimui, tačiau buvo imtasi novatoriškų pastangų naudoti filmus kaip mokymo šaltinius turtingesnių bendruomenių mokyklų pamokose. Filmų juostos buvo sunkios, brangios ir degios.
1930 – 1980 m. Filmai papildantys mokymą	Filmai tapo mėgstama istorijos mokymo programos dalimi. Filmai tapo papildoma pedagogikos priemone. Mokymo orientacija palaipsniui keitėsi į mokinį (ang. learner-centered approach).	Nepaisant pasikeitusių technologijų įranga, reikalinga filmams rodyti mokykloms ir toliau buvo pakankamai brangi ir sunkiai prieinama.
1980 – 2020 m. Paradigminiai kino tyrimai	Dažniausiai naudojant filmą, siekiama skatinti disciplinuoatą perspektyvą, ugdyti „kritiškus“ ar „raštingus“ istorikus. Pastebėta, kad komerciniai istoriniai ar istoriniais faktais paremti filmai gali klaidinti, todėl siekta mokytį į juos žvelgti objektyviai ir kritiškai.	Video kasetės, DVD bei internetas suteikė mokykloms daug didesnes galimybes naudotis vaizdine medžiaga. Didžioji dalis valstybinių mokyklų turi technines galimybes rodyti filmus.

Apibendrinant galima teigti, kad mokymo srityse filmai atlieka pagalbinį vaidmenį: medicinos moksluose filmai studentams rodomi siekiant ugdyti jų empatijos įgūdžius, literatūros ir kalbos ugdyme filmai palengvina informacijos priėmimą bei kalbos suvokimą, o istorijos mokyme filmų vaidmuo kito nuo siekio pakeisti patį mokytoją iki kritinio mąstymo ugdymo atsiremiant į filmus. Dažnai mokymo tikslams rodomi įvairių įvykių ar literatūros kūrinių ekranizacijos, istorinių įvykių adaptacijos.

1.3. Filmų adaptavimo procesas

Kino industrijoje, kaip ir kino edukacijoje, svarbų vaidmenį atlieka adaptacija (lot. *adaptatio* - pritaikymas, priderinimas). Littlejohn (2018) teigimu, ankstyviausias adaptacijos apibrėžimas 1597 m. pasirodė Oksfordo anglų kalbos žodyne (OED, 2011) kaip „vieno dalyko taikymo kitam arba dviejų dalykų sujungimo veiksmas, kad pasikeistų objektų pobūdis“. Šiuo atveju kino edukacijoje besimokantiejiems demonstruojamas filmas pakeičia savo pramoginę funkciją ir tampa mokymo objektu, jeigu yra įtraukiamas į mokymo programą.

Pasak Hutcheon (2006), adaptaciją gali būti sudėtinga apibrėžti, nes tas pats žodis gali reikšti ir procesą, ir produktą. Produktas, viena vertus, gali būti suprantamas kaip perkodavimas/vertimas, kita vertus, – tam tikros ženklų (teksto) sistemos vertimas/perkėlimas į kitą (vaizdo) sistemą. Autorė išskiria ir trečią adaptacijos reikšmę, kuri sujungia abi anksčiau minėtas: dvigubas adaptacijos kaip produkto (kaip plataus, ypatingo perkodavimo) ir proceso (kaip kūrybinio perinterpretavimo ir intertekstualumo) apibrėžimas.

Anot minėtos autorės, „Disney Studio“ tobulino savo požiūrį į adaptaciją, sėkmingai patraukdama vaikus ir šeimas visais trimis būdais: skaitymu (literatūros tekstais), žiūrėjimu (filmais ir spektakliais) ir interakcija (vaizdo žaidimais bei pramogų parkais).

Dažnai adaptacija gali būti suprantama kaip prastesnė kokio nors kūrinio versija, tačiau, Meeusen (2018) teigimu, pritaikytų kūrinių tyrinėjimui reikia skirti daugiau laiko, kad būtų galima nagrinėti adaptyvios praktikos klausimus, pavyzdžiui, pagal paveikslėlių knygą sukurtas filmas suteikia unikalias galimybes nukreipti diskursą, susijusį su adaptyvių pokyčių verte. Kadangi vaidybiniai filmai, sukurti iš vaikiškų knygelių, reikalauja detalesnio turinio, jie atveria diskusijas apie tai, kaip adaptacija gali pagrindines su vaikų literatūra susijusias idėjas pateikti plačiau (Meeusen, 2018).

Aptariant literatūrinių tekstų filmų adaptacijas, tiek kritikų, tiek atsitiktinių žiūrovų komentarai, regis, remiasi lyginamojo pranašumo samprata, kuri susiveda į požiūrį, kad knyga yra geresnė už filmą (Meeusen, 2018). Kita vertus, Meeuseun (2018) teigia, kad knygos, pritaikytos pilnametražiams vaidybiniams filmams, ne tik suteikia galimybę pakeisti pirminę medžiagą, bet ir reikalauja esminio papildomo turinio, kad 32 puslapių knyga būtų paversta filmu, dažnai trunkančiu ilgiau nei 80 minučių. Taigi, anot minėto autoriaus, tiriant šiuos filmus, atrodo, reikia atsižvelgti į adaptyvią praktiką, keliant klausimą, kas nutinka, kai tekstai perkeliama į didįjį ekraną.

Hutcheon (2006) teigimu, adaptacijos yra visur: televizijos ir kino ekranuose, muzikinėje ir dramos scenoje, internete, romanuose ir komiksų knygoje bei artimiausiame pramogų parke. Adaptacija dažnai prilyginama vertimui, tačiau, autorės teigimu, nėra tokio dalyko kaip tiesioginis vertimas, lygiai taip pat nėra ir tiesioginės adaptacijos, nes daugeliu atveju adaptacija apima skirtingas terpes, kur iš vienos ženklų sistemos (žodžių) turinys perkeliama į kitą (vaizdą). Pasak Hutcheon (2006), mes nuolat sąveikaujame su aplinka, visuomene ir kultūra, kurioje esame, todėl kūrimo ir priėmimo kontekstai yra tiek materialūs, tiek viešieji, tiek ekonominiai, kiek jie yra kultūriniai, asmeniniai ir estetiniai. Autorės teigimu, tai paaiškina, kodėl net ir šiuolaikiniame globalizacijos pasaulyje, dideli istorijos konteksto pokyčiai, gali radikaliai pakeisti tai, kaip istoriniai įvykiai pateikiami, interpretuojami, aiškinami ir ideologizuojami. Trumpai tariant, autorė adaptaciją įvardija kaip:

- Atpažįstamo kūrinio perkėlimas;
- Kūrybiškas ir interpretacinis kūrinio pasisavinimas;

- Išplėstinis, intertekstualus įsitraukimas į adaptuojamą kūrinį.

Hutcheon (2006) išskiria tris pagrindinius adaptacijos modelius (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Adaptacijos formos (Hutcheon, 2006)

Pasakojimas ↔ rodymas	Dažniausiai taikomos adaptacijos, kuriose pasakojimo turinys paverčiamas vaizdais.
Rodymas ↔ rodymas	Filmų pritaikymas miuziklams, spektakliams, serialų pritaikymas ilgametražiams filmams ir atvirkščiai.
Sąveika ↔ rodymas/pasakojimas	Žaidimų pritaikymas filmams, knygoms.

Pasakojimas ↔ rodymas. Pasak Hutcheon (2006), tai visuotinai suprantamas adaptacijos modelis, kai tekstas paverčiamas vaizdais, tačiau populiariųjų filmų, kaip „Žvaigždžių karai“ ar „X failai“ mėgėjai taip pat gali rinktis skaityti knygas, kurios yra parašytos pagal filmus. Siekiant pasakojimą paversti filmu ar spektakliu, reikia galvoti ne tik apie kūrinio dramaturgiją, atitinkančią formatą, tačiau apgalvoti aktorių gestus, mimikas, žodžius ir kita, garsas taip pat atlieka didelį vaidmenį.

Rodymas ↔ rodymas. Įvairūs scenos pasirodymai gali tapti filmais, filmai – pasirodymais. Tai galima padaryti įvairiais būdais, tiek filmuojant spektaklius, tiek perrašant kūrinio scenarijų. Įvairūs kūriniai taip pat pritaikomi televizijos serialams ar laidoms, kurių formatas mažiau spaudžia autorius laike.

Sąveika ↔ rodymas/pasakojimas. Kompiuterizuoti žaidimai gana dažna adaptavimo forma. Dauguma vaizdo žaidimų turi glaudų ryšį su filmu, dažnai dalijantis franšizę, tačiau žaidimuose nėra garanto, kad pagrindinis herojus nugalės, kas yra įprasta filmuose. Šis nesaugumas ar įtampa, yra žaidėjo linksmybių dalis.

Pasak minėtos autorės, jei žinome ankstesnę kūrinio versiją, visada jaučiame jos šėšėlį, nes kai kūrinį vadiname adaptacija, mes atvirai skelbiame jo santykį su kitu kūriniumi ar kūriniais. Hutcheon diskutuoja su autoriais (Elliott, 2003; Marcus, 1993, Seger 1992 ir kt.) ir kelia klausimus apie tai, kas konkrečiai yra adaptuojama ir transformuojama? Kas yra adaptuojantysis, kodėl pasirenkama adaptuoti kūrinius kaip ir kur (žr. 5 lentelę)?

5 lentelė. Adaptavimo procesas (adaptuota remiantis Hutcheon, 2006)

Ką adaptuoja?	Turinys, idėja, kurią pasirenkama adaptuoti.
Kas adaptuoja?	Adaptuotojai, siekiantis pritaikyti/pakeisti kūrinį naujai auditorijai.
Kodėl adaptuoja?	Finansinių, kultūrinių, asmeninių ir kt. priežasčių.
Kaip adaptuoja?	Pakartojant, pritaikant auditorijoms, nustatant įsitraukimo laipsnį.
Kur adaptuoja?	Kontektas: laikas, vieta

Ką adaptuoja? Pagal įstatymą pačios idėjos negali būti saugomos autorių teisių. Teisme galima apginti tik jų išraišką, tai reiškia, kad formą (išraišką) galima atskirti nuo turinio (idėjos). Forma keičiasi prisitaikant, o turinys išlieka. Autorė kelia klausimą, kas tiksliai yra perkeltas ir pakeistas „turinys“? Hutcheon (2006) teigia, kad daugumoje adaptavimo teorijų manoma, kad istorija yra bendras vardiklis ir pagrindas viso to, kas perkeliama į skirtingas medijų priemones bei žanrus. Adaptuojant kūrinį skirtingose ženklių sistemose ieškomi „ekvivalentai“ įvairiems istorijos elementams: jo temoms, įvykiams, pasauliui, veikėjams, motyvacijai, požiūrio taškams, pasekmėms, kontekstams, simboliams, vaizdams ir taip toliau. Kiekvienoje terpėje skirtingai pritaikomi tam tikri elementai, įskaitant ir personažus.

Kas adaptuoja? Hutcheon (2006) teigimu, kai kūrinio autorius pritaiko savo kūrinį kitai terpei, klausimo dėl autorystės nekyla, tačiau ar kompozitorius, sukūręs muziką pjesei yra adaptuotojas? Autorei taip pat kyla klausimas, ar adaptuotojas, kuriantis arba kūrybiškai pritaikantis filmo siužetą, veikėjus, temas bei dialogus yra nepakankamai įvertintas scenaristas? Medijų priemonių sudėtingumas rodo, kad adaptacija yra kolektyvinis procesas, kuriame dalyvauja daug skirtingų sričių specialistų (Hutcheon, 2006). Spektaklio adaptavimas interaktyviai sąveikai reiškia perėjimą nuo solinio kūrybos modelio prie bendradarbiavimo modelio, pavyzdžiui, filmavimo aikštelėje, ekranizuojamas romanas vis labiau nutolsta nuo pradinio teksto, kai procesas pereina nuo scenarijaus rašymo prie tikrojo filmavimo dirbant kartu su dizaineriais, aktoriais, operatoriais ir režisieriais, vėliau garso bei montažo specialistais (Hutcheon, 2006).

Kodėl adaptuoja? Pasak Hutcheon (2006), apžvelgiant įvairias adaptacijas žiniasklaidos priemonėse, atrodo, kad daugelis menininkų pasirinko prisiimti šią dvigubą atsakomybę: pritaikyti kitą kūrinį ir padaryti jį savarankišką. Autorė išskiria keturias pagrindines priežastis, kodėl pasirenkamas adaptuotojo kelias (žr. 3 Pav):

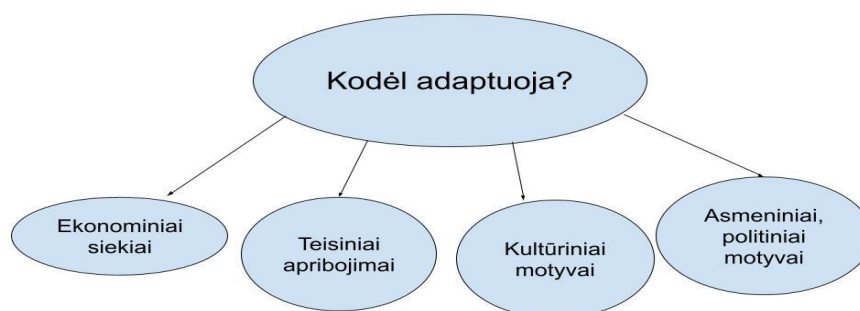
Ekonominiai siekiai (angl. Economic Lures). Nenuostabu, kad ekonominė motyvacija veikia visus adaptavimo proceso etapus. Žvelgiant ekonominiu požiūriu, statyti operas, miuziklus bei filmus pagal kūrinį adaptacijas jau susipažinusiai auditorijai yra saugesnis pasirinkimas (Hutcheon, 2006).

Teisiniai apribojimai (The Legal Constraints). Pasak minėtos autorės, adaptacijos yra ne tik kapitalistinis siekis gauti naudą; jas taip pat kontroliuoja įstatymai, nes jos kelia grėsmę kultūrinei ir intelektinei nuosavybei.

Kultūros paveldas (angl. Cultural Capital). Vienas iš būdų įgyti pagarbą ar padidinti kultūrinį kapitalą yra kūrinį adaptavimas. Kino istorikai teigia, kad ši motyvacija paaiškina daugybę

ankstyvųjų Dantės ir Šekspyro ekranizacijų. Klasikinės muzikos atlikėjai kartais siekia tapti populiariais atlikdami klasikinius, gerai žinomus kūrinus (Hutcheon, 2006).

Asmeniniai ir politiniai motyvai (Personal and Political Motives). Adaptuotojai ne tik interpretuoja darbą, jie taip pat gali parodyti savo poziciją tam tikro kūrinio atžvilgiu. Tokiu atveju adaptuotojas/autorius iškeliamas į priekį kaip kūrinio „kontrolierius“ (Hutcheon, 2006).

3 pav. Galimos adaptavimo priežastys (adaptuota remiantis Hutcheon, 2006)

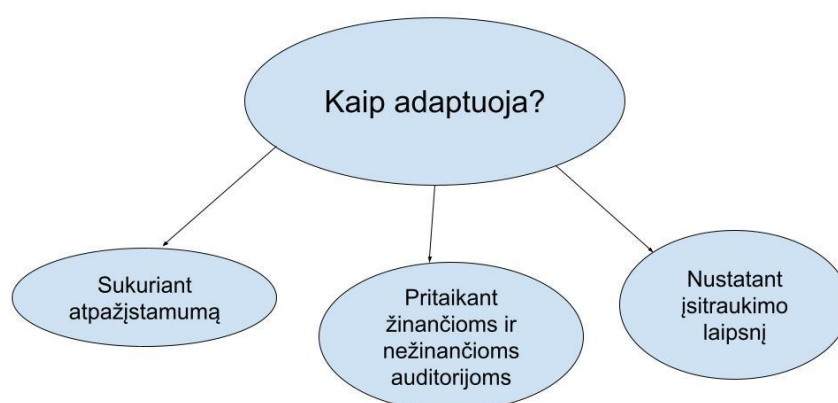
Kaip adaptuoja? Pasak minėtos autorės, adaptacijų kūrimas ir priėmimas neišvengiamai persipynę ir ne tik komercine prasme. Jos teigimu, galimas tikslinės auditorijos atsakas į adaptaciją visada bus adaptuoto rūpestis. Autorė išskiria pagrindinius aspektus, siekiant sėkmingos adaptacijos:

Sukuriant atpažįstamumą. Mokytojai ir mokiniai yra viena didžiausių auditorijų adaptacijoms. Vaikams patinka pasikartojamumas bei nuspėjamumas. Istorijų pakartojimas atneša paguodą, išsamesnį supratimą ir pasitikėjimą savimi, žinant, kas nutiks toliau. Tačiau adaptacijos ne tik pasikartoja, tačiau neišvengiamai sukuria kažką naujo (Hutcheon, 2006). Pasak McNally (2002), operų ir miuziklų triumfas pasiekiamas tuomet, kai pažįstama tampa nauja. Tą patį, pasak Hutcheon (2006) būtų galima pasakyti apie sėkmingą adaptaciją. Siekiant pritraukti platesnę auditoriją, tam tikros pasakos tapo šviesesnės, užtikrinančios laimingą pabaigą (Hutcheon, 2006). Knygų adaptacijos dažnai laikomos edukaciškai svarbiomis vaikams, nes pramoginis filmas ar sceninė versija gali sužadinti smalsumą literatūrai (Hutcheon, 2006). Įvairios knygos ar filmai turi savo internetines svetaines, video žaidimus, metodinę medžiagą mokytojams, tokio pobūdžio adaptacijos suteikia ne tik daugiau informacijos, ypač apie pažįstamų personažų vidinį gyvenimą, bet ir padeda skatinti auditorijos /skaitytojo identifikaciją su charakteriais (Hutcheon, 2006).

Pritaikant žinančioms ir nežinančioms auditorijoms (angl. Knowing and Unknowing Audiences). Pasak Hutcheon (2006), jeigu auditorija nežino adaptuoto kūrinio, jį priima kaip savarankišką, dėl to, kad auditorija nėra pernelyg prisirišusi prie ankstesnės kūrinio versijos, režisierius gali turėti didesnę laisvę ir kontrolę. Pasak minėtos autorės, žinanti auditorija turi lūkesčių ir reikalavimų, o skirtingos auditorijos reikalauja skirtingų adaptacijų. Turinti žinių auditorija procese sąveikauja su nauju kūrinio ir prisiminimais apie ankstesnį kūrinį, taip neišvengiamai užpildydama adaptacijos spragas tam tikra

informacija, o adaptacija būtų sėkminga savaime, ji turi būti suprantama ir žinančiai, ir nežinančiai auditorijai (Hutcheon, 2006).

Nustatant įsitraukimo laipsnį. Pasak Hutcheon (2006), istorijų pasakojimas, rodymas ir sąveika skiriasi skaitytojo (žiūrovo, žaidėjo) įtraukimo pobūdžiu bei laipsniu - skirtingos terpės nevienodai veikia mūsų sąmonę: vienaip skaitant, kitaip žiūrint, dar kitaip žaidžiant žaidimus. Kiekvienas iš šių skirtingų režimų reikalauja savo auditorijos bei savo dekodavimo procesų (Hutcheon, 2006). Pasak minėtos autorės, skaitydami mes nuosekliai renkame pasakojimo, charakterio, konteksto ir panašių dalykų detales; matydami filmą, spektaklį ar miuziklą, mes vienu metu suvokiame kelis objektus, santykius ir reikšmingus ženklus, tad siekiant tinkamai pasiekti auditoriją adaptuotojas turi panaudoti visas turimas įtraukimo priemones.

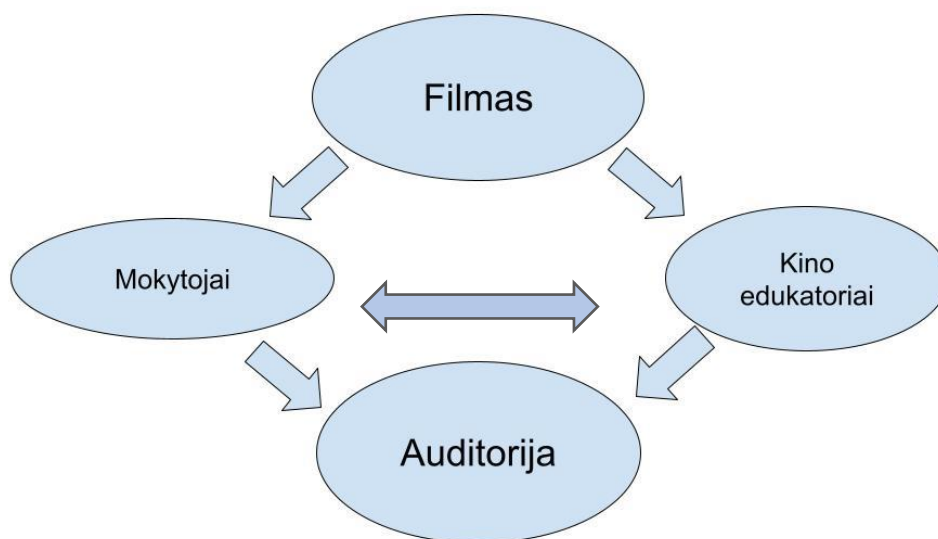
4 pav. Adaptavimo strategijos (Hutcheon, 2006)

Kada ir kur adaptuoja? Hutcheon (2006) teigimu, adaptacija, kaip ir pirminė kūrinio versija, suformuota *kontekste* – tam tikroje vietoje, laike, visuomenėje ir kultūroje. Nesvarbu, ar adaptuota istorija yra pasakojama, rodoma, ar su ja sąveikaujama, ji visada vyksta tam tikrame laike ir erdvėje, net neilgi laiko tarpai gali pakeisti kontekstą toje pačioje vietoje ir kultūroje. Taip pat laikas gali priversti mus pamiršti tam tikras detales iš laikino konteksto (Hutcheon, 2006). Kontekstas, pasak minėtos autorės, gali pakeisti prasmę, nesvarbu, kur ir kada, pavyzdžiui, *transkultūrinė adaptacija* – vienos kultūros perkėlimas į kitą dažnai pasireiškia kalbos, rasės ir lyčių politikos pokyčiais, kai adaptuotojai pakeičia ankstesnį tekstą dėl tam tikrų kultūrinių, religinių ar kitų prieštaravimų. Pasak Hutcheon (2006), svarbu ne tik tai, kas pakeičiama ar paliekama kūrinio, svarbu ir tai kaip auditorija jį interpretuos, todėl daugelis adaptuotojų siekia suaktualinti istorijos laiką, rasti šiuolaikinį rezonansą savo auditorijai. Adaptacija turi tam tikrą „temos ir variacijos“ formalią pasikartojimo su naujomis išraiškomis struktūrą, reiškiančią, kad formos pokyčiai yra neišvengiami, taip pat kaip ir konkrečios auditorijos priėmimo kontekstas (Hutcheon, 2006).

Hutcheon išskiria įvairias adaptavimo formas: ekranizuojami literatūros kūriniai; kino filmai pritaikomi televizijai; taip pat filmai ar personažai perkeliama į kompiuterinius žaidimus ar teminius parkus, kuriant sąveiką su auditorija. Filmų adaptavimas priklauso nuo daugybės komponentų: adaptuojančiojo vertybių bei patirties, tikslo, konteksto ir kt. Įvairios adaptacijos mokymo tikslams yra viena labiausiai paplitusi adaptacijos rūšis.

1.4. Filmų adaptacijos ugdymo tikslams

Naujos žinios kuriamos ne tik mokslo, bet ir kitose organizacijose (Janiūnaitė, 2013) Filmai į ugdymo procesą atkeliauja įvairiais keliais: per kino teatrus, kino platformas, neformalaus ugdymo projektus, televizija ir kt. Budzik (2017) kino edukaciją skirtą į organizuojamas veiklas kino teatruose, kino mokyklose ir kino programas bendrojo lavinimo mokyklose. Kino teatrai, siekdami ugdyti savo auditoriją, siūlo specialias programas mokykloms. Pedagogai, norintys naudoti filmus ugdymo procese, turi kelis pasirinkimo variantus: patys atrinkti ir pritaikyti filmą ugdymo programai arba pasiekti ugdymo tikslų per tarpininkus – kino edukatorius, kurie parengia tam tikras adaptacines priemones – metodinę medžiagą ar mokymo metodus (žr. 5 pav.).

5 pav. Filmų patekimo kelias į mokinių auditoriją

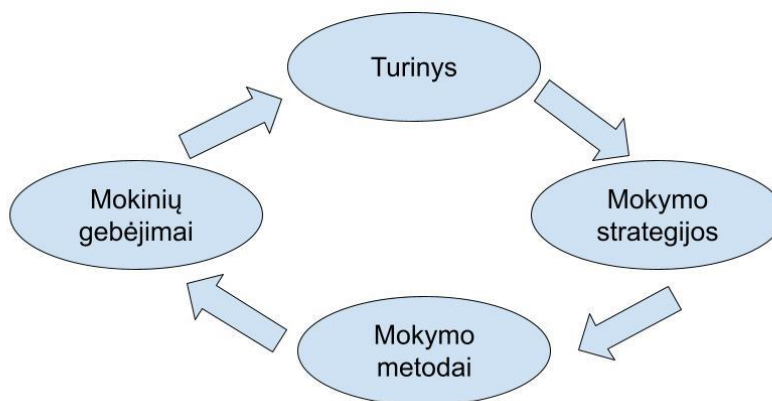
Lietuvoje kino edukacija užsiima nekomerciniai kino teatrai bei kino platformos, siūlančios įvairių nemokamą turinį mokykloms. Mokytojas ar edukatorius, siekdamas panaudoti filmą ugdymo procese, turi imtis papildomų priemonių pritaikant kūrinį prie mokinių konteksto.

Kiekvienos adaptacijos specifinė estetinė forma priklauso nuo ypatingų adaptuotojo sugebėjimų ir interesų, todėl reikia suprasti tiek interpretacinę, tiek kūrybinę adaptacijos dimensijas (Hutcheon 2006). Kita vertus, pedagogo novacinė veikla, anot Janiūnaitės (2004), yra įvairiapusė, kompleksiška, sunkiai pasiduodanti kokioms nors griežtomis taisyklėms ar apribojimams, nes taip pat daugiau ar mažiau yra pagrįsta kūryba.

Papildant Hutcheon adaptavimo teoriją, kurioje teigiama, kad bet koks kūrinys, kaip ir jo adaptuota versija, yra suformuota kontekste – tam tikroje vietoje, laike, visuomenėje ir kultūroje, Janiūnaitė (2004) teigia, kad įvairių šalių ekonominiai, politiniai, socialiniai, švietimo procesai taip pat vyksta konkrečioje kultūrinėje terpėje, edukacinės terpės kontekste.

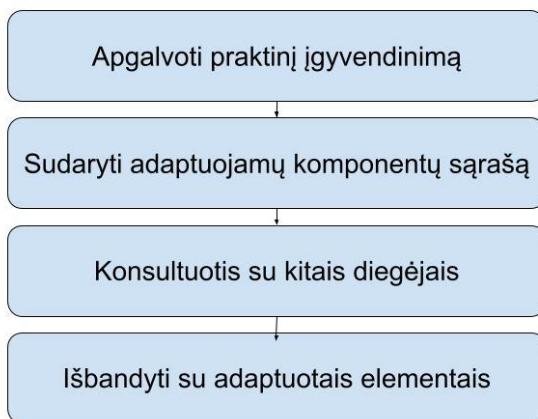
Hoover (1988) ir Hoover, Collier (1986) nustatė keturis mokymo programos elementus, į kuriuos reikia atsižvelgti, norint veiksmingai pritaikyti mokymo programą: *turinį*; *mokymo strategijas*; *mokymo metodus* (pvz., mažos ar didelės grupės, savarankiškas darbas ir kt.); ir *mokinio sugebėjimai kontroliuoti savo elgesį* (žr. 6 pav.). Šie keturi elementai klaseje veikia tarpusavyje, kai įgyvendinama

mokymo programa. Pavyzdžiui, dėstomas turinys gali turėti įtakos mokymo strategijų ar nustatymų pasirinkimui, mokinių elgesys gali turėti įtakos mokymo strategijoms ar nuostatomis, o mokymo nustatymai gali turėti įtakos skirtingų mokymo strategijų naudojimui.

6 pav. Keturi veiksmingo programos pritaikymo elementai (Hoover (1988) ir Hoover, Collier (1986)).

Be šių keturių anksčiau minėtų elementų, Hord ir kt. (2013) aptarė adaptavimą per keturių žingsnių procesą, kurio pirmas žingsnis yra *apgalvoti*, kaip inovatyvus metodas turėtų atrodyti praktiškai, antras žingsnis - *sudaryti adaptuojamų komponentų sąrašą*, trečias - *konsultotis* dėl išskirtų komponentų adaptavimo su kolegomis ir kitais diegėjais ir ketvirtas - *adaptuoti ir bandyti* inovatyvų metodą su adaptuotais elementais (žr. 7 pav.)

7 pav. Keturi adaptavimo žingsniai (adaptuota pagal Hord ir kt. (2013))

Gaižiūnienės (2018) išanalizuotame Hord ir kt. (2013) modelyje pateikta schema išskiria bendradarbiavimą ir konsultavimą su kitais diegėjais. Hoover (1990) nustatė esminius penkis žingsnius, kurie yra reikalingi adaptuojant *curriculum*: nustatomas adaptavimo poreikis, išskiriami adaptuojamieji elementai, parenkamos mokymo ir grupės valdymo technikos, įgyvendinamas adaptavimas ir vertinimas.

Nustatomas adaptavimo poreikis. Pasak Hoover (1990), vieno ar daugiau mokymo programos elementų pritaikymas mokymosi ir elgesio poreikiams prasideda supratimu. Pasak minėtos autorės, įgijus pagrindinį supratimą apie mokymo programą ir jos įgyvendinimą, galima išsamiau suprasti mokymo programos pritaikymo procesą. Pirmasis ugdymo turinio pritaikymo proceso žingsnis yra išsiaiškinti, ar reikalingos mokymo programos adaptacijos ar modifikacijos. Bet kurioje konkrečioje klasėje pedagogas gali atsisakyti pritaikyti mokymo programą, palygindamas mokinių poreikius su mokymo programų poreikiais (Hoover, 1990).

Išskiriami adaptuojamieji elementai. Pasak Hoover, nustačius galimą poreikį pritaikyti vieną ar daugiau mokymo programos elementų, kitas žingsnis yra nustatyti konkretų (-ius) elementą (-us), kuriuos reikia pritaikyti ar modifikuoti. Tai apima konkretesnį mokinių ir mokymo elementų poreikių skirtumų tyrimą. Tai galima pasiekti naudojant sukurtus, neformalius vadovus ar kontrolinius sąrašus (Hoover, 1987; Hoover ir Collier 1986) tiriant: ar mokinys turi pakankamus skaitymo, kalbinius ir kitus įgūdžius; turi tinkamos ankstesnės patirties; ar motyvuotas mokytis pagal parengtą strategiją; ar strategija palengvina aktyvų dalyvavimą; ar strategijos efektyvumas yra susijęs su turiniu, kurio reikia išmokyti; kokiomis sąlygomis strategija yra efektyvi / neveiksminga; ar mokinys gali atlikti užduotis pasirinktoje aplinkoje; ar pasirinkta nuostata, tinkanti mokymuisi; kokio tipo elgesį demonstruoja besimokantysis; kiek laiko turi užduočiai atlikti; kiek geba išlaikyti dėmesį ir kt.

Parenkamos mokymo ir grupės valdymo technikos (angl. *Selecting Techniques*). Hoover (1990) teigimu, nustačius konkrečius mokymo programos elementus, kuriems reikia pritaikymo, mokytojas turi pasirinkti mokymo metodus, pavyzdžiui: užduočių trumpinimas, individualus mokymas, mokymasis iš bendraamžių (angl. *peer tutoring*), vaidmenų žaidimai, pertraukėlių organizavimas ir kt.

Įgyvendinamas adaptavimas. Nustačius poreikius bei adaptavimo metodus, pritaikomas *turinys*, kurio pritaikymui naudojamos dvi pagrindinės praktikos: *turinio supaprastinimas* ir *turinio papildymas, koregavimas* (pvz., sutrumpintų užduočių, nenumatytų atvejų naudojimas) (Hoover, 1990). Pritaikant prie mokymo programos dažnai reikia modifikuoti klasėje naudojamas *mokymo strategijas*, šio mokymo programos elemento pritaikymas apima: *naujos ar kitokios strategijos taikymą, esamos strategijos naudojimo modifikavimą ir tam tikros strategijos naudojimo panaikinimą* (Hoover, 1990). Mokymo strategijų pritaikymas gali apimti vieną ar daugiau nustatytų mokymo ir elgesio valdymo metodų, kurių pagrindinis tikslas yra užtikrinti, kad pasirinkta mokymo strategija leistų kiekvienam mokiniui sėkmingai atlikti užduotį, taip pat svarbu atkreipti dėmesį ir į *mokinių elgseną* bei jų savikontrolės gebėjimus, o norint efektyviai modifikuoti studentų elgesį, gali būti naudojami įvairūs mokymo ir elgesio valdymo metodai (Hoover, 1990).

Vertinimas. Paskutinis žingsnis, pasak Hoover (1990), apima klasėje įgyvendinamų adaptacijų stebėjimą, įskaitant nuolatinį poreikio adaptuoti mokymo programą svarstymą. Besimokant klasėje, mokymo programos ir studentų poreikiai gali keistis, todėl mokytojai turi periodiškai apsvaistinti poreikį pritaikyti vieną ar kelis mokymo programos elementus, pasirinkus ir įgyvendinus tam tikrus metodus, jų veiksmingumas taip pat turi būti nuolat vertinamas (Hoover, 1990).

Apjungiant ir apibendrinant Hutcheon (2006), Hord ir kt. (2013) ir Hoover (1990) išskirtus modelius, gauname edukacinių filmų adaptavimo modelį (žr. 6 pav.). Šiame modelyje edukacinį filmą naudoja mokytojas ar edukatorius pateikdamas jį mokinių auditorijai. Schemoje pavaizduoti penki etapai: pirmasis nurodo **edukacinį filmą**, kurį naudoja pats mokytojas arba edukatorius, siekdamas tam tikrų

edukacinių tikslų, tad šiame etape atsakomi klausimai kas adaptuoja (mokytojas ar edukatorius) ir kodėl adaptuoja?

6 lentelė. Edukacinio filmo adaptavimo mokinių auditorijai modelis (remiantis Hutcheon (2006), Hord (2013) ir Hoover (1990))

Edukacinis filmas			
Kas ir kodėl adaptuoja?			
Išskiriami adaptuojamieji elementai			
Ką reikia adaptuoti?			
Parenkamos grupės valdymo technikos		Konsultuojamasi su kitais diegėjais	
Kur adaptuoja?			
Adaptavimas			
Kaip adaptuoja?			
Pritaikomas turinys	Pritaikoma aplinka	Nustatomas išitraukimo lygis	Pritaikomos mokymo strategijos
Supaprastinamas Papildomas Koreguojamas	Reikalinga įranga	Skaitymas Žiūrėjimas Sąveika	Pritaikoma nauja Modifikuojama esanti Atsisakoma sena
Vertinimas			
Kaip vertina adaptavimą?			

Antrasis adaptavimo etapas – **išskiriami adaptuojami elementai**. Šiame etape keliamas klausimas – ką adaptuoja? Šiuo klausimu siekiama išsiaiškinti, ką konkrečiai reikia pritaikyti auditorijai. Trečiajame etape **parenkamos mokymo bei grupės valdymo technikos arba/ir konsultuojamasi su kolegomis**, šiame etape keliamas klausimas – kur adaptuoja ir ar adaptuojama su kuo nors bendradarbiaujant. Šio etapo metu siekiama išsiaiškinti kokiame kontekste filmas yra adaptuojamas. Ketvirtasis žingsnis - **adaptavimas**, kurio metu siekiama išsiaiškinti kaip adaptuoja? Šiame etape, priklausomai nuo edukacinių tikslų ir konteksto, gali būti taikomi įvairūs adaptavimo modeliai: pritaikomas turinys, mokymo strategijos, metodai bei mokymo aplinka ir kt. Paskutiniajame etape atliekamas **vertinimas**, siekiant išsiaiškinti kaip pavyko pritaikyti filmą auditorijai.

Schemoje pateiktos įvairios filmo adaptavimo galimybės. Filmų adaptavimo procesas gali būti sudarytas skirtingai, priklausomai nuo adaptuotojo bei auditorijos, tačiau visi autoriai teigia, kad svarbu adaptaciją taikyti prie esamo konteksto, tam adaptuotojas turi turėti pakankamai kontekstinių žinių. Anot Hutcheon (2013), adaptavimas yra sudėtingas procesas, adaptuojantis asmuo turi pasižymėti itin empatiško asmens savybėmis, kad tiksliai numatytų auditorijos poreikius ir juos atlieptų.

2. Tyrimo metodologija

Šioje dalyje aprašoma tyrimo strategija, imtis, pagrindžiami pasirinkti tyrimo metodai ir instrumentai, aprašomi tyrimo etikos principai.

2.1 Empirinio tyrimo logika

Siekiant atskleisti filmų adaptavimo procesą 5-12 klasių mokinių auditorijai pasirinktas kokybinis tyrimas. Šiuo tyrimu siekiama atskleisti adaptavimo etapus mokytojų ir edukatorių respondentų grupėse, tyrimo logika pateikta lentelėje (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Filmų adaptavimo mokinių auditorijai tyrimo logika

Literatūros apžvalga				
Parengtas teorinis adaptavimo modelis				
Tyrimo metodologija				
Tyrimo logikos pagrindimas	Tyrimo metodų pagrindimas	Tyrimo instrumentų pagrindimas	Tyrimo imties pagrindimas	Tyrimo etikos pagrindimas
Duomenų rinkimas				
Iš dalies struktūruoti interviu su pedagogais ir edukatoriais				
Duomenų analizė ir diskusija				
Išvados ir rekomendacijos				

Pirmajame etape, išanalizavus mokslinę literatūrą, pateikiamos kino edukacijos sampratos, išanalizuotos filmų adaptavimo mokinių auditorijai charakteristikos, jų pagrindu sukurtas filmų adaptavimo mokinių auditorijai modelis, susidedantis iš penkių žingsnių: 1) Edukacinis filmas: kas ir kodėl adaptuoja; 2) Išskiriami adaptuojamieji elementai; 3) Parenkamos grupės valdymo technikos ir konsultuojamasi su kitais diegėjais; 4) Įgyvedinamas adaptavimas; 5) Vertinimas. Antrajame tyrimo žingsnyje pagrindžiama tyrimo logika, metodai, instrumentai, imtis ir etikos principai. Trečiajame tyrimo etape renkami duomenys pasinaudojant iš dalies struktūruotu interviu. Ketvirtasis tyrimo etapas yra duomenų analizė bei diskusija, paskutiniajame etape pateikiamos išvados ir rekomendacijos.

2.2 Duomenų rinkimo metodų pagrindimas

Kaip teigia Maritz ir kt. (2014), adaptavimas yra priklausomas nuo kiekvieno mokomojo dalyko (modulio), jo tikslų, uždavinių bei nuo studijų programos rezultatų. Todėl galima numanyti, kad adaptavimo modeliai, priklausomai nuo edukacinių tikslų skirsis. Tam, kad būtų galima atskleisti filmų adaptavimo modelį mokinių auditorijai, tyrimo instrumentas pasirinktas pusiau struktūruotas interviu.

Remiantis edukacinio filmo adaptavimo auditorijai modeliu (remiantis Hutcheon (2006), Hord (2013), Hoover (1990)), sukurti du klausimynai. Kokybinis interviu leidžia pažvelgti į kito žmogaus perspektyvą, jo patirtis, nuomonę ir lūkesčius, kadangi tyrimo tikslas yra išsiaiškinti konkrečius adaptavimo modelius ir jų vertinimą, interviu metodas yra tinkamiausias. Pasirinktas pusiau struktūruotas interviu leidžia tyrėjui nenukrypti nuo tyrimo tikslo, užduoti tuos pačius klausimus

visiems respondentams siekiant išanalizuoti kaip tą patį objektą apibūdina ar supranta skirtingi švietimo subjektai, šiuo atveju kino edukatoriai ir pedagogai, iš savo perspektyvos ir tuo pačiu būti lankstus, nes respondentų patirtys gali skirtis ir tam gali reikėti papildomų, patikslinančių klausimų (Gaižauskienė, 2016).

2.3. Duomenų apdorojimo metodų pagrindimas

Struktūruoto interviu metu gauti atsakymai įrašomi, vėliau transkribuojami ir analizuojami turinio (content) apdorojimo metodu. Remiantis Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) kokybinio tyrimo analizės rekomendacijomis, remiamasi tokia duomenų apdorojimo logika: 1) Duomenų parengimas analizei; 2) Duomenų skaidymas; 3) Duomenų jungimas; 4) Duomenų interpretacija; 5) Išvadų formulavimas.

2.4. Tyrimo instrumentų pagrindimas

Respondentams pateikiami du klausimynai. Kiekvienas klausimynas suskirstytas į penkias klausimų grupes, kuriose yra patikslinantys klausimai. Kiekvienai respondentų grupei pateiktos tos pačios klausimų grupės, tačiau atitinkamai patikslintos ir susiaurintos pagal respondentus (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Klausimai pedagogams

Klausimai pedagogams			
Charakteristikos	Tikslas	Klausimų grupė	Patikslinantys klausimai
Kino edukacijos samprata ir filmų naudojimo patirtis. Kas adaptuoja?	Išsiaiškinti patirtį kaip buvo naudojami filmai edukaciniais tikslais.	Papasakokite apie savo patirtį susijusią su filmais moksleiviams.	Kaip apibrėžtumėte sąvoką <i>kino edukacija</i> ?
			Papasakokite kaip naudojate filmus ugdymo tikslams?
			Kokie tai filmai?
			Kaip sužinojote apie šį filmą/filmus?
Edukacinis filmas. Kodėl adaptuoja?	Išsiaiškinti, priežastis kodėl pasirinkta rodyti filmus.	Kodėl pasirinkote rodyti filmus mokinių auditorijai?	Dėl kokių priežasčių renkatės mokiniams rodyti filmą/us?
			Kaip išsirenkate filmus?
			Koks šių filmų rodymo tikslas?
Išskiriami adaptuojamieji elementai. Ką adaptuoja?	Išsiaiškinti, kokie elementai taikomi esamam auditorijos kontekstui.	Prašau detalai papasakoti kaip pritaikėte filmą auditorijai?	Kaip integravote filmo peržiūrą į savo dalyką? Ką keitėte (Užduotys, veiklos, pavyzdžiai, rezultatai, vertinimas)?
			Ar filmas atitiko jūsų dalyko turinį, ką konkrečiai reikėjo keisti, papildyti, supaprastinti ar koreguoti?
			Kokių papildomų priemonių reikėjo (klasės, kino salės ar kt.)?
			Kaip rengėte šias užduotis? Ar naudojotės kitų parengta metodine medžiaga?
Prenkamos mokymo ir grupės valdymo technikos, konsultuojamasi su kitais diegejais. Kur adaptuoja?	Siekiama išsiaiškinti auditorijos ir mokytojo patirtis	Kokia jūsų patirtis naudojant filmus ugdymo procese?	Kaip dažnai naudojate filmus ugdymo procese?
			Ar su kuo nors tarėtės, diskutavot, kaip būtų galima geriau pritaikyti šį filmą savo dalykui? Ar gavote pasiūlymų ar į juos atsižvelgėte?
		Kokia auditorijos patirtis dalyvaujant filmų peržiūrose?	Kokių kompetencijų reikia norint integruoti filmą į ugdymo procesą?
Kokią žiūrovo patirtį turi jūsų klasė? Kaip dažnai jūsų klasė dalyvauja panašaus pobūdžio veiklose (filmų peržiūrose, diskusijose)?			

		Kokias mokymo strategijas nusprendėte taikyti (diskusijos, savarankiškos užduotys ar kt.)? Kodėl?	Kaip nusprendžiate, kokios veiklos (filmo peržiūra, diskusija, grupinės, individualios ar kitos užduotys) yra tinkamos jūsų klasei?
Vertinimas.	Siekama atskleisti kaip pedagogai įsivertina ar buvo pasiekti edukaciniai tikslai.	Kaip įsivertinate ar edukacija pavyko?	Kaip manote, kaip jums pavyko filmo integravimas į jūsų dalyką?
			Kaip vertinate filmo rodymo sėkmę savo dėstomo dalyko ugdymo turinyje?
			Kaip/į ką atsižvelgiant analizavote filmo pritaikymo dalyke sėkmę, efektyvumą/naudingumą?
			Kaip mokiniai vertino filmo žiūrėjimą? Kokių atsiliepimų sulaukėte?
			Kokias teigiamas/neigiamas puses išvelgiate integruojant filmus ugdymo (-si) procese?
			Ką patartumėte kitiems mokytojams, norintiems į savo dalyką įtraukti filmų peržiūras?

Klausimynas pedagogams: Pirmoji klausimų grupė pedagogams skirtame klausimyne yra skirta išsiaiškinti kaip kino edukaciją supranta mokytojai ir kokią filmų patirtį turi naudojant filmus. Antrojoje klausimų grupėje siekiama išsiaiškinti, kodėl jie naudoja filmus ugdymo tikslams. Trečioji skirta išsiaiškinti, kokia yra filmų integravimo į ugdymo procesą procedūra, kaip mokytojai turi pritaikyti filmo peržiūrą prie savo mokomo dalyko ar neformalių veiklų. Ketvirta klausimų grupė skirta nustatyti konkretų mokytojo ir auditorijos kontekstą kaip pedagogai nusprendžia, kokie filmai ar veiklos yra tinkamos mokinių auditorijai ir ar jas pritaikant tariamasi su kolegomis. Penktoji klausimų grupė skirta vertinimui ir įsivertinimui, siekiant nustatyti kaip pedagogai įvertina edukacinių kino veiklų pasisekimą, kokiais kriterijais vadovaujasi.

Antrasis klausimynas yra skirtas kino edukatoriams, kurie sudaro edukacines filmų programas, rengia metodinę medžiagą filmams arba veda diskusijas po filmų. Klausimai kaip ir klausimyno, skirto pedagogams, suskirstyti į penkias grupes (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Klausimai edukatoriams

Klausimai edukatoriams			
Charakteristikos	Tikslas	Klausimų grupė	Patikslinantys klausimai
Kino edukacijos samprata ir filmų naudojimo patirtis. Kas adaptuoja?	Išsiaiškinti patirtį kaip buvo naudojami filmai edukaciniais tikslais.	Papasakokite apie savo patirtį susijusią su filmais moksleiviams.	Kaip apibrėžtumėte sąvoką <i>kino edukacija</i> ?
			Papasakokite kaip naudojate filmus ugdymo tikslams?
			Kokie tai filmai?
			Kokio amžiaus moksleiviams?
			Kokia jūsų pedagoginė/edukacinė patirtis? Specialybė?
			Kaip renkatės šiuos filmus?

Edukacinis filmas. Kodėl adaptuoja?	Išsiaiškinti, kokių tikslu filmas rodomas mokinių auditorijai.	Kodėl pasirinkote rengti metodinę medžiagą šiam filmui?	Koks šio filmo tikslas?
Išskiriami adaptuojamieji elementai. Ką adaptuoja?	Išsiaiškinti, kokie elementai taikomi esamam auditorijos kontekstui.	Prašau detaliai papasakoti kaip pritaikėte filmą auditorijai?	Kaip pritaikėte auditorijai šį filmą?
			Ką reikėjo keisti, adaptuoti?
			Ką konkrečiai reikėjo keisti, papildyti, supaprastinti ar koreguoti?
			Kaip rengėte ruošėtės filmo diskusijai/metodinei medžiagai ar kt.?
Parenkamos mokymo ir grupės valdymo technikos, konsultuojamasi su kitais diegejais. Kur adaptuoja?	Siekiami išsiaiškinti auditorijos ir mokytojo patirtis	Kokia jūsų patirtis naudojant filmus ugdymo procese?	Kokia jūsų patirtis pritaikant filmus?
			Ar su kuo nors tarėtės, diskutavot, kaip būtų galima efektyviau pritaikyti šį filmą auditorijai?
		Kokia auditorijos patirtis dalyvaujant filmų peržiūrose?	Kokių kompetencijų reikia norint integruoti filmo peržiūrą į ugdymo procesą?
			Kokiai auditorijai skirtas šis filmas? (Kokią žiūrovo patirtį, kitas charakteristikas turinčiai)?
Kokias mokymo strategijas nusprendėte taikyti (diskusijos, savarankiškos užduotys ar kt.)? Kodėl?	Kaip nusprendžiate, kokios veiklos (filmo peržiūra, diskusija, kitos užduotys) yra tinkamos jūsų minimai auditorijai?		
Vertinimas.	Siekiami atskleisti kaip edukatoriai įsivertina ar buvo pasiekti edukaciniai tikslai.	Kaip įsivertinate ar edukacija pavyko?	Kaip manote, kaip jums pavyko pritaikyti filmą auditorijai?
			Kaip vertinate filmo pritaikymo auditorijai sėkmę?
			Kaip/į ką atsižvelgiant analizavote filmo pritaikymo sėkmę, efektyvumą/naudingumą?
			Kaip mokiniai vertino filmo žiūrėjimą? Kokių atsiliepimų sulaukėte?
			Kokias teigiamas/neigiamas puses išvelgiate integruojant filmus ugdymo (-si) procese?
			Ką patartumėte kitiems eduktoriaus?

Klausimynas edukatoriams: Pirmoji klausimų grupė edukatoriams skirtame klausimyne yra skirta išsiaiškinti kino edukacijos sampratą ir kokios kino edukacijos srities patirties turi respondentai. Antroji klausimų grupė skirta išsiaiškinti, kokius filmus naudoja ir kokius tikslus kelia šiems filmams. Trečioji klausimų grupė skirta nustatyti kaip edukatoriai pritaiko filmus auditorijai, atsižvelgiant į savo veiklos pobūdį. Ketvirtoji klausimų grupė skirta nustatyti edukatoriaus ir auditorijos kontekstą ir grupės valdymo technikas. Penktoji klausimų grupė skirta vertinimui ir įsivertinimui, siekiant nustatyti kaip edukatoriai įvertina edukacinių kino veiklų pasisėkimą, kokiais kriterijais vadovaujasi.

2.5 Tyrimo imties pagrindimas

Siekiant susidaryti objektyvias išvadas pasirinkta tyrimo imtis – tikslinė. Apklausiami mokytojai, naudojantys filmus ugdymui ir kino edukatoriai, rengiantys edukacinių filmų programą, diskusijas po filmų ar metodinę medžiagą filmams. Mokytojai atrenkami laisva valia išreiškus norą dalyvauti tyrime ir pasidalinti savo patirtimi ir mokymo būdais naudojant įvairią vaizdinę medžiagą: kino filmus, animaciją ar kt. Pasirinkti kino edukatoriai ar organizacijos, vykdančios edukacinę kino veiklą, susijusią su kino seansais kino teatruose ar internetinėse platformose.

Tyrime dalyvavo 17 respondentų, kurie buvo suskirstyti į dvi grupes: pedagogų ir edukatorių. Trys respondentai turėjo tiek pedagogo, tiek edukatoriaus patirties, tad buvo priskirti prie tos grupės, kurios patirtis interviu metu tyrėjai pasirodė aktualesnė. Mokytojai tyrimui buvo renkami atvirai paskelbus socialiniuose tinkluose ir specializuotose mokytojų grupėse apie tyrimą ir jo tikslą su prašymu susisiekti mokytojus, kurie naudoja filmus ugdymo procese 5-12 klasių moksleiviams. Prašymo metu nebuvo detalizuotas nei ugdymasis dalykais, nei kokio tipo filmai yra naudojami.

Su kino edukatoriais buvo susisiekama tiesiogiai prašant dalyvauti tyrime, prieš tai buvo atlikta pirminė kino edukacijos lauko apžvalga ir išrinkti kino edukacijos veikėjai, vykdančios edukacinę kino veiklą, susijusią su filmais moksleiviams. Tyrimo metu nebuvo susisiekta su edukatoriais, kurie vykdo filmavimo dirbtuves, kino/animacijos stovyklas ar kitus netiesiogiai su filmų peržiūromis vykdomus kino edukacijos užsiėmimus.

Tyrimo metu siekta apklausti bent kelių skirtingų miestų respondentus, todėl užklauskos buvo išsiųstos Vilniaus, Kauno, Panevėžio ir kitų regionų edukatoriams. Tyrime sutiko dalyvauti respondentai iš Kauno, Kauno rajono ir Vilniaus. Visi interviu buvo organizuojami per „Zoom“ platformą bei įrašomi, vėliau transkrijuojami ir analizuojami. Respondentų interviu buvo užkoduoti, jiems priskirti identifikavimo numeriai – mokytojams: M1-M7, edukatoriams: E1-E10. Informatų geografinis pasiskirstymas pateiktas lentelėje (žr. 10 lentelę).

10 lentelė. Informantų mokomieji dalykai ir geografinis pasiskirstymas

Respondentai	Miestas	Mokomasis dalykas / edukacijos sritis
Mokytojai	Vilnius	Psichologija
		Dailė ir technologijos
		Klasės auklėtoja
	Kaunas	Lietuvių kalba
		Istorija
	Kauno raj.	Socialinė pedagogika
		Etika
Edukatoriai	Vilnius	Metodinės medžiagos rengimas
		Diskusijų vedimas
		Kino programų sudarymas
	Kaunas	Diskusijų vedimas
		Metodinės medžiagos rengimas

	Kita	Diskusijų vedimas
		Kino programos sudarymas

2.6. Tyrimo etikos pagrindimas

Anot Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016), atliekant socialinius tyrimus, etikai skiriamas ypatingas dėmesys. „Etiška elgsena pirmiausia yra sauganti ir nepažeidžianti žmogaus laisvės bei orumo.“ (Gaižauskaitė ir Valavičienė, 2016, 55 p.) Pasak minėtų autorių, kokybinis interviu tai intensyvi sąveika tarp tyrėjo ir tyrimo dalyvio. Tyrimo metu laikomasi kokybinių **tyrimų etikos principų**: 1) pripažinti ir gerbti asmens nepriklausomybę, 2) suteikti tyrimo dalyviui pakankamai informacijos apie tyrimą; 3) saugoti tyrimo dalyvio anonimiškumą.

3. Filmų pritaikymo mokinių auditorijai tyrimo rezultatų analizė

Siekiant atskleisti, kaip filmai pritaikomi 5-12 klasių mokiniams, trečiojoje darbo dalyje pateikiami atlikto tyrimo rezultatai. Aprašomi ir analizuojami pedagogų bei edukatorių pusiau struktūruoto interviu metu gauti duomenys bei pateikiami apibendrinti tyrimo rezultatai.

3.1. Pedagogų interviu rezultatų analizė

Atliekant iš dalies struktūruotą interviu respondentams buvo užduotas klausimas „Kaip apibūdintumėte kino edukacijos sąvoką?“. Analizuojant interviu metu gautus atsakymus buvo išskirtos 3 kategorijos ir 6 subkategorijos (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Pedagogų kino edukacijos samprata

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Mokymo metodas	Iškeltiems uždaviniams	M1: „<...> tai yra metodas, kai kai tu su kažkokia grupe žmonių nu vat žiūri, pavyzdžiui, filmą, turėdamas arba neturėdamas kažkokį tai nu tokį uždavinį, ką ten pamatyti“
	Mokymui	M2: „<...> kinas naudojamas ar ne, kažko mokslui, kažkokiai edukacijai, elementariai.“
		M7: „<...> kinas - vienas iš mokymo metodikos būdu yra.“
	Iškeltiems tikslams	M6: „<...> tai veikla, kai tu eini, kai tu naudoji kino filmą kažkokiais edukaciniais tikslais“
Tikrinis pavadinimas	„Nepatogaus kino klasė“	M5: „<...> kelis metus bandžiau tą kino edukacija panaudoti į pamokas ir buvau prisiregistravusi ten „Nepatogus kinas“ man atrodo, kaip tik tą edukaciją siūlė.“
	„Mokausi iš kino“	M4: „<...> Mokymasis iš kino.“
Tarpdisciplininė sritis	Dvi kryptis: apie kiną ir per kiną	M3: „<...> Tai aš išskirčiau iš karto dvi tokias kryptis. Gali būti kino edukacija, kai mes edukuojam apie kiną ir mokom vaikus kaip perskaityti kino kalbą <...> Bet jeigu yra edukaciją per kiną, tai tada mes galim kalbėt apie tai kaip mes naudojame kiną kaip priemonę visai kitai temai išsigininti.<...>. Nu tai čia tos dvi kryptys tada yra. Tai aš esu naudojus kiną abiem būdais. ”

Remiantis gautais atsakymais išryškėjo, kad keturi iš septynių respondentų pedagogų kino edukaciją įvardija kaip mokymo metodą. Kino edukaciją respondentai įvardijo kaip filmo žiūrėjimą turint išsikeltą uždavinį ar tikslą arba siekiant kažko išmokti ar išmokyti. Du respondentai mokytojais, apibrėždami kino edukacijos sąvoką, paminėjo didžiausių Lietuvoje edukacinių projektų pavadinimus: „Mokausi iš kino“ bei „Nepatogus kinas“, taip tikrinius pavadinimus priskirdami sąvokos apibūdinimui. Tarpdisciplininei sričiai kino edukaciją priskyrė vienas respondentas, išskyręs dvi kino edukacijos funkcijas, t.y. mokymą apie kiną ir mokymą per kiną.

Išsiaiškinus, kaip mokytojai apibūdina sąvoką kino edukacija siekta sužinoti, kokią patirtį respondentai turi rodant filmus mokinių auditorijai, jiems buvo užduotas klausimas: „Papasakokite, kokią patirtį turite su filmais moksleiviams?“. Išanalizavus duomenis, buvo išskirtos 4 kategorijos ir 6 subkategorijos su jas pagrindžiančiais teiginiais (žr. 12 lentelę).

12 lentelė. Pedagogų patirtys naudojant filmus

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantieji citata
Socialinė sritis	Prevencinė tematika	M1: „<...>Aš ir psichologijos pamokas vedu ir tuo pačiu vedu daug tokių preventyvių visokių seminarų ar kaip čia pasakyt, preventyvių gal labiausiai. Tai pavyzdžiui, lytiškumo, saugumo internete tema, tada įvairovės tema kažkokios žmonių, tada, ten antipatyčių, psichologinėms visokiom temom. Tai aš labai mėgstu iš tikrųjų naudoti filmus tam.“
		M4: „<...> Aš esu tai daugiau na tokia kaip per preventyvinę tematiką.“
	Klasės valandėlės	M3: „<...> kaip pavydžiui klasės vadovas, tai esu daug kartų žiūrėjęs filmus apie emocijas, jausmus, ten kažkokius bendradarbiavimo gebėjimus, sociomodelius.“
		M2: „<...> auklėtinius turėjau, tai va tuos filmus naudodavau klasių valandėlių metu.“
Menai	Dailės pamokos	M5: „<...> Rodau, rodau vis dėl to esu etikos mokytoja, tai yra labai gerai, labai gerai. Yra skirtingos temos, tai labai gerai yra būtent panaudoti tą variantą, kad nu vaizdiškai parodyti.“
		M3: „<...> aš esu menų mokytoja, tai man ypač ir su vyresniais vaikais arba kai kalbam apie animaciją, man tinka tada labai, analizuoti kaip kadruotės yra daromos ir t.t. Tai arba ten per dailės pamoką ten galima aptarti, kas yra kadruočių dailininkai, ir galime pasižiūrėti kokias nors žymias supieštas kadruotes ir pagal tas kadruotes, žiūrėti kaip ten filmas.“
Kūrinių ekranizacijos	Literatūros kūrinių	M2: „<...> Šią akimirką aš esu motinystės atostogose, bet iki jų esu lietuvių kalbos mokytoja ir tarkim, kūrinius skaitom ir paskui žiūrim ar ištraukas ar patį filmą. Ir ten būdavo visokios analizės, lyginimai ir panašiai.“
	Istorinių įvykių	M3: „<...> Arba tada mes galim žiūrėti istorinius filmus, taip pavyzdžiui prieš Vasario 16d., prieš 3 jau man atrodo čia metas, kai išėjo „Tumo kodeksas“ ir mes žiūrėjom masiškai su visom klasėm...“
		M7: „<...> Ir istorijos, tarkim, pas mane metodikoje yra didelė dalis, didelę dalį užima tie visi tokie linksmesni metodai kaip filmai, tai yra vidinės motyvacijos pakurstymui mokinio...“
Pramogos	Renginiai	M6: „<...> esu pati žiūrėjusi su mokiniais mažiukais vykus į „Romuvą“ į Jaunojo kino žiūrovo į tą renginį, <...> tai buvo daugiau kaip renginys, į kurį mes vykom.“

Išanalizavus respondentų atsakymus išskirtos keturios kategorijos: socialinė sritis, menai, kūrinių ekranizacijos bei pramogos, šiose srityse pedagogai turėjo filmų rodymo mokiniams patirties. Tyrimo duomenys rodo, kad respondentų dažniausiai įvardijama filmų naudojimo sritis yra filmų žiūrėjimas su moksleivių grupe socialinėms temoms aptarti. Ši kategorija skirstoma į socialines preventyvas temas bei klasės valandėlių metu naudojamus filmus socialinėms temoms aptarti, pavyzdžiui, apie

emocijas, jausmus, bendravimo įgūdžius. Istorijos bei lietuvių kalbos ir literatūros pamokose renkamosi žiūrėti ekranizacijas. Paprastai tai privalomų perskaityti kūrinų ar pagal programą mokomų istorinių įvykių ekranizacijos. Taip pat išryškėjo dar viena filmų naudojimo sritis – pramoginės išvykos kartu su klase į kino teatrą. Respondentai įvardijo įvairaus pobūdžio filmus, tarp jų ir lietuviškus, istorinius ar kūrinų/įvykių ekranizacijas.

Tyrimo metu išsiaiškinus, kokiose srityse pedagogai naudoja filmus, respondentų buvo klausama: „Kodėl jie renkasi rodyti filmus savo pamokose?“ (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. Pedagogų filmų rodymo priežastys

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Filmų rodymo priežastys	Paveikumas	M7: „<...> Audiovizualinė priemonė, tai yra labai labiau, kaip čia pasakyti, paveiki, labiau patraukli jaunesnio amžiaus žmonėms
		„<...> Kita priežastis yra kai norim, kad vaikai pasiektų ta gilesnę imersiją.“
		M4: „<...>Vaikai, stebėdami tą filmą, jie geriau suvokia tą iškeltą problemą, jie geriau sugeba ją atpažinti ir tada apibūdina ją geriau, vaizdingiau. <...>
		M5: „tokie trumpi filmukai tai mums labai gerai tada būna iš karto apmąstymui tai moralei dilemai.“
		M6: „<...> Kai kuriuos dalykus tai nežinau, man patika tai vizualiai pamatyti“
	Įdomumas	M2: „<...> Įdomiau, visiems įdomiau, tiek man, tiek vaikam.“
		M4: „<...> Jiems yra pakankamai ir įdomu vaikams. Patinka jiems, mėgsta jie.“
		M6: „<...>Vienas dalykas - tai vaikai nori tuos filmus žiūrėti...“
	Pramoga/poilsis	M3: „<...>Tai viena priežastis yra pailsėti ir mum, ir vaikam.“
		M6: „<...> tikslingai eini į kažkokius edukacinius renginius, geriausiai kai jie būna susiję su kinu arba teatru.“
		M7: Jeigu tu pasiūlai pažiūrėti filmą, tai gali pasiūlyti kaip kažkokį <i>fun</i> laisvalaikio užsiėmimą, o ne darbą.“
	Papildomas turinys	M1: „<...> Tai man tokia labai patraukli, pats metodas, toks labai patrauklus, nes jis tave iš tos klasės taip vat ištraukia atrodo ir leidžia tokias temas patyrinėti, o kartais gal ir pačiam nebūtinai žinai kaip <...> filmas kartais gali būti geras paruoštukas...“
		M6: „<...> vaikais kalbėtis apie tai, kaip spręsti konfliktus, tai tada pasiimi kažkokią filmo tarkim dalį, kur kas nors susipyko ir taip toliau.“

Išanalizavus respondentų atsakymus, išskirta 1 kategorija ir 3 subkategorijos: paveikumas, įdomumas, pramoga/poilsis. Pedagogai teigia, kad vaizdinė medžiaga yra geriau įsimenama, todėl lengviau suprantama ir įsisavinama, labiau paveiki nei žodinė ar tekstinė informacija. Respondentai įvardija, kad mokiniams filmai yra įdomi mokymo priemonė ir, anot respondentų, vaikai nori ir mėgsta filmus žiūrėti.

Mokinių ir mokytojų poilsis, mokymo erdvės pakeitimas taip pat įvardijama viena iš priežasčių, kodėl renkamosi filmus ugdymo procese. Tai gali būti edukaciniai renginiai kino teatre ar laisvalaikio užsiėmimas klasėje. Pasak respondentų, filmo peržiūra nėra darbas ir yra labiau skirta poilsiui, pramogai. Anot respondentų, filmai taip pat gali padėti sukurti ir tam tikrą papildomą turinį.

Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kokiais kriterijais vadovaujantis pedagogai atsirenka filmus, kuriuos įtraukia į savo mokomo dalyko programą ar klasės valandėlės veiklas. Respondentams buvo pateiktas klausimas: „Kaip išsirenkate filmus, kuriuos naudojate ugdymo procese“ (žr. 14 lentelę)?

14 lentelė. Pedagogų filmų atrankos kriterijai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Filmų atrankos kriterijai	Tema	M1: „<...> Nu pagal amžių, pagal turinį, temą“
		M2: „<...> Daugiausiai tai pagal programą.“
		M5: „<...> Ir aišku aš nuolat stengiuosi atrinkti pagal temą, kad atitiktų temą. <...> kažkaip atrenku būtent pagal temą, pagal kontekstą, kad būtų.“
		M6: „<...> tada tu kaip filtrą pasidarai, kurios temos yra aktualiausios“
		M2: „<...> O jeigu klasės valandėlėm, na irgi, pagal temas kažkokias socialines.“
	Rekomendacijos	M6: „<...> mano daugiau tas variantas, kad tu imi iš siūlomų, nu va jau atrinktų tų filmų, <...> Galima pasiimti ir betkokį filmą <...> ir aptarinėti tas temas, kurias tu pamatei kaip pedagogas arba turi patikėti tuo, kas yra parašyta pavadinkime tai programoje, ką pateikia kino teatras ar platforma ir pan.“
		M4: „<...> Pagal rekomendacijas sakysime kolegijų, ar ne, arba sakysime, kaip yra „Tolerancijos diena“, tai rekomenduoja, sakysime, organizatoriai.“
		M1: „<...> tai aš labai mėgstu iš tikrųjų naudoti filmus tam, yra tokia „Nepatogaus kino klasė“, toks portalas, tai aš turbūt visus tuos filmus su moksleiviais pagal jų amžių ir pagal temas, esu ir per pilietinio ugdymo pamokas, rodęs ir žiūrėjęs.“
	Legalumas ir kaina	M1: „<...> kad jis būtų legalus man atrodo svarbu, kad būtų legalu <...> ir aišku jeigu įmanoma rinktis kažkokį tai nemokamą, tai aišku labiau imčiau kokį nemokamą, negu mokamą“
	Asmeninis vertinimas	M1: „<...> pirmiausia tai pats pažiūriu, na bent jau didžiąją kažkokią dalį, kad man pačiam nebūtų kažkokių neaiškumų, pats vis tiek ten kažkokią cenzūrą ar pagal amžių jis ten tinkamas ar nu ne žinau ar temą, jis iš tikrųjų tą temą.“
		M5: „<...> Didžiausias kriterijus tikriausiai esu aš pati.“
		M7: „<...> pasirenku būtent iš to, kas man asmeniškai sukelia emociją. Ir ir tas emocijos kėlimas, ir žinių kažkokių pateikimas alternatyvių ar papildomų, tai yra pagrindiniai kriterijai, pagal kuriuos aš renkuosi.“

Analizės metu išskirta 1 kategorija ir 4 subkategorijos: tema, rekomendacijos, legalumas ir kaina, asmeninis vertinimas. Tema yra dažniausiai pasikartojantis atrankos kriterijus, nusakantis, kad mokytojai dažnai renkasi filmus pagal savo ugdymo programą ar jiems bei mokiniams aktualias

temas. Mokytojai filmus renkasi pagal savo dalyko programą, į kurią įrauktos tam tikros temos, mokyklos psichologai ar socialiniai pedagogai filmus renkasi pagal jiems aktualias socialines tematikas. Respondentai paminėjo, kad atsižvelgia į kitų žmonių ar organizacijų rekomendacijas, rinkdamiesi filmą ir išreiškia savo pasitikėjimą jais. Respondentai atsižvelgia į rekomenduojamą filmų amžių moksleiviams bei tematikas.

Išsirinkus filmą pagal respondentų įvardintus kriterijus respondentų buvo klausama apie filmų integravimo į dalyko turinį procesą. Respondentų buvo prašoma detaliai papasakoti, kaip jie integruoja filmus į ugdymo procesą (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. Filmų integravimo etapai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Filmų integravimo etapai	Planavimas	M1: „<...> aš tiesiog turbūt galvoju kiek to laiko turiu, tai aš dažniausiai turėdavau dvi pamokas iš eilės ar tai psichologijos ar tai pilietinio ugdymo“
		M2: „<...> tiesiog, kadangi planuoji iš anksto, tai žiūri, lietuvių pamokas dažnai visos klasės turi bent dvi pamokas iš eilės“
		M3: „<...> Kai turi auklėjamą klasę, reikia rašyti auklėjamąsios klasės ugdymo planą metinį ir tada į ugdymo planą, galima iš anksto numatyti ir įtraukti, kad bus ten parodyti 3 kažkokie filmai.“
		M6: „<...> tu turi tokį kaip metų tikslą, maždaug ties kuo tu dirbi su ta klase, kas yra pagrindinis dalykas ir ties kuo tu orientuojiems <...> kai tu turi planą tu turi tą pagrindinį tikslą aplink kurį tu dėlioji, tai tuos pagrindinius renginius.“
	Pasirengimas filmo peržiūrai	M1: „<...> aš iš vakaro tikrai minimum pažiūrėdavau tą filmą <...> kartais perskaitydavau tokią specialią medžiagą, kuri būna su filmu pridedama <...> skaitau jeigu trūksta informacijos skaitau papildomai, jeigu ne, tai tada iš savo patirties. Būna filmą bežiūrėdamas pirmą kartą kai pats vienas žiūriu, tada susirašau klausimus ir tada kartu jau žiūrint su moksleiviams irgi būna kartais dar pasipildau.“
		M7: „<...> Bet vis tiek aš visą laiką pražiūriu nuodugnai, kiekvieną elementą, ir tada pagal tą kiekvieną elementą turiu pasirašyti, ką konkrečiai noriu įteikti per tą dalyką, kad vėlgi, kad nebūtų užpildymas tiesiog laiko.“
		M1: „<...> Aš darau tokių prevencinių žingsnių – aš informuoju pavyzd-iui tėvus jeigu jaučiu, kad kažkoks aštresnis gali būti filmas“.
		M2: „<...> Aš paprastai pati galvoju tas užduotis. Jeigu, tarkime, imam kažkokį užklasinį skaitymą, jie skaito kūrinių, o paskui žiūrim filmą klasėje.“
		M5: „<...> buvo įmesta ta programa, prie tų filmų ir su užduotim kai buvo, bet kai pabandžiau, ji man netiko ir vaikai nekalbėjo, tai pasižiūrėjau kaip formuluojami klausimai pagal kito filmo analizę ir tada, jeigu aš turiu pamokos temą, tai aš tuos klausimus būtent užduotis nu jau pati pagalvoju, kad atitiktų atitiktų pamokos pamokos visą temą.“
	Stuktūruotas žiūrėjimas	M4: „<...> Iš pradžių pasakau, apie ką mes čia kalbėsime, pasakau, ko jie turėtų ten ieškoti tame filmuke.“
		M1: „<...> Būdavo kartais, kad pakomentuodavau pačioj pradžioj, kad štai žiūrėsime tokį ir tokį filmą ir norėčiau kad atkreiptumėte dėmesį į tą ir aną, bet ir tai nebūtinai, gal kartais tiesiog pasakydavau, kad pažiūrėsime filmą tą tema, apie kurią mes kalbam ir tada nebūtinai nukreipti kažkaip tai ar ne.“
		M5: „<...> Dar iš karto prieš žiūrint filmą užduodu kokius penkis ar keturis klausimus, pasižymėkite scenas, kur jums atrodo, kur yra ta draugystė, koks tas bruožas“

		M4: „<...> kai užduodi klausimus, ar ne, iškeli tą problemą. Jie tada susimąsto apie tą būtent problemą, o ne, galbūt, namuose, kai žiūri laisvai ir jo neaptarinėja, jiems kaip eilinė pramoga, kaip laisvalaikio praleidimas. Na taip pažiūrėjau. Patiko, nepatiko, ir viskas tuo baigėsi. O kai pradedi giliau nagrinėti ir tai va tada, jau juos sudomina.”
		M3: „<...> prieš žiūrint filmą reikia būtinai suformuluoti klausimus ir tokius dėmesio inkarus, į ką jie atkreips dėmesį žiūrėdami filmą, kad jie ne šiaip sau žiūrėtų ir netgi kažką pasižymėtų užrašuose stebėdami filmą, tada jie geriau ir atidžiau jį žiūrės.”
		M2: „<...> jie nėra pratę struktūruotai žiūrėti, kad tarkime, gauna kažkokią užduoti, kad nėra taip, kad na va, dvi pamokos laisvės, kad galima neveikti, plepėti, <i>browsinti</i> telefone <...> Tai būna, kad mokiniai yra nepratę to struktūruoto žiūrėjimo, su užduotim, su kažkokiu tikslu.“
		M6: „<...> per išvykas aš tiesiog jau kitaip jiems dėliodavau tas užduotis ir aš juos iš anksto nuteikiu ir jeigu mes kažką veiksime tai žiūrėkit, bus tas ir tas, tas ir tas ir bandau kabintis, kad ir ant to pačio, kad jūs reprezentuojat savo mokyklą. Visi tie pas ką jūs ateinat žino, kas jūs esat, pasistenkit tą ir reprezentuoti.“

Didžioji dalis respondentų akcentavo, kad norint pasiekti užsibrėžtų edukacinių tikslų, filmo peržiūra turi būti struktūruota, tai reiškia, kad filmas yra pristatomas ir akentuojami tam tikri dalykai, į kuriuos mokiniai turi atkreipti dėmesį, kitu atveju, mokinių dėmesys bus išblaškytas.

Siekiant išsiaiškinti filmų pritaikymą mokinių auditorijai, respondentų buvo klausama „Kaip jie rengia šiuos klausimus ar užduotis?“ Tyrimo metu siekiama išsiaiškinti ar jie remiasi kino edukatorių parengta medžiaga ar užduotis rengia savarankiškai (žr. 16 lentelę).

16 lentelė. Turinio adaptavimas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Turinio adaptavimas	Turinio adaptavimas remiantis metodine medžiaga	M5: „<...> Gal vėl priklauso nuo to, nes čia kažkada, kai buvo įmesta ta programa, prie tų filmų ir su užduotim kai buvo, bet kai pabandžiau, ji man netiko ir vaikai nekalbėjo, tai pasižiūrėjau pagal tą klausimų, kaip formuluojami klausimai pagal kito filmo analizę ir tada, jeigu aš turiu pamokos temą, tai aš tuos klausimus būtent užduotis nu jau pati pagalvoju, kad atitiktų atitiktų pamokos pamokos visą temą ir ko, kuo būtent norima, kad mes išsiaiškinome. Aišku, čia visas darbas krenta pačiam pačiam mokytojui.“
		M1: „<...> Tiesiog pažiūrim ir tiek, o tada nu vat pasiruošdavau kažkokius klausimus, kartais perskaitydavau tokią specialią medžiagą, kuri eina, būna su filmu pridedama, bet nebūtinai visada ir tada vat nu pagal kažkokius ar savo klausimus ar tos medžiagos klausimus organizuodavau kažkokį tokį aptarimą.”
	Savarankiškas turinio adaptavimas	M2: „<...> Aš paprastai pati galvoju tas užduotis. Jeigu, tarkime, imam kažkokį užklasinį skaitymą, jie skaito kūrinių, o paskui žiūrim filmą klasėje. Tai jie gauna lenteles, ten yra pateikti tam tikri klausimai, tam tikri dalykai, kuriuos jie fiksuoja, tai aš tuo pat metu patikrinu, ar jie skaitė knygą, nes yra dalykai, kurie skiriasi. Patikrinu, kaip jie supranta temą, problemą, kaip jie mato veikėjus. Patikrinu tokius dalykus.“
		M7: „<...> Iš mano patirties tai nei vienas filmas nebuvo, kad jis visiškai atitiktų, atitiktų tų kriterijų, kurių man reikėjo arba žinių to kiekio. Tai visą laiką, nė karto nebuvo pamokoje, kad man nereiktų papildomai ruoštis.“
		M4: „<...> Būna kartais, kad ir tuose pačiuose filmukuose, kartais na būna tokių smurto apraiškų, ten mes kalbame apie gerumą, būna įžeidžia ten kažką tame filmuke. Tai man reikia kažkaip tą užtušuoti, o tą vieną ar kitą idėją kažkaip ištraukti į dienos šviesą.“

Išanalizavus respondentų interviu atsakymus, išskirta 1 kategorija ir 2 subkategorijos. Respondentai teigia, kad užduotis rengia tiek savarankiškai, tiek atsižvelgiant į jau parengtą metodinę medžiagą.

Tyrimo metu respondentų buvo klausama, kaip dažnai jie rodo filmus ugdymo procese. (žr. 17 lentelę).

17 lentelė. Filmų naudojimo dažnumas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Filmų rodymo dažnumas	Vieną kartą per mėnesį	M2: „<...> ne dažniau kaip kartą per mėnesį. Iš tikrųjų tėvai ne visada yra patenkinti, nes nes yra tokių buvę atsiliepiimų, kad na, tik tai filmus žiūrit, kad nieko nesimokot (juokiasi) tai negali persistengti, negali persistengti su šitais dalykais, bet... bet kartą per mėnesį tikrai įmanoma. Ir laiko užima, visgi pamokas dvi sunaudoja, tai ne-ne-nevisai gali paaukoti
	Kelis kartus per metus	M4: „<...> Na aš asmeniškai tai sakysime, į metus kelis kartus. Tai gali būti nuo kokių ten trijų penkių kartų per mokslo metus.“
	Tris kartus per metus	M3: „<...> Stengiamės ne per dažnai, aš taip sakyčiau ne daugiau 3 kartų per metus.“
	Kiekvieną pamoką	M7: „<...> bent jau 15 minučių, bent 10 minučių ar penkių minučių filmukas tikrai būdavo kiekvienoje pamokoje kaip pilietinio ugdymo pamoka. Jeigu tai istorija, tai vis tiek reikia išeiti programą ir tada žiūri tą kaip į papildomą, kažkokią medžiagą, kaip sakau motyvacinės priemonės ir pan., bet tai nėra pagrindinė tada mokomoji priemonė.“

Respondentai mini, kad filmus gali rodyti kiekvieną pamoką, jeigu tai yra trumpametražis filmas, jeigu rodomas ilgametražis filmas, peržiūros organizuojamos iki keletos kartų per metus.

Siekiant nustatyti ar filmo pritaikymo procese pedagogai bendradarbiauja su kolegomis, buvo užduotas klausimas: „Ar tariatės su kolegomis, kai renkatės filmą ar ruošiatės diskusinius klausimus?“ (žr. 18 lentelę).

18 lentelė. Pedagogų bendradarbiavimas su kolegomis

Kategorija	Subkategorija	Patikslinanti citata
Bendradarbiavimas	Tariasi su kolegomis	M5: „<...> Etika yra toks dalykas, kur aš galiu daug su kitais dalykais bendradarbiauti. Tai bendradarbiauju su lietuvių mokytojais.“
		M2: „<...> Iš tikrųjų pasitariam ir su kolegomis lituanistais ir su kitų klasių auklėtojais, tarkime, jei tai klasės valandėlei filmas. Ir aš, kadangi esu „Renkuosi mokyti“ alumnė, tai su kolegomis iš „Renkuosi mokyti“ pasitariam, ten nemaža mokytojų bendruomenė.“
		M3: „<...> aš esu „Renkuosi mokyti“ bendruomenės dalis, tai mes turim savo atskiras komunikacijos platformas, kur labai dalinamės: tai reiškia kas paėjo su kokia amžiaus grupe, ten koks filmas nebūtinai bus geras žiūrėti per pamokas.“

		M4: „<...> Kartais taip, kartais konsultuojuos, nes kitą kartą, tikrai jau kaip ir savo darbo patirtį, ir ne vieną rodei filmuką ir kitą rodei filmuką ir norisi kažko tai naujo ar ne, ir žiūrėdamas va filmą man atrodo, kad pagal rekomendacijas, jis galbūt netiktų ar niekas jo nerekomenduoja, bet iš asmeninės patirties nori kažkaip jį pritraukti ir pažiūrėti iš tos probleminės pusės, kuri man yra aktuali. Tai taip, pasiklausiu, kaip tu manai, ar tiktų ar tokiam amžiui tiktų. Būna taip.“
		M4: „<...> Pagal rekomendacijas sakysime kolegių, ar ne, arba sakysime, kaip yra „Tolerancijos diena“, tai rekomenduoja, sakysime, organizatoriai, kurie organizuoja tą „Tolerancijos dieną“. Jie irgi rekomenduoja arba tiesiog sėdžiu ir žiūriu, pati iš savo patirties žiūriu kokie, sakysime, yra filmukai. Ir peržiūriu tuos filmukus ir tokiu būdu atsirenku.“
	Kiti prašo rekomendacijų	M3: „<...> Mes tariamės, taip, bet kokį čia gerą filmą pažiūrėti, tai aš rekomenduoju.“
		M1: „<...> Nu jau kolegos dažniau tariasi su manim, nes nu aš esu psichologas tai man būtų keista su kolegom pasitarti, bet aš pasitariu su kitais kolegom psichologais vaikų, kur po ranka būna, kur žiūrėk kaip tau tas filmas penktokams ar ne per aštriai, o kaip tu atsakysi, jeigu tavęs paklaustų to, kaip išvyniosi šitą, kaip tu tada atsakysi, ką tu tada darysi, tai joo, tokio susitikinimo aš tikrai padarau, bet ne su savo kolegomis mokytojais.“
		M7: „<...> Aš tai pats savarankiškai sprendžiu visą laiką.“

Išanalizuoti interviu atsakymai rodo, kad didžioji dalis apklaustų respondentų tariasi su savo kolegomis dėl filmų pasirinkimo. Pedagogai tariasi su tam tikrų dalykų mokytojais, vieni respondentai renkasi bendradarbiavimą mokykloje, kiti tariasi internetinėse grupėse su kolegomis pedagogais. Du respondentai paminėjo, kad patys retai tariasi su kolegomis, nes filmus renkasi patys, tačiau dažnai patys sulaukia prašymų pasidalinti rekomendacijomis ir taip bendradarbiauja su kolegomis.

Tyrimo metu respondentų buvo klausama: „Kokių kompetencijų reikia norint pritaikyti filmus mokinių auditorijai?“ Tyrimo metu išskirta 1 kategorija ir 4 subkategorijos (žr. 19 lentelę).

19 lentelė. Filmų pritaikymui reikalingos kompetencijos

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantieji citata
Kompetencijos	Dalykinė kompetencija	M7: „<...>Yra dalykinė kompetencija pirmas dalykas dėl to, kad faktus pasižiūrėti“
		M4: „<...> kad galėtum išgryninti tą problemą demonstruojant. Žinių tau reikia būtent tai problemai.“
	Pedagoginė	M1: „<...> Man atrodo tikrai svarbu išmanyti tą vaiko raidą ir pagal tą raidą kažkokią tai tikrai nu parinkti atitinkamai pagal raidą, pagal interesus, jeigu paaugliui rodysi apie gėlytes ir žuvytes, jam bus neįdomu“
		M7: „<...> pedagoginė, yra iš kitos pusės irgi kompetencija, nes tu turi žinoti ar vaikai bus pajėgūs išmokyti tam tikrus dalykus.

		Ar vaikai bus pajėgūs išmokti tam tikrus dalykus, kaip, pavyzdžiui, turi žinoti, kada abstraktusis mąstymas vystosi“
	Asmeninės vertybės	M1: „<...> tai man atordo svarbu ta empatija tokia ir pažinimas to raidos etapo ir apskritai to vaiko“
		M1: „<...> man atrodo svarbu tavo pačio smalsumas – susirasti tą filmą, jį pažiūrėti pačiam, <...> Čia kaip ir nekompetencija, bet žinai smalsumas, susidomėjimas, žingeidumas to mokytojo“
		M2: „<...> Tiesiog iš širdies plaukia, intucija ir tiek man atrodo.“
		M1: „<...> biški drąsos, nes jeigu žiūri filmą tai turbūt žiūri kažkokiom temom tokiom aštresnėm dažniausiai tai turi kažkaip nebijoti tų klausimų, nebijoti nežinoti, tokio neapibrėžtumo, nes tu nežinai ko tavęs tikrai paklaus po to seanso.“
		M5: „<...> Aš galvoju, kad vis dėlto ta kompetencija turėtų būti mūsų pačių, Vis tiek yra tiek, kiek aš suprantu, kokia yra mano vertybių sistema, koks yra mano požiūris gyvenime, išvis gyvenimo filosofija. Bet, aišku, tai žmogus vis tikrai turi būti apsiskaitęs. Ką tu pats supranti ir kodėl tau yra svarbu, juo labiau, kad ta vertybinė sistema aktualus pagrindas po kojų.“
		M3: „<...> Mokytojas turėtų būti žmogus su aukštuoju išsilavinimu, inteligentas visuomenės kažkoks, nu tai, teatras, kinas, menas, literatūra, turėtų, bet kurio dalyko mokytojui būti kažkokia tai duotybė.“
		M7: „<...> Tarkim, emocinis intelektas ir panašiai, man atrodai įgimti čia net nereikėtų vadinti kompetencija tokių esminių, empatinių gebėjimų žmogaus“
	Auditorijos valdymo	M1: „<...> O ten kad disksuiją vesti man atorodo kažkaip tie mokytojai visai sugeba“
		M4: „<...> dar ir ko reikia yra ir valdyti, valdyti klasę, gebėti juos sudominti turi gebėti ir, ir ir, aišku, reikia nu tos komunikacijos, kad gebėti juos prakalbinti, juos sudominti“

Iš gautų respondentų atsakymų sužinota, kad pedagogai išskiria dalykinę kompetenciją, reiškiančią, kad mokytojas turi gerai išmanyti savo dalyką tam, kad galėtų rodyti filmus ir gebėtų išgryninti tinkamus faktus mokinių auditorijai. Taip pat išskirta pedagoginė kompetencija, kurią respondentai įvardijo kaip vaiko raidos išmanymą, reiškiančią žinojimą apie vaiko gebėjimus, ar jie gebės pagal savo amžių atlikti tam tikras užduotis, reikalaujančias kokių nors kompetencijų, pvz., abstraktaus mąstymo.

Didelė dalis respondentų įvardijo, kad labai svarbios yra asmeninės pedagogo sąvybės: empatija, smalsumas, intucija, drąsa, požiūris į gyvenimą. Respondentai taip pat paminėjo, kad pedagogas turi būti „apsiskaitęs“ ir „inteligentas visuomenės“. Ketvirtoji subkategorija – auditorijos valdymo kompetencija, apimanti gebėjimą vesti diskusiją ir suvaldyti klasę.

Siekiant išsiaiškinti, kokias grupės valdymo technikas naudoja ir kaip pedagogai parenka atitinkamas užduotis mokiniams buvo pateiktas klausimas: „Kaip nusprendžiate, kokios veiklos yra tinkamos jūsų klasei?“ Išanalizavus duomenis, išskirta 1 kategorija ir 3 subkategorijos (žr. 20 lentelę).

20 lentelė. Pedagogų grupės valdymo technikos

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Grupės valdymo technikos	Pagal amžių	M4: „<...> Tai žiūri pagal amžiaus tarpsnį.“
		M3: „<...> Tai penktokas gauna užduotį — kas vyksta, kokie veikėjai, kurie geri, kurie blogi, kažkas tokio. Tai dešimtokas jau turi įvertinti ir įvardyti ir problemą, ir temą ir ir ir žodžiu, viską, įvardyti, kur yra atomazga, kur yra užuomazga, tokius dalykus turi stebėti.“
	Pagal gebėjimus	M4: „<...> pagal klasę ir gebėjimus jų žiūri, nes sakysim aš, kaip socialinė pedagogė, žinau daugumą jų, pažįstu ir žinau, ką jie geba, ką jie negeba.“
		M2: Pagal jų gebėjimus, pagal užduotis, ką jie daro šiaip įprastai, kiekvieną pamoką.
		M1: vat kiekvieną kartą galvoji, va šitiems vaikams, o va šitai klasei, o va šitai klasei, kur pvz. Yra du vaikai, kurie turi pvz. ugdymosi sunkumų kažkokių arba elgesio problemų arba ugdymosi specialiųjų poreikių tai kaip va tas filmas jiems susivalgys. Ir pvz. Jeigu vaikas koks nors jauti kad atsilieka labai savo raida, tai gali pvz. Skambinti mamai ir sakyti žiūrėkit mes planuojam, kaip jums skamba, kaip jums atrodo.
	Pagal interesus	M7: Aš pavyzdžiui sužinau, kad patinka anime, manga ar kažkas. Aš labiau į šitą dalyką kreipiu. Patinka popkultūros kažkoks atstovas - aš apie tą ir šneku žodžiu, bandai išvesti visą laiką paraleles.

Išanalizavus tyrimo duomenis, išskirta 1 kategorija ir 3 subkategorijos: pagal amžių, pagal gebėjimus, pagal interesus. Respondentai teigia, kad skirsto užduotis pagal mokinių amžių ar klases, kur penktokams pateikiamos vienokios užduotys, dešimtokams – kitokios. Kita respondentų grupė išskyrė adaptuojanti užduotis pagal gebėjimus, įskaitant ir specialiųjų poreikių turinčius vaikus. Trečioji subkategorija yra skirta mokinių interesams. Informantas teigia, kad sužinojęs, kuo domisi jo mokiniai, stengiasi sukurti tam tikras paraleles ir pateikti medžiagą per mokiniams patinkančius dalykus.

Tyrimo metu buvo siekta ištirti, kaip mokytojai įvertina ir įsivertina ar filmo peržiūra su ja lydinčiomis veiklomis pasisekė, todėl respondentams buvo užduotas klausimas: „Kaip įsivertinate ar filmo peržiūra pavyko? Kokiais kriterijais vertinate?“. Išanalizavus duomenis buvo išskirtos 1 kategorija ir 3 subkategorijos (žr. 21 lentelę).

21 lentelė. Pedagogų vertinimo kriterijai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Vertinimo kriterijai	Formalus vertinimas	M7: „<...> Tai vat visą laiką ir sakau, kad nu, kaip ir kiekvienos pamokos plane turėtų būti tam tikri išsikelti tikslai. <...> tada gale pamokos, dar kriterijus gali pasakyti irgi pamokos pradžioje tai kai kaip, kaip mes sužinosime patys, ar galėsime įsivertinti, ar mes išmokome, ar ne, tai aš žinosiu tą, tą ir aną.“
		M2: „<...> Jie iš karto gauna tą kaip ir įvertinimo lentelę ir jeigu yra klausimai, kažkokios užduotys, jie iš karto mato, kiek taškų už tai bus skiriama ir ką jie turi padaryti. Jeigu jie įvykdo, tai tuos taškus ir surenka. Jau atlikdami užduotį žino, kad jeigu tą kažką, nu tarklim, įvardins temą, įvardina temą — gauna 1 tašką.“

	Įsitraukimas	M2: „<...> Pirmas ženklas — triukšmas klasėje, iš karto matai, ar mokiniams įdomu ar ne ir ar žiūri ar nutrauki ir aišku, pagal atsakymus.“
		M3: „<...> mano pagrindinis kriterijus, kiek įsitaikė ir nemirksėdami žiūrėjo. Nes jeigu jiems yra neįdomu, jie tiesiog nežiūrės, padės galvą, pradės snausti, pradės muistytis, pradės kalbėtis.“
		M2: „<...> džiaugiasi ir tyli ir netriukšmauja“
		M1: „<...> pagal tokį kažkokį bendrą pojūtį kažkaip, kiek jie turi klausimų, kiek jiems tas svarbu, kiek jie dalyvauja paskui ten tose temose, tai aš jeigu jaučiu, kad juos įtaukia, jiems rūpi, jie kivena, jie ten dar kažką tai jie atrodo ir yra toj temoj, o ne ten kažį kur ten sėdi ir į lubas žiūri tai pagal tą tokį bendrą atmosferą.“
		M4: „<...> Na, matai, kai jie tada, vaikai jau po to filmo peržiūros, tos filmo peržiūros ir matai, kaip jie įsitraukia. Kokia jų yra emocija.“
		M4: „<...> Tai va, jeigu jau jiems neįdomu būna, tai matai, kad neįdomu. Stebėdamas klasę va taip ir įsivertini“
		M4: „<...> Aišku, kažkokio tokio griežto vertinimo kaip ir nėra, bet tada matai jų emociją kaip jie įsitraukia, plepasi nesiplepa.“
	Atsiliepiamai	M6: „<...> Nu pagrinde tai ką aš dariau, tai tada aptarinėju su jais mažesnėm grupelėm, pavyzdžiui, išėjus, na reikia nueiti iki autobuso, tai vieni prie tavęs eina, tai kiti prie tavęs eina, dar buvom sustoję kavos, kas ko, tai irgi tuo metu pasiklausi vienų - patiko ar nepatiko, arba tą patiko, nepatiko to galima visų paklausti.“
		M1: „<...> tiesiog neformaliai irgi perbėgi, kiekvienas dabar pasakykit čia buvo svarbu mums pažiūrėti ar geriau būtume, nežinau, ėję į lauką ar rašę kontrolinį.“
		M1: „<...> būna, kad praskamba ten, išgirsti per pertraukas – o ta klasė žiūrėjo tokį filmą, mes irgi norėtumėm – tai panašu, kad tada kažkas pasidžiaugė, pasigyrė, tai vat iš tokių susirenki tą kažkokį <i>feedback</i> ‘q’.“
		M5: „<...> Nes kol kas kažkaip taip mūsų sąžiningai pasako, kad nepatiko, bet tada reiškia, kad visiškai nesudomino ta tema arba nesupranta tos temos“

Tyrimas atskleidė, kad didžioji dalis respondentų turi kriterijus, kurie skirstomi į 3 subkategorijas. Pirmoji kategorija – formalusis vertinimas, jo metu pedagogai konkrečiomis užduotimis patikrina mokinių žinias, kitas formalus įsivertinimas, įvardintas respondento, yra aiškiai įsivardijant tikslus ir kriterijus, kaip bus galima įsivertinti ar pamoka yra išmokyta. Didelė dalis respondentų paminėjo, kad įsivertina filmo peržiūros pasisekimą per tai, kaip į veiklą įsitraukia patys mokiniai. Įsitraukimas gali pasireikšti per įdėmų žiūrėjimą, nesiblaškimą, pagal tai kiek mokiniams kyla klausimų ir kaip aktyviai jie diskutuoja. Respondentai teigia, kad įsitraukimą vertina stebėdami auditoriją.

Respondentai taip pat paminėjo, kad įsivertina pasisekimą pagal mokinių atsiliepiamus. Šiuos atsiliepiamus mokytojai gauna sukūrus ryšį su mokiniais, aptariant filmus mažesnėmis grupelėmis, taip pat atsiliepiamai gali būti išreikšti netiesiogiai, tačiau gali būti girdimi mokyklos bendruomenėje.

Tyrimo metu respondentų buvo klausiama: „Kokius didžiausius filmų rodymo ugdymo tikslams plusus ir minusus įvardintumėte?“. Išanalizavus atsakymus, išskirtos 2 kategorijos ir 7 subkategorijos (žr. 22 lentelę).

22 lentelė. Filmų rodymo plusai ir minusai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Plusai	Paveikumas	M5: „<...> Didžiausias plusas tai tikriausiai yra ta vizualinė, vaizdinė pagalba, nes kai tu matai tai, ar per veiksmą, per elgesį yra plusas.“
		M1: „<...> bet man atrodo gali šnekėt nešnekėjęs, bet kai žmonės pamato dalykus, na ta vizualinę gauna informaciją <...> kai tu pamatai tai yra žymiai įtaigiau“.
	Pokytis	M6: „<...> Vienas plusas tai tikrai yra erdvės pakeitimas, nes tikrai jisai gali tau sukurti ir kitokią laisvesnę aplinką“
		M1: „<...> toks labai patraukus, nes jis tave iš tos klasės taip vat ištraukia atrodo“
	Papildomas turinys	M1: „<...> nesijauti kažkoks labai jau didelis ekspertas toje srityje ir kartais pačiam sunku sukurti tą turinį, na sakykime apie skurdą, jeigu aš ten nesu specialistas, tai tai man gali būti ir daug laiko pasiruošti ir šiaip, o filmas kartais gali būti geras paruoštukas tam.“
	Minusai	Laiko trūkumas
M7: „<...> Minusai didžiausia dėl to, kad yra nekoncentruotos žinios ir išieškoji daug laiko brangaus tam, kad pasiektumei tikslus, kai būna ekstensyvus laiko sąnaudų naudojimas,“		
Netinkamas filmas		M1: „<...> buvę tokių atvejų, kur galiausiai, o tai apie ką čia buvo... Ir tada taip atrodo nejuda niekas. Mmm. Nu visaip būna.“
		M3: „<...> „Yra buvę, kad ar filmas netiko, ar kad klasė, ar kažkoks laikas ne toks buvo, nutraukėm to filmo peržiūrą.“
		M6: „<...> aš pasirinkau su jais pasižiūrėti filmą apie Mariją Kiuri, aišku jiems nelabai patiko, nes ten buvo gal keturiasdešimt penktų metų senas juodai baltas fimas.“
Techniniai nesklandumai		M1: „<...> O minusai, tai būna kartais technika nesuveikia, tai tada nervuoja, kas nors nepasileidžia, neveikia ten.“
Neaptariamasis filmas		M1: „<...> man atrodo minusas gali būti jeigu tu tiesiog parodai filmą ir jo iš tikrųjų neįvelki į tą diskusiją, į tą kontekstą, į tą temą.“

Respondentai išskyrė, kad vienas iš filmo rodymo plusų yra paveikumas. Anot respondentų, vaizdinė informacija yra labiau paveiki nei žodinė. Antroji subkategorija yra pokytis. Respondentai įvardijo, kad pokytis gali būti tiek fizinis, kai filmo peržiūra organizuojama kino teatre, tiek metodų pokytis, kai filmas pakeičia įprastą veiklą mokykloje ar metodus. Filmai taip pat gali sukurti ir papildomą turinį, tai reiškia, kad tam tikroms temoms mokytojai gali remtis filmų medžiaga, ypač jeigu patys neturi toje srityje daug informacijos, filmas gali ją suteikti. Pedagogai taip pat įvardijo, kad filmai gali sukurti tam tikras papildomas temas, tokiu atveju, kai nesinori dalintis savo asmenine patirtimi ar vadovautis šablonais.

Antroji kategorija yra filmų rodymo minusai, kurioje yra 4 tyrimo metu išskirtos subkategorijos: laiko trūkumas, netinkamai parinktas filmas, techniniai nesklaidumai, diskusijos trūkumas. Pedagogai įvardija, kad filmų žiūrėjimas atima nemažai laiko ir dažnu atveju, jie negali žiūrėti viso filmo: „<...> visą filmą žiūrėti tikrai yra prabanga” (M5). Kitas respondentas filmų žiūrėjimą įvardija kaip „ekstensyvų laiko sąnaudų naudojimą“ (M7), teigdamas, kad filmo peržiūros metu suteikiamos nekoncentruotos žinios. Respondentai minėjo, kad pasitaiko atvejų, kai mokiniams filmas nelabai patinka. Taip pat respondentai paminėjo, kad ne visada filmų peržiūros vyksta sklandžiai ir kartais netgi tenka ją nutraukti: „Yra buvę, kad ar filmas netiko, ar kad klasė, ar kažkoks laikas ne toks buvo, nutraukėm to filmo peržiūrą.“(M3). Dar vienas respondentų paminėtas filmų minusas – tai techniniai nesklaidumai, kurie gali pasitaikyti peržiūros metu. Vienas iš filmų minusų gali būti ir nepakankamas filmo aptarimas ir neįsigilinimas.

Tyrimo metu respondentų buvo klausama: „Ką jie patartų kitiems mokytojams, kurie norėtų naudoti filmus savo pamokose?“ (žr. 23 lentelę).

23 lentelė. Patarimai kitiems mokytojams

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Patarimai kitiems mokytojams	Bandyti	M5: „<...> Ką patarčiau? Aš niekada nebuvo prieš visas tas naujoves, kad vaikams šiek tiek paįvairinti pamokas. Siūlyčiau tuos tarpus filmo.“
		M6: „<...> Vienas dalykas, tai nebijoti to daryti, nepabandęs to daryti, nesužinosi nei kaip jie reaguoja nei dar kažką.“
	Sukarpyti, naudoti trumpametražius filmus	M5: „<...> Aišku, galima tuos filmus susikarpyti dalim, bet tada tiksliai turi sėdėti ir žiūrėti, kokį tarpą rodyti, kad konkrečiai toje vietoje mes randam tą, toje vietoje mes randam šitą, kad jie atrastų, kas yra, nes visą filmą žiūrėti tikrai yra prabanga.“
		M7: „<...> Tai kaip tada siūlyčiau pradėti nuo trumpesnių filmų ir tada žiūrėti kaip sekasi pamokoje arba yra užklasinė veikla, kaip mokyklos dažnai turi ir tada į tas užklazines veiklas visas.“
	Pasirinkti kelioms temoms	M5: „<...> jeigu aš jau žiauriu visą filmą, tai bandau rasti keliom kitom temom, kad būtų nauda“
	Legalūs ištekliai	M5: „<...> Kur daugiau yra tada yra programa, tada sudaryta. Tik nežinau, ar ten yra tie filmai yra duoti su visais, tom metodinėm medžiagom. Siūlyčiau ieškoti kažko tokio, nes pačiam tai pačiam, kai reikia analizuoti, ieškoti yra labai sunku. Reikalinga ta metodinė medžiaga, bent jau šiek tiek arba ten užvedimas klausimų“
		M1: „<...> Nu tai aš jam turbūt patarčiau susirasti visokius legalius išteklius lietuviškus ar nebūtinai, susirasti tuos išteklius legalius ir tikrai pasižiūrėti kiek ten yra tų filmų pagal tas temas.“
	Kviestis specialistus	M5: „<...> Aišku, dar labiau pasiūlyčiau, kad vis dėlto, o į tokias pamokas reikia kviestis specialistų, mat specialistai tai yra specialistai, va vis tiek visai kitas žmogus, kuris na kitaip kitaip nupasakoja, juo labiau mokiniams tie seni veidai yra atsibodę, tai norisi naujovių. Kai ateina kitas, kitoks, jau nematytas, tada jiems jau atrodo visai naują dalyką pasakoja“
	Pasirupinti techninėmis sąlygomis	M1: „<...> susižiūrėti ar iš viso fizinės galimybės tam, projektorius ten dar kažkas, jeigu tas viskas kažkaip yra“
	Atrinkti pagal amžiaus grupę, gebėjimus	M1: „<...> tai tada rekomenduočiau apie savo auditoriją, kuriai ketini rodyti, susirasti kažkokį <i>age rating</i> ar tikrai tas filmas yra skirtas tai auditorijai pirmiausiai“.

		M3: „<...> Pirmas kriterijus: Ar tiks tai amžiaus grupei, ar jiems tiesiog bus įdomu?“ M4: „<...> Na tai į turinį sakysime, kad ji turi ne žiūrėti filmą, kad atitiktų ir amžių, ir ne tik amžių, bet, sakysime, yra ir yra specifiniai vaikai būna sukritę į tą klasę. Sakysime, pagal klases“
	Ar tinka tema	M1: „<...> tada pačiam pasižiūrėti ar jį atitinka tema.“ M2: „<...> Nežinau, turinį vis tiek žiūrėti, žiūrėti pagal programą daugiau mažiau.“
	Informuoti tėvus	M1: „<...> jeigu tas filmas yra aštresnis, informuoti tėvus, kad jie gali paskambinti“
	Pasiruoti diskusijai	M1: „<...> pasiruošti ką tu nori pasakyti prieš filmą ar tu tiesiog nori pradėti nuo tokios <i>tabula rasa</i> situacijos ir galiausiai paskui pasiruošti kažkokius minimum diskusijai, o gal ir kažkokiam užsiėmimui pavadinimui ar dar kažkokiam tas užduotis, kad tas filmas nebūtų tiesiog filmas.“
	Pažinti mokinius	M2: „<...> pažinti pirmiausiai mokinius reikia, nes... aš labai įvairiose mokyklose, iš tikrųjų 4 turbūt buvo mokyklos, kuriose dirbau ir labai įvairi auditorija ir vienose gali rodyti tą „Knygnešį“, kitose negali. Tai turbūt pirmiausiai pažinti mokinius prieš rodant tuos filmus, kas jiems įdomu, kas jiems aktualu, nes nes gali, nu tokia visiškai nesėkmė.“
	Bendradarbiauti	M2: „<...> yra programos yra kolegos, su kolegomis pasitarti. Štai ir patarimai — pažinti mokinius ir tartis su kolegomis, pagrindiniai turbūt.“
	Dalyvauti renginiuose	M7: „<...> Na, kaip čia pasakyti, per tas užklasines veiklas bandyti pritempti prie programinių mokyklos dalykų viską. Tai čia yra pats geriausias dalykas, nes tu nesugadini savo pamokos laiko, tai yra saugu. Vaikai eina kaip į atsipalaidavimą ir tada kontekste, kažkokiam jų atsipalaidavimo tu dar parodai kažką papildomą, kad dar siejasi su mokomaisiais dalykais. Tai čia yra pats geriausias dalykas.“
	Tartis su mokiniais	M6: „<...> atsižvelgti į pačių vaikų nuomonę, ypatingai jeigu reikia rinktis tarp kelių filmų, tai vienas iš kelių būdų duoti vaikams patiems pasirinkti, atsiversti platformą, kurioje yra pasirinkimai, yra tokie ir tokie variantai ir jie pasiskaito, ir pasižiūri, ir bus didesnis įsitraukimas, nes bus labiau suinteresuoti.“ M6: „<...> išsiginčinti koks yra tavo kaip mokytojo lūkestis, išsiginčinti koks vaikų lūkestis, jeigu turi ankstesnę patirtį ir žinai ko tikėtis iš tų kino edukacijų, tai tokiu atveju tai tiems vaikams perteikti tą lūkestį, kad tai nebus tiesiog atėjimas į kino teatrą, po filmo bus aptarimas ir aš norėčiau, kad jūs išsakytumėte dar kažką“.
	Nerodyti	M7: „<...> Nerodyti patarčių. Dabar čia gal skamba taip pikta. Bet nu bet nu jeigu naujam istorijos mokytojui, nerodyti filmo dėl to, kad jisai nori, tikrai nesugebės. Jeigu tai yra visų pirma naujas istorijos mokytojas, tai vėlgi yra arba pedagoginio stoka arba dalykinio yra stoka žinių kompetencijų stoka. Jeigu čia trūksta, gali prisidirti taip, kad nesuvaldysi.“

Išanalizavus respondentų atsakymus išskirta 1 kategorija ir 15 subkategorijų. 14 iš jų pataria filmus naudoti mokymo procese 1 – nepataria. Pedagogai vieni kitiems pataria naudotis legaliais ištekliais, komunikuoti su kolegomis ar specialistais, taip pat tartis su mokiniais dėl filmų pasirinkimo.

3.2. Edukatorių interviu rezultatų analizė

Siekiant išsiaiškinti kaip kino edukaciją apibūdina antroji respondentų grupė - edukatoriai, jiems buvo pateiktas klausimas: „Kaip apibūdintumėte kino edukacijos sąvoką?“. Atlikus duomenų analizę išskirta 1 kategorija ir 3 subkategorijos (žr. 24 lentelę).

24 lentelė. Kino edukacijos sąvoka

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Kino edukacijos sąvoka	Lydėjimas	E4: „<...> Edukacija man yra mokymasis iš esmės arba lydėjimas į kažkokią diskusiją naudojant vizualines priemones.“
		E9: „<...> išsinešimas kažkokio tai savo, kaip žmogaus, pokyčio iš filmo ir apskritai edukacija tai padėjimas vaikui pamatyti, ką tu gali iš to filmo išsinešti“
		E5: „<...> edukacija yra netiesiogiai susijusi su pačiu filmu. Tai gali būti tikrai kažkokia vaizdo priemonė, o diskusija nukrypti gali visiškai į panašius arba netgi ne panašius dalykus.“
	Vaizdinis raštingumas	E3: „<...> paprastai apibūdinčiau kaip vaizdinio raštingumo ugdymo dalį ar ugdymą“
		E7: „<...> Edukacija skirta geriau suvokti audiovizualinę medžiagą.“
		E2: „<...> ugdo žmonių, žiūrovų sugebėjimą interpretuoti ir suvokti, kritiškai žiūrėti į judančius vaizdus juos supančius ir juos generuojančią kultūrą.“
		E8: „<...> judančių vaizdų pažinimas, siekis juos pažinti, suprasti, kokias kokias prasmes jie perteikia mums, ką nori pasakyti, kokia yra režisieriaus vizija“
		E7: „<...> kino edukacija - tai yra apie kiną ir jo suvokimą.“
	Tarpdisciplininė sritis	E6: „<...> visų pirma, techninę dalį, pažinti kiną iš techninės jo pusės, tada meninę dalį, pažinti kiną iš meninės išraiškos priemonių pusės ir tada mano manymu dar yra socialinė pusė, kur kinas paliečia temą ir realiai paliečia, ir tada edukacija turėtų praplėsti tą temą“
		E10: „<...> kino edukacija yra vienas, galėtų būti vienas iš tų dedamųjų, kurie prisidėtų prie tų bendrųjų kompetencijų gilinimo ir tos, aišku, terpės, kino edukacijos turbūt labai įvairios, yra nuo ten kažkokių vaizdelių rodymo pamokos pradžioje iki <...> noro ir domėjimosi kino reikalais ir ten žiūrėjimo įvairių ten festivalio filmų“

Tyrimo metu paaiškėjo, kad kino edukatoriai kino edukacijos sąvoką apibūdina kaip lydėjimą, pagalbą ar mokinių nukreipimą. Kiti respondentai išskyrė vaizdinio raštingumo ugdymą, audiovizualinės medžiagos, judančių vaizdų pažinimą ir suvokimą. Du respondentai įvardino kino edukaciją kaip keletą skirtingų aspektų apimančią sritį: techninę, meninę, socialinę. Šioje subkategorijoje priskirti atsakymai nurodo ir skirtingas kino edukacijos priemones: „Nuo ten kažkokių vaizdelių rodymo pamokos pradžioje iki <...> noro ir domėjimosi kino reikalais ir ten žiūrėjimo įvairių ten festivalio filmų“ (E10).

Respondentams buvo užduotas klausimas: „Kokią patirtį jie turi su filmais mokiniams?“. Tyrimo metu buvo išskirtos 3 kategorija ir 8 subkategorijos (žr. 25 lentelę).

25 lentelė. Kino edukacijos kryptys

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
	Kino teatrams	E8: „<...> Tai aš esu tas žmogus, kuris sudaro programą [programos pavadinimas] atranka tuos filmus. Dalį filmų įsigyjame.“

Programos kūrimas	Kino projektams regionuose	E7: „<...> Tai visų pirma mano patirtis, tai yra susijusi turbūt išskirtinai su mano vykdomais projektais, šių projektų metu yra kinas nėra integruojamas į mokomuosius dalykus, tai išvažiuojamoji paslauga arba projekcinė veikla mokyklose moksleiviams. Ir dažniausiai tai vyksta pamokų metu, kartais po pamokų.“
	Kino platformai	E3: „<...> Taip, tai, mano patirtis buvo iš pradžių, jeigu čia asmeniškai taip, nuo [kino teatro pavadinimas], nes aš dirbau [kino teatro pavadinimas] ir dirbau irgi su edukacija. Tai tenai turėjau tą tiesioginį kontaktą su mokytojais. <...> Šiuo metu mano santykis yra daugiausia su mokytojais. Tai reiškia, aš neturiu tiesioginio kontakto su mokiniais.“
	Kino platformai ir kino festivaliui	E4: „<...> vadovauju [kino platformos pavadinimas] platformai ir iš esmės esu vadovė [kino festivalio pavadinimas] programos [pavadinimas] tai čia kalbant ir nuo atrankos proceso, filmo peržiūrų, atrankos iki metodikų sudėliojimo iki galvojimo irgi, ir strategavimo, ką daryti su tais filmais, kaip įtraukti, kaip juos padaryti įtrauktesnius tiek tėvams, tiek vaikams, tiek mokytojams, jiems patiems, tiek edukatoriams.“ E1: „<...> tuo pačiu dirbau ir [kino festivalio pavadinimas]. Tai ta samplaika ir padėjo tas metodines priemones kurti.“
Diskusijų vedimas	Socialine tematika	E5: „<...> Na, kai iš darbo pusės darbinės, tai teko, kaip sakiau, vienerius metus padirbėti irgi [kino teatro pavadinimas] edukatore, ir mes labiau orientuodavomės, jeigu tai būdavo aptarimai kažkokie, tai dažniausiai būdavo siužetiniai, tokie apie patį siužetą, apie tai, kaip susideda tie filmai, kur ta kulminacija, kur ten įžangos ir pan.“ E6: „<...> Aš manau, kad, nu save laikau, savo praktikoje aš dažniausiai apimu tikrai socialinę pusę, labai retai, viena koja išoku į meninę, bet taip labai trumpam, tam, kad labiau ne eduoti, o, <i>raise awareness, tipo</i> , kad egzistuoja, kad yra ir spalvos, yra šitie dalykai.“
	Kino tematika	E2: „<...> esu ir kritikas, ir dėstytojas, t. y. dirbu ir formaliam, ir neformaliam ugdyme <...> ir tai darau gana seniai ir dažniausiai tai pasireiškia per įvairias diskusijas po filmų. Tai čia didžiausias segmentas, kai susitinkame po filmo ir kalbame apie pusvalandį-keturiasdešimt penkias minutes“
Metodinės medžiagos rengimas	Metodinės medžiagos kūrimas	E9: „<...> Aš galbūt tas žmogus kuris pritaikė amžių tam filmui, ir pagal tai buvo rengiama ta metodinė medžiaga gali būti tam amžiui aktualu, įdomu, šiuolaikiška.“ E1: „<...> Kai kurias metodines priemones rašiau daugiau kaip socialinio aspekto.“
	Metodinės medžiagos kūrimas ir recenzavimas	E10: „<...> Na su [festivalio pavadinimas] seansais mokiniams tai aš esu dirbus ir ir ir, vesdama tuos renginius ir dar esu recenzavusi metodinės priemonės. Ir dar esu viena, rašiusi metodinę priemonę. Patirtys labai skirtingos.“

Atlikus duomenų analizę, išskirtos 3 kategorijos: kino programų kūrimas, diskusijų po kino seansų vedimas ir metodinės medžiagos filmams rengimas. Kino programų kūrimas skaidosi į 4 subkategorijas pagal tai, kam skirtos šios kino programos. Pirmoji jų yra programa kino teatrams – respondentė atrenka filmus jaunimo auditorijai į kino programą, kuria naudojasi nekomerciniai kino teatrai. Kita kino programų sudarymo subkategorija yra filmų atranka mokykloms regionuose, kuriuose nėra kino teatrų, tai išvažiuojamoji paslauga, kurios metu rodoma tam tikra filmų programa.

Filmai taip pat atrenkami ir keliama į oficialias kino platformas, kuriomis gali naudotis mokytojai nemokamai, susikūrę savo paskyras. Kino programa taip pat sudaroma ir kino festivalio daliai, kuri yra skirta įvairių klasių moksleiviams.

Antroji kategorija – diskusijos po kino seansų. Tyrimo metu nustatyta, kad du iš trijų respondentų, vedančių diskusijas po kino filmų, kreipia diskusijas socialine tematika, atsižvelgdami į filmo temą, vienas respondentas diskusijas kreipia apie kino kalbą ir kino kultūrą.

Trečioji kategorija – metodinės medžiagos rengimas, kuri skaidosi į dvi subkategorijas: metodinės medžiagos kūrimą ir metodinės medžiagos kūrimą bei recenzavimą. Metodinė medžiaga yra pagalbinė priemonė pedagogams arba kitiems kino edukatoriams, metodinė medžiaga yra įkeliamą kartu su filmu legaliose Lietuvoje prieinamose kino platformose.

Kino edukatorių buvo klausama: „Su kokio pobūdžio filmais jie dirba?“ Išskirta 1 kategorija ir 3 subkategorijos. Rezultatai pateikiami lentelėje (žr. 26 lentelę).

26 lentelė. Edukacinių filmų pobūdis

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantieji citata
Filmų pobūdis	Nekomerciniai	E2: „<...> Tai filmai yra įvairiausi, aišku, dažniausiai ne aš juos renkuosi, renkasi mokykla, mokiniai, mokytoja <...> Tai tie filmai, aišku, yra segmentuoti pagal amžiaus grupes dažniausiai.“
		E5: „<...> Aišku, visi tie filmai, kurie kuriais dalinasi vat edukatoriai ir kino centrai, vieni tarp kitų, ir mes sudarydavome lygiai taip pat kas mėnesį siūlomų filmų programas ir daugiausiai ten būdavo nekomerciniai filmai“
		E3: „<...> mes stengiamės atsižvelgti kad mokytojai kurie turi tam tikrus dalykus, jie galėtų tiesiog pritaikyti tuos filmus prie tų dalykų, ir kad jie turėtų tą galimybę.“
	Kino klasika	E3: „<...> be abejonės mes labai norim įtraukti kino klasiką. Tai sakykim šiais metais įtraukėm „Riešutų duoną“, kuri yra ir knyga, ir mokytojai tikrai jaučia poreikį parodyti tą filmą mokiniams. įtraukti.“
Dokumentiniai	E4: „<...> Kadangi šiaip mūsų yra dokumentiniai filmai ir mes kažkaip labai dažnai ir dažniausiai, kai vyksta edukacijos, mes jų nepjaustome arba nepateikėme per kino edukacijos prizmę<...> Mums svarbiau yra istorija, istorija ir tema, kuri yra atskleidžiama filme.“	

Atlikus respondentų interviu analizę, išskirtos 3 subkategorijos: nekomerciniai, kino klasikos ir dokumentiniai filmai. Prie nekomercinių filmų priskiriami europietiški bei lietuviški filmai, minima kino klasika yra būtent lietuviškų filmų, į dokumentinių filmų subkategoriją patenka įvairios trukmės ir tematikos filmai.

Tyrimo metu respondentų buvo klausima: „Kokie šių filmų tikslai?“. Išskirta 1 kategorija ir 3 subkategorijos. Rezultatai pateikiami lentelėje (žr. 27 lentelę).

27 lentelė. Edukatorių įvardinti filmų tikslai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Filmų tikslai	Pasiūlyti alternatyvų turinį	E8: „<...> Tai tikslas yra, tai kad pasiektų moksleivių auditoriją, kad jie pasižiūrėtų, kad tai nebūtų tik tas turinys, kurį, kuris jiems lengvai yra pasiekiamas, tarkim, ar ten, ar per televizorių, ar, tarkim, tie visi <i>blockbasteriai</i> didžiuosiuose kino teatruose, kad jie tą filmą pamatę susidurtų šiek tiek su kitokiu kinu, kuris užduotų klausimus, neatsakytų į juos, bet jiems labiau užduotų, paskatintų pamąstyti.“
		E6: „<...>Visų pirma pristatyti alternatyvą holivudiniam, tam <i>mainstreaminiam</i> kinui, kad jie pamatytų, netgi išgirstų kiną kita kalba, tiesiog suvoktų, kad suvoktų apie egzistavimą, nes vėl, kai tu augi ir matai tiktais vieno tipo filmus, o dažniausiai per teliką tik tą ir matai, ir visai nieko, kad praplėsti.“
	Paliesti socialines temas	E6: „<...> paliečia tam tikrą socialinę temą, kai kas pritaiko jau, nu tipo vaikams suprantama kalba <...> realiai filmas padaro įspūdį, mano uždavinys tą įspūdį racionalizuoti į kontekstinti į Lietuvą, suempatinti, kad jie priimtų, nes, nu ne visus filmus mes galim tiesiai šviesiai į širdį priimti.“
	Supažindinti su kino kultūra	E8: „<...> Ir bendrai tas mūsų tas tikslas, kad kiną suvoktų kaip kino meną, kad kino kalbą šiek tiek suvoktų. Tai ruošiamos ir tos metodinės medžiagos dalis klausimų, nes vėlgi kinas yra neretai matomas tik iš tos pusės kaip tema. Na, tarkim, yra tema apie patyčias. Mes apie tai šnekame, bet nešnekame apie tai, kaip ta tema yra pateikta, kokie sprendimai priimti, kad būtų atskleista. Tai vat.“
		E2: „<...> Tai va, tai o tikslas, tikslas – kad, kaip ir sakiau, jau į pirmą klausimą atsakydamas, kad atsirastų apskritai kino kultūra, kad būtų suvokta, kad žiūrint kiną yra ne tik, na taip, labai banaliai kalbama ne tik pramoga, kad tai yra pusantros valandos dvejų valandų laiko, žodžiu, praleidimo būdas, bet kad tai yra prasmingas meno kūrinys, apie kurį iš tikrųjų įmanoma ir šnekėti, ir naudoti kaip pagal tam tikrą ugdymo platformą, nes nėra tiek daug būdų kaip tam tikras temas taip koncentruotai ir taip iš esmės galima būtų prieiti kaip tik tai per kiną.“
		E6: „<...> meninins poveikis, kurio jau, kaip pasakyt, aš jo negaliu sustiprint, jau kaip filmas veikia, taip veikia, bet aš turiu jiems kažkaip konvertuoti įspūdį į jiems mmm lengviau artikuliuojamas... percepcijas? Arba kognityvinius procesus? Nerandu normalaus žodžio. Nu bet jo, maždaug šitaip.“

Analizės metu išskirtos trys subkategorijos, nusakančios skirtingus rodomų filmų tikslus. Pirmoji jų yra pasiūlyti alternatyvų kiną. Kino edukatoriai teigia, kad svarbu mokiniams suteikti galimybę žiūrėti filmus, sukurtus ne tik Holivude ir rodomus per televiziją ar komerciniuose kino teatruose. Anot respondentų, suteikta filmų alternatyva praplečia mokinių pasaulėžiūrą ir priverčia susimąstyti, kelia klausimas. Kitas svarbus įvardintas filmų tikslas yra supažindinti žiūrovus su kino kultūra, kino kalba ir jo meninės raiškos priemonėmis. Taip pat tyrimo metu išskirtas edukacinių filmų tikslas – paliesti įvairias socialines tematikas.

Respondentų, kurie turi galimybę pasirinkti filmų programą, buvo klausama: „Kaip atsirenkate filmus? Kokiais kriterijais vadovaujatės?“ Analizės metu išskirtos 2 kategorijos ir 11 subkategorijų. Rezultatai pateikiami lentelėje (žr. 28 lentelę).

28 lentelė. Filmų atrankos kriterijai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Filmų atrankos kriterijai kino platformoms	Kino klasika	E3: „<...> tokie keli dalykai išskiriant tuos filmus, kad vienas, jo, norim įtraukti kino klasikos.“
	Rekomendacijos	E3: „<...> Tada kad pagal mokytojų ir kino edukatorių kažkokias rekomendacijas.“
	Išskirtinumas	E3: „<...> ir tų filmų, kur sakykim jų nėra kažkur kitur“
	Tematika	E3: „<...> Ir tada be abejonės kažkokie kurie turi tam tikras temas.“
		E4: „<...> Taip yra žmogaus teisių turinys ir kontekstas. Kiek filmas atskleidžia žmogaus teises ir su kokiomis žmogaus teisėmis yra susijęs“
	Pritaikomumas	E4: „<...> Ypatingai pagrindinis vienas iš pagrindinių, tai yra ar įmanoma filmą pritaikyti edukacijai? Tai šitą labai gerai atsimeu, tada, kiek filmas yra pritaikomas arba galima pritaikyti įvairioms temoms, edukacijai“
	Išskirtinumas, meninė vertė	E4: „<...> <i>arthousinis</i> arba vizualinis aspektas“
Emocinis stimulus	E4: „<...> emocinis stimulus, kiek stimuliuoja filmas.“	
Filmų atrankos kriterijai kino teatrams	Tematika	E5: „<...> galima būdavo suskirstyti tame žurnalėlyje pagal tematiką, pvz., istoriniai, dokumentiniai, kažkokie tai arba pagal temas patyčių temoms, smurto ir įvairioms tokioms būdavo, kad suskirstom amžiaus grupėms, pavyzdžiui, kokioms klasėms tinka, ir tai irgi kažkaip bandžiau visaip ir kaip patogiau.“
		E7: „<...> Filmai nebūtinai turi būti tiesiogiai kalbantys apie kažkokį įvykį, bet galbūt istorija rutuliojosi tam tikrų įvykių fone. Na, ir čia kaip pavyzdį galiu pateikti lietuvių kino klasikos filmą „Vaikai iš Amerikos viešbučio“ arba „Riešutų duona“ arba „Maža išpažintis“ - tai ypatingai susidūriame su situacija rodant filmą „Vaikai iš Amerikos viešbučio“ yra labai labai istorinis kontekstas. Labai svarbus etapas Lietuvos istorijoje.“
	Aktualumas	E8: „<...> taip pat ir kad jisai būtų įdomus, tarkime, svarbu yra moksleiviams ir kad atlieptų galbūt tam tikrą ugdymo turinį.“
		E8: „<...> Tai pagrindiniai kriterijai yra, kad tas filmas būtų kokybiškas, kad jisai būtų aktualus, Taip pat tie filmai, kurie, tarkim, gali, kaip čia pasakyti dabar, pažadinti tam tikras diskusijas.“
Europietiškas kinas	E8: „<...> Dažnai atkreipiame dėmesį mes, kad tie filmai būtų europietiški dėl kelių priežasčių. Visų pirma tai yra vis tiek mūsų regiono kinas <...> nes perkame vis tiek europietišką kiną vien dėl to, kad yra MEDIA, gauname paramą tam platinimui.“	
Išskirtinumas, meninė vertė	E8: „<...> savo kino kalba, galbūt, neįprastas, nematytas. Stengiamės vengti tokių stereotipiškų šabloniškų filmų, nors jaunimui paaugliams tai yra pakankamai sunku padaryti.“	

Išanalizavus duomenis, filmų atrankos kriterijai skaidomi į 2 kategorijas ir 11 subkategorijų. Filmų atrankos kriterijai kino platformoms reiškia legaliai preinamą turinį internete, kurį paprastai lydi metodinė medžiaga mokytojams. Edukatoriai renkantys filmus kino platformoms atkreipia dėmesį į jų tematiką, išskirtinumą bei meninę vertę, edukatorių ir mokytojų rekomendacijas ir tai ar filmas gali

būti pritaikomas edukacinei veiklai, tai reiškia – ar filmas kelia diskusijas, ar jį galima pritaikyti mokinių auditorijai įvairioms temoms aptarti, taip pat paminėta ir kino klasika, kurią edukatoriai įtraukia arba nori įtraukti į kino platformos turinį.

Kino edukatoriai, rinkdami filmo programą kino teatrams ir filmų peržiūroms regionuose, atkreipia dėmesį į tai, kad filmas būtų aktualus, taip pat svarbus savo tematika, išskirtinis bei turintis meninę vertę, taip pat kino edukatoriai renkasi europietiškus filmus dėl jų išskirtinumo ir palengvintų finansavimo sąlygų.

Tyrimo metu edukatorių, kurie tiesiogiai dirba su auditorija ir veda diskusijas po kino seansų, buvo klausama: „Kaip šie filmai pritaikomi auditorijai, kaip ruošiatės diskusijoms?“. Išskirta 1 kategorija ir 5 subkategorijos (žr. 29 lentelę).

29 lentelė. Filmų pritaikymas auditorijai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Parenkamos grupės valdymo technikos	Pagal amžių:	E2: „<...> jeigu tai yra, na, įsivaizduokime, ketvirtokai tai, tarkim, gali pasiimti kokį nors, jeigu tai yra gyvas susitikimas, kokią nors, aš tokią turiu, artefaktų dėžutę, kur jie gali išsirinkti, tarkim, kokį nors daiktą objektą, kuris jiems yra artimas su filmu, kažkokias kelia asociacijas: spalvines, garsines, temines, t. t. <...> bet kokiems dešimtokams, neduosi išsirinkti kriauklytės, kauliukus, švilpukus“ E5: „<...> Visuomet, ypač maži vaikai, kaip tiek atskiria, kur gėris, kur blogis, vyresniesiems būdavo tiesiog diskusija. Esam bandę debatus“
	Žiūrovo patirtį	E2: „<...> Tu kaip kino patirtį - žiūrėjimą turintis asmuo, tai tu gali atskirti tuos dalykus, kitiems nėra tai savaime aišku. Ir būtent tada gali pasiimti vieną kokį nors, jeigu mes kalbame apie vyresnius žmones, galima pasiimti vieną segmentą ir pabandyti išsiaiškinti, ar tai yra dokumentinis, tarkim, ar vaidybinis filmas, kad atsirastų ta kritinė kažkokia tai žiūra, distancija ir galų gale leistų mums pradėti bendrauti, kalbėti apie platesnes tarkim, realybės ir fikcijos santykį, tiesos ir pramano, taip toliau ir panašiai.“
	Pagal filmą	E2: „<...> Jeigu yra, tarkim, kryptis arba žanrai, dokumentinius ir vaidybinius. Tai va, tai man atrodo, kad priklauso, pirmiausia aš atsirėmiu į filmą, ką tas filmas siūlo?“ E5: „<...> Na, vat debatams iš karto ir turi atsirasti tos dvi pozicijos. Ir jeigu filmas yra tikrai apie kažką labai tiesiogiai ir būna, kad nerandi, ką kiti vaikai tai turėtų apginti arba už ką pastovėti, būna tokių labai tiesių filmų.“
	Pagal gebėjimus	E5: „<...> kur su negalia vaikai, tai aišku, jiems jau vėl kita programa, ir dažniausiai, jie jau ten patys visų aptarimais rūpindavosi, nes vien žiūrėjimas jau jau ten būdavo procesas, nes labai įvairiai jie reaguoja, kaip žinome.“
	Pagal kontekstą	E6: „<...> aš neužduodu jiems, kaip pasakyti, ką jie turėtų suprasti, o užduodu greta esančius klausimus,

		tam, kad pamatyti jų nuomonių ir aaaa <i>predidges</i> , kontekstą, visą panoramą, tada iš ten eina tik per dedukciją, ar tikrai tu manai, kad, ar tu manai, ar kolegos sutinka. Realiai nu nemažai gi yra vaikų, kuriems yra sukonstruotos tam tikros nuomonės <...> tada vaikui yra naudinga pamatyti save klasiokų kontekste ir save tiesiog logikos kontekste, ar jis tikrai gali atsakyti į klausimus, kurie kvestionuoja jo tam tikrą nuomonę.
--	--	--

Atlikus duomenų analizę, nustatyta, kad kino edukatoriai, pritaikydami diskusijas po kino seansų auditorijai, atsižvelgia į mokinių amžių, jų gebėjimus, žiūrovo patirtį bei kontekstą ir filmą, kurį rodo.

Respondentų buvo klausiama: „Kaip jie ruošia metodinę medžiagą?“. Atlikus analizę buvo išskirta 1 kategorija ir 3 subkategorijos (žr. 30 lentelę).

30 lentelė. Metodinės medžiagos rengimas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Metodinės medžiagos rengimo strategijos	Remiantis asmenine patirtimi	E1: „<...> Nu aš iš tikrųjų, turiu praktikos jaunimo organizacijom <...> turiu visas metodines priemones turiu“
		E10: „<...> Na, aš nemažai turėjau čia pedagogikos visokie ten dalykai mane lydi dar nuo bakalauro studijų <...>. Bei багаžą ten grynai visokiam skirtingų užduočių kūrimui turiu tikrai kartais irgi reikia pasižiūrėti, ar tas dalykas suveiks ir ir kaip geriau tai padaryti“
	Bedradarbiaujant	E1: „<...> ir aišku aš manau, kad neišviangiama reikia konsultuotis su sričių ekspertais, nes tikrai kai kurias užduotis sugalvoti, galbūt, yra sudėtinga, bet yra sričių ekspertai, kurie tą puikiai išmano, yra mokytojai, kurie gali padėti sugalvoti užduotį, jie kažkaip randa tokius kaip juos pritaikyti, kaip šitą klausimą adaptuoti į tokią panašią užduotį“
		E10: „<...> Esu tarusis su kolegomis, kurie irgi yra ganėtinai susipažinę, turbūt su įvairiom metodikom, tai jų semiuosi iš įvairių šaltinių.“
	Ieškant informacijos	E9: „<...> Tai ieškojau pagal temą kas atitiktų iš tikrųjų tai ką noriu parodyti vaikams ar ne, tai ką noriu kad jie sužinotų, tai čia buvo socialinis ratas atsirado“
		E9: „<...> tai iš tikrųjų ieškojau internete, kas atitiktų socialinio palaikymo prizmę ir išmetė šitą ir galvojau aš jau buvau dariusi anksčiau ir galvojau, kad taip, tai tikrai tinkama.“
		E10: „<...> pasižiūriu panašiom temom, kokias, pavyzdžiui, internete gali rasti metodinės priemonės, nes iš tikrųjų dabar yra daugybė ir platformų, ir man dalis jų ten yra nemokamos. Gali daug nu užsiprenumeravęs kažką pasižiūrėti. Tai tas įvairių užduočių ten visokių žaidybinių veiklų ir panašiai. Ten sprogsta internetas.“

Atlikus respondentų atsakymų analizę, nustatyta, kad kino edukatoriai, rengdami metodines medžiagas, kuriose yra pateikiami klausimai ir užduotys konkrečioms filmams, remiasi savo asmenine patirtimi, konsultuojasi su kolegomis arba kitų sričių specialistais, taip pat ieško papildomos informacijos.

Respondentų buvo klausama: „Kokių kompetencijų reikia pritaikant filmą auditorijai?“ Analizės metu išskirta 1 kategorija ir 5 subkategorijos. (žr. 31 lentelę).

31 lentelė. Reikalingos kompetencijos

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Reikalingos kompetencijos	Kultūrinis išsilavinimas	E6: „<...> Visų pirma, tai socialinio neabejingumo, tiesiog laikyti pirštus ant pulso, kas vyksta visuomenėje. Kas yra opu, kas galimai yra opu.”
		E8: „<...> Tai aš manau, kad pirmiausia, tai turi būti kažkoks tai kultūrinis tas išsilavinimas, žinomas kontekstas.”
		E9: „<...> galbūt dar kultūrinis aspektas svarbu, pamatyti tą prizmę, kurioje vyks, kurioje visuomenėje pritaikomas tas filmas.”
	Bendravimo įgūdžiai	E6: „<...> Kitas dalykas — bendravimo įgūdžiai į kuriuos įeina improvizacija <...> nuolat turi būti ir bendrauti su jais jų kalba, retsykais, nu, parodyti jiems, kad tu žinai jų socialines medijas, tu žinai jų kalbą, tu tiesiog pasirenki būti kultūringas”
		E2: „<...> Kažkaip aš manau, kad bendraujant su vaikais visų pirma tai turi būti kažkokia pagarba jiems. Aš nežinau, ar čia kompetencija yra pagarba. Čia turbūt yra bendrai. Turi kažkoks emocinis jautrumas, žodžiu, intelektas ir t. t.”
		E6: „<...> Ir mokėti uždavinėti klausimus, kurie neišduoda tavo nuomonės. Tai reiški, ne būti propagandistu, kas yra labai sunku, nes kartais atrodo, kad nu tu išgirsti nuomonę ir norisi: „Nee, tu neteisis!” Bet negali taip padaryti ir supranti, kad efekto didesnio pasieksi jeigu eisi per savo nuomonės nerodymą”
	Auditorijos valdymo	E7: „<...> Tai tikrai gali daryti, tiesiog turintis specifinių žinių ir gebantis valdyti auditoriją.”
		E2: „<...> kita kompetencija yra skirtingų metodų taikymas, kad reikia turėti tam tikrą arsenalą.”
		E6: „<...> ir jeigu tu parodai savo kompetencijas, kad tu sugebi valdyti pokalbį su 100 žmonių aaaa esi iš jų terpės, bet pasirinkai atstovauti kultūrą, tai jiems tas yra autoritetas, jiems tas nėra lievai.”
	Vaiko raidos išmanymas	E8: „<...> Kitas dalykas tai irgi žinojimas jų psichologinę raidą, kurioje vietoje jie dabar yra, aišku, tie vaikai labai skirtingi irgi ateina skirtingų mokyklų artisto dešimtmetis gali jau vienas kalbėti apie vieną, kitas apie kitą, bet bendrai suvokti tas amžiaus grupes“
		E9: „<...> Manau tikrai yra svarbu išmanyti vaiko amžiaus tarpsnius, kas yra būdinga tam amžiui, lygiai taip pat yra svarbu pažinti šiuolaikinius vaikus, kas jiems aktualu šiuo atveju ir numatyti domėtis jų kasdienybę”
	Kino kompetencijos	E7: „<...> Pirmiausia tai manau, kad turi būti pačios kino srities išmanymas.
		E2: „<...> kino istorijos ir kino teorijos išmanymas, t. y. jeigu tu nesigaudai, kino istorijos procesuose ir tiesiog imi kiekvieną paskirą kūrinį, tai tu, na, tiesiog, iš esmės, prarandi didžiąją dalį visos diskusijos, nes net negalima vertinti šiuolaikinių vaizdų, Neturint omeny kaip anksčiau jie buvo kuriami. Ir kodėl mes apskritai priėjome prie to? Ir galų gale, jeigu tu parodai, kad tu demonstruoji žodžio išmanymo kompetenciją kino istorijos ar kino teorijos srityje, tai irgi iš karto yra tam tikras autoritetas.”
		E2: „<...> kad tau patiktų kinas, kad galėtum tą energiją kažkaip tai ir ištransliuoti, kad tu ne šiaip tai naudoji, kad tiesiog pakliuvai tu į tą vietą, bet kad tau tie filmai iš esmės rūpi pačiam. Tai taip čia toks labai galbūt skamba ezoteriškai, bet man atrodo svarbu, kad pats mėgtumei tą sritį,

		kurioje tu esi. Ir tai galioja bet kam. Ar tai būtų matematikos mokytojas ir įsivaizduokit nemėgsta matematikos? Tai irgi šakės. Tai čia irgi, nes vaikai yra labai imlūs. Jie tikrai jaučia.”
--	--	--

Remiantis gautais interviu atsakymais teigiama, kad kino edukatoriui yra svarbu turėti kultūrinės kompetencijas, domėtis visuomenėje esančiu kontekstu, taip pat svarbūs bendravimo įgūdžiai, pagrįsti pagarba. Anot interviu rezultatų, svarbu turėti ir auditorijos valdymo įgūdžių ir atitinkamų metodų taikymo. Kino edukatorius taip pat turi gerai suprasti vaikų raidos etapus, suvokti, kas yra aktualu skirtingoms amžiaus grupėms, tam, kad išnaudotų visas kino edukacijos teikiamas galimybes, kino edukatorius turi turėti kino srities žinių, išmanyti kino istoriją bei kino teoriją.

Tyrimo metu edukatorių buvo klausama ar jie, atrinkdami filmus, ruošdamiesi diskusijos ar rengdami metodinę medžiagą bendradarbiauja su kolegomis? Analizės metu buvo išskirtos 2 kategorijos ir 5 subkategorijos (žr. 32 lentelę).

32 lentelė. Kino edukatorių bendradarbiavimas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Bendradarbiavimas	Stebint kitus	E1: „<...> aš eidavau kartais šiaip stebėti kaip mokinukas, prašydavau, kad įsileistų ir laisvu laiku stebėdavau kaip jie nu kaip dirba, nes nu išsilavinimo neturėjau iš esmės tokių tokių mokslinių darbų lietuvių kalba irgi nebuvo, kita vertus ir laiko nebuvo, imi darai eksperimentus.”
	Mokantis iš kolegų	E1: „<...> mane mokė iš kino industrijos kolegos. Tai aš tuos pačius metodus apie kino kalbą, kurią režisieriaus klausinėdavau per Q&A tokius kaip pagrindinius dalykus, naudojau ir metodinėse priemonėse, ne visose, bet kai kuriose.”
	Bendradarbiavimas su mokytojais	E1: „<...> Na ir kūrėme tą [kino platformos pavadinimas], tokią kaip bazę, tai jungdamome labai daug mokytojų, kurie vis tiek daugiau mažiau dar įdėdavo tokį edukologinį, pedagoginį aspektą, padėdavo tarkim paaiškinti, kokios yra mokykloje programos, kur tą filmą pavyzdžiui galima naudoti. Ten jau mums padėjo tikrai nemažai mokytojai.”
Išreiškiamas noras bendradarbiauti	Su kino edukatoriais	E3: „<...> Labiausiai norėtūsi pirmiausia su kino edukatoriais, kino teatrais, kurie dirba su edukacija, kad tas ryšys mūsų visų dirbančių šiame lauke būtų glaudesnis ir kad galėtume kažkaip daugiau bendradarbiauti.”
		E2: „<...> klausei apie tai, tarkim, ar konsultuojuosi su kolegomis. Tai kiek tų kolegų yra? Tai kiekvienas irgi taip labai individualus, kaip, aš žinau porą žmonių ir kartais, na, pabendraujam”
		E3: „<...> kažkaip norisi įtraukti daugiau edukatorių. Ir norisi, ne tik parengti filmų medžiagas ir juos pristatyti, bet ir kažkokius renginius turėti su mokytojais. Tad norisi išplėsti tą kino edukatorių lauką, ir turėti jų daugiau.”
	Su mokytojais	E8: „<...> būtų idealu, jeigu, tarkim, mokytojai patys domėtūsi, koks tas kinas ir ką jie nori pasakyti, kaip jie pritaiko prie savo to ugdymo proceso”.
E7: „<...> Aišku visuomet, mes labai stengiamės įtraukti ir mokytojus į tą procesą, bet vis dėlto tai yra vienetai, kurie tikrai nuoširdžiai domisi, įsitraukia ir suvokia to prasmę. “		

Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus pastebėta, kad kino edukatoriai bendradarbiauja ir išreiškia norą bendradarbiauti. Kino edukatoriai bendradarbiauja su kolegomis bei mokytojais, tačiau kita dalis kino edukatorių jaučia bendradarbiavimo trūkumą ir norėtų daugiau bendradarbiauti tiek su mokytojais, tiek su kitais kino edukatoriais.

Tyrimo metu kino edukatorių buvo klausama: „Kokias didžiausias teigiamas ir neigiamas puses įžvelgiate kino edukacijoje?“ Išskirtos 2 kategorijos ir 7 subkategorijos (žr. 33 lentelę).

33 lentelė. Teigiamos ir neigiamos kino edukacijos pusės

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citada
Pliusai	Pasiekiamumas	E3: „<...> Pliusai, tai turbūt visų šitų projektų tai, kad: viena tai yra nemokama, kita kad tai yra pasiekama ir regionuose. Tai kad tu gali rodyti mokyklose turint projektorių, ar turint kažkokią kitą sąlygą. Ar tai salėse. Tai yra manau irgi labai didelis plusas, kad tai yra pasiekama. Ir kad lygiai taip pat kino edukacijos egdymo bazėje visos medžiagos yra pasiekiamos.”
	Ugdoma empatija	E4: „<...> Na, man atrodo, kad empatija ir yra, na, bent jau kalbant ir galvojant apie dokumentinį kiną ir dokumentinius filmus. Tai man pagrindinė nauda, būtent ir yra tai, kad tai yra rodoma tikra istorija ir kad vaikas arba jaunas žmogus supranta tai, kas yra pasakoma, kad tai, ką jūs matėte, tai nėra suvaidinta. Tai iš tikrųjų tikras, gyvas žmogus, gyvenantis arba gyvenęs, susiduriantis su šiais iššūkiais, kurių galbūt jūs nematote, nesat girdėję, bet iššūkiu egzistuoja ir jie yra. Tai man atrodo, šitas vienas iš pagrindinių.”
	Pritaikomumas	E5: „<...> Man atrodo ir tas lankstumas vien dėl to, kad matyti ir girdėti filmą yra galbūt lengviau negu klausyti mokytojos. Tas pats per tą patį, ar ne tas pats veidas, ta pati kalba. O filme yra kitaip. Jau mokiniui įdomiau mokytis. Pliusas taip pat, kad galima prieiti ir apkalbėti tokias temas, paliesti, kuriomis kalbėti nėra patogiu. Gal ten ir patyčios, smurtas, tėvų smurtas ar ten dar kažkokių darbais temų, ligos ir pan.. E7: O plusai tie - nežinau - visi plusai. Nežinau, man atrodo, kad kino edukacijos galimybės tokios didelės, šito srityje, kad ten kur mokytojai, kur mokiniai įsitraukia ir kur mokykla aktyviai metai iš metų dalyvauja tose veiklose, tai matosi ir pokytis tiesiog iš pačių vaikų matosi.
Minusai	Mokytojų požiūris	E2: „<...> jeigu tokiose, sakykime, progresyvesnės temos ir, na, kai truputį tokį konservatyvumą laužo, tai tada irgi prasideda, na, tam tikri mokytojų vertybiniai kažkokie nusistatymai ir jau taip jau reikia truputį jausti ir laviruoti. Tai jeigu mokytojas sėdi ten, visi susikryžiaję žodžiu, rodo kūno kalba, kad jam žiauriai ten nepatinka. Jau tada tau darosi irgi jau truputį sunkiau”
		E7: „<...> po to filmo gali būti labai sudėtingos tematikos filmai ir tinkami tai amžiaus kategorijai, tiesiog truputėlį aštresni yra ir tos temos aštresnės, ir jeigu su jais po to nėra diskusijos, normalios, tikros diskusijos, ne paskaitos, o diskusijos nedidelėse grupėse. Tai jeigu to neatliekam, tai tada tikrai gali labai iškreiptas suvokimas ir nepasitenkinimas ir mokytojų tarpe tada atsirasti. Tas tiesiog tas toks pasipriešinimas gali atsirasti. Nepasitenkinimas turbūt yra didžiausia tokia grėsmė. Iš kitos pusės matau grėsmę, kai mokytojai per daug bijo aštresnių temų, nes tuomet tarsi kuriam tokį burbulą. Nekalbame, kaip tik apie tai, ką, apie ką reikia kalbėti
	Laiko trūkumas	E2: „<...> atrodo esminis dalykas, ar galime netgi problema įvardinti, kad kino edukacija, nepaisant to, kad tai, kaip ir jiniai, visa ilgai vyksta, bet tai vis kažkaip nei formalizuotas dalykas, nu toks žodžiu, man atrodo tu irgi iš savo patirties gali matyti, kad nu mokytojams tai yra truputi rankų nusiplovimas klasės valandėlė ar kažkas na pasižiūrėti filmą, dar kažką ten pakalbėti. Visiems tai žiūrima taip, nu, ne visai ne visai rimtai. Kai kurie tikrai mato tame ir naudą, ir žodžiu, kažkokią vertę. Tai truputį yra kitoks santykis, tik tam dažniausiai reikia laiko“ E3: „<...> Turbūt didžiausias minusas yra laikas. Todėl, kad yra tas momentas, kad mokytojai nori rinktis tą patogiausią kelią dėl laiko. Ir pasirinkti trumpametražius filmus. Arba kurie neužima valandos, arba pamokos laikotarpio. Tai čia yra toks didelis iššūkis visai kino edukacijai, kaip padaryti, kad į ją būtų žiūrima rimtai”

		E5: „<...> pradėsiu galbūt nuo minusų, nes iš karto yra trukmė. Nes ir mokytojams, ir galbūt mokiniams tai jau kainuoja daugiau nei vieną pamoką, ir netgi jeigu ateiti nepamokinę dieną, vėlgi tada turi tą aptarimą kažkaip įsidėti į savo pamokas, kai grįžti į mokyklą ir tai įsitempia, labai labai jau kaip ir plačiai aišku, galima tai naudoti tą informaciją, pamatytą ne vieną pamoką, bet vėlgi laikas, sakykime, apibrėžkime taip, kad trukmė ir laikas yra toks kaip minusas.”
	Vertinimo trūkumas	E3: „<...> mes nesam kino teatras ar kino edukatoriai, kurie turi tiesioginį kontaktą su mokiniais, mes negalime kažkaip sužūrėti ar yra visos metodinės medžiagos naudojamos, kaip tai yra naudojama. Koks tas vyksta procesas. Galime tik gauti atgalinį ryšį. Tai irgi yra iššūkis, kaip paskatinti mokytojus tikrai pasinaudoti tuo. Nesinori, kad tai būtų tik filmo peržiūra, bet kad tai būtų daugiau. Kad tai būtų ir diskusija, aptariama kino kalba, stilius, galbūt istorija, to filmo tema.”
	Didelis mokinių kiekis	E6: „<...> neigiamas yra jaučių kiekis vaikų, nes ne visi gauna pasisakyti ir kai kas tiesiog prasėdi. Ir jo, kai kas prasėdi, bet mąsto, bet kai kas prasėdi ir viskas ir mąsto apie kiaušinieneį, kur valgė ryte ir nekaip. Tai aš manau, kad kiekis vaikų yra minusas”

Kino edukatoriai išskiria 3 kino edukacijos teigiamas puses – tai pasiekiamumas, nes dalis paslaugų, pavyzdžiui kino edukacijos platformose pateikti filmai ir metodinė medžiaga, yra nemokami ir gali būti plačiai naudojami visoje Lietuvoje, įskaitant ir tuos miestus, kuriuose nėra kino teatrų. Dar viena tyrimo metu įvardinta teigiama pusė yra filmų lankstumas ir pritaikomumas, įskaitant ir įvairias socialines temas, kurias filmai gali inspiruoti. Tarp kino edukacijos trūkumų paminėtas mokytojų požiūris, kuris pasireiškia rodant filmus sudėtingesnėmis ar aštresnėmis temomis.

Siekiant sužinoti kaip edukatoriai vertina ar įsivertina savo veiklą, buvo užduotas klausimas: „Kaip įsivertinate edukacijos sėkmę? Kokiais kriterijais vadovaujate?“ Išanalizavus duomenis išskirtos 2 kategorijos ir 7 subkategorijos. Rezultatai pateikiami lentelėje (žr. 34 lentelę).

34 lentelė. Kino edukatorių vertinimo kriterijai

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Vertinimo kriterijai	Apklausa	E3: „<...> Karts nuo karto darome tam tikras apklausas, dėl metodinių medžiagų, dėl programų. Dėl apskirtai viso to projekto. Ar reikėtų kažką pakeisti, ar ne.“
	Atsiliepimai mokytojų	E3: „<...> Tai daugiausia vertiname pagal atsiliepimus mokytojų“.
		E10: „<...> Kartais būdavo, kad į tuos savo užsiėmimas pasikviesdavo ir daugiau kolegų. Buvo, kad ten, pavyzdžiui, ateina kolega, etikos mokytoja, psichologė, tai irgi ten aptariame, kaip sekasi, tai dažnu atveju iš reakcijų ganėtinai aišku būna.“
		E2: „<...> Jeigu mokytojais pasako ačiū labai fainai buvo, nuostabu ir panašiai, tai irgi faina. Tave paglosto kažkaip, galvoji gerai, bet tai irgi nėra kažkoks vertinimas, nes galbūt mokytojais labai gerai buvo, o mokiniams nelabai kaip ir atvirkščiai. nesuveikėGalbūt mokiniai yra labai entuziastingi, džiaugėsi, ir visi ten, žodžiu dėkojo viso gero ir panašiai. O mokytoja eina ten suraukusi nosį ir galvojo, ką jis čia šnekėjo, kaip jis iš viso čia galėjo tokius dalykus paliesti.“
	E1: „<...> Mes sukurdavome metodinę priemonę, ją mėgindavome važiuodami per festivalį per mokyklas ir miestus, tada mes ją taisydavome ir keldavome į [kino platformos pavadinimas], ten su mumis mokytojais galėdavo susisiekti ir tą feedbacka tikrai duodavo, o iki to laiko tai nuvažiuoji ir matai ar	

		<p>priima tą filmą ar ne, bet nebūtinai filmą, kartais tavęs nepriima dėl to“</p>
Atsiliepimai mokinių		<p>E7: „<...> Patys vaikai pasako jiems patiko arba nepatiko, bet net filmo metu galima jausti pagal auditorijos įsitraukimą. <...> Mhm... Dažniausiai vis dėl to labai jaučiasi iš auditorijos, iš vaikų. Visą laiką klausiamo, pirmas klausimas būna vaikai ar patiko filmas? Na, ir vaikai įvairiai atsako. Būna sako nelabai patiko filmas.“</p>
		<p>E4: „<...> Tai po to pačioje pabaigoje vienaip ar kitaip klausiam, ką išsinešate, kas tiko, ką galbūt keisti norėtumėte ir siūlytumėte. Kuri vieta visiškai nevažiavo ir visiškai nepaėjo? Tai tai tie, kurie nori ir gali dalintis, taip pasidalina.“</p>
		<p>E8: „<...> Tai turbūt ir geriausia, aišku, atsiskleidžia, kai kalbi su jais, kai kalbiesi, ir jeigu yra tikrai galimybė kalbėtis, tada ir jauti ar tas filmas jiems patiko. Net nežinau ar tas žodis iš tikrųjų „patiko“, kuris juos palietė kažkiek taisy, nes tu gali sakyti, man nepatiko, bet tave paliečia, kaip ir knygos, kurias perskaitydavai.“</p>
Mokinių įsitraukimas		<p>E10: „<...> Sėkmę tai dažniausiai lengviau įvertinti, nes nu matai, kaip įsitraukę mokiniai, ypač tai yra ten diskusijos, kažkokios ir diskusiniai klausimai, ir dažnu atveju net ir paskui būna, kad ir prieina, ir ten nori kažką kažkaip pratęsti ten tą pokalbį arba būna, kad ir jeigu, pavyzdžiui, iš tavo mokinių kažkas dalyvavo ten, tuose užsiėmimuose, tai irgi gauni kažkokį grįžtamąjį ryšį, kad kad patiko, kad smagu buvo.“</p>
		<p>E5: „<...> Na, tai ar tiko iš karto parodo vaikų veidai. Tai ar jie suprato, ar jie po filmo sėdi vieną antakį pakėlė ir nesupratę. Bet čia irgi dar nereiškia, kad netiko, nes būna tokių filmų, kurie be pabaigos arba palieka pabaigą susikurti pačiam žiūrovui. Kitą kartą tikrai lieki su vienu antakiu pakeltu, bet paskui parodo jau ta diskusija, kuri, dėl to galbūt ir reikalinga, kad išsiaiškinti, o gal padėti tuos taškus, kur kilo klausukai tam žiūrovui, ir galbūt vieni suprato vienaip, kiti - kitaip ir atsiranda diskusijos. Vėlgi kažkokia forma.“</p>
		<p>E2: „<...> dažniausiai labai aiškiai po tos diskusijos tu jauti, ar na, kaip tas susitikimas praėjo, jeigu nepavyko prakalbinti, jeigu žmonės visą laiką sėdėjo tokie pusiau nuleidę galvas ir galvojo, kada greičiau čia mūsų baigsis visa šita nesąmonė, ir galėsime eiti namo, tai tada galvoji, kad ir tu kažką ne visai teisingai darei. Ir ir tie žmonės ne visai buvo suinteresuoti, ir tai net ne toks retas reiškinys. Taip, deja, nėra kažkokių vėlgi instrumentų, ko labai norėtusi, kad būtų kažką na ne tai kad super viziją, bet galbūt vat refleksija.“</p>
		<p>E6: „<...> Tik taisy pagal vaikų atsakymus.<...> bet realiai, tai tipo pagal jų atsakymų kokybę aš įsivertinu savo diskusiją. Nes jeigu atsakymai yra šabloniški ir vadovėliški, tai aš patinęjau vadinasi, aš nepadariau kažko, ką galėjau padaryti.“</p>
		<p>E7: „<...> Ar jie išsiblaškę, ar jie žiūri, kada jiems nusibosta, matome, kad tokie bangavimai yra auditorijos. Tai vienas kriterijus yra, o dėstytojas, žmogus, kuris veda diskusiją po filmo, visada pasižymi tos dienos, tarkim, vaikų įsitraukimą.“</p>
Savirefleksija		<p>E2: „<...> Nu tai tada tikriausiai galbūt dalyvauji tame pokalbyje, žiūri, kas galėjo būti geriau, blogiau, bet aš niekada gyvenime, nei man kažkas sakė, kad aš, galbūt, visą laiką viską blogai darau. Iš</p>

		tikrųjų aš esu vienintelis kriterijus, tai savo sveiku protu vadovaujuos.“
Vertinimo problematika	Vertinimo kriterijų trūkumas	E1: „<...> Atvirai pasakius, aš neturiu jokių kriterijų.“
		E2: „<...> Kriterijų kaip tokių kažkokių objektyvių žodžių, mokslinių jų per daug nėra <...> tu nedarai kiekvieną kartą kiekybinės ar kokybinės apklausos, kad ar tai suveikė.“
		E8: „<...> tikrai reikėtų turėti kažkokią įsivertinimo sistemą, tarkim, ar net kažkaip tai sugalvoti, kaip čia tą poveikį pamatuoti <...> Bet vėl labai sunku, nes yra iš skirtingų mokyklų ir skirtingų aplinkų ateina. Tai, tarkim, labai sunku numatyti, kas juos palies“
	Nuotolinės edukacijos	E4: „<...> Čia geras klausimas, nes pernai metais viskas <i>online</i> . Tai čia vienas dalykas, ir labai sunku buvo pajauti. Nu dirbant, <i>online</i> , yra sunku pajauti grupės dinamiką ir koks yra grupės jausmas ir grupės emocija.“

Kino edukatoriai savo veiklą įsivertina per mokytojų ir mokinių atsiliepimus, stebėdami kaip mokiniai įsitraukia į filmo peržiūrą bei diskusiją, taip pat atlikdami apklausas. Tyrimo metu išskirta ir vertinimo problematika, teigiant, kad respondentams trūksta pačių vertinimo kriterijų ir nėra aiškios vertinimo sistemos, pagal kurią galėtų vertinti savo veiklą, taip pat įsivertinti trukdo nuotolinės peržiūros, kurių metu sudėtinga pajauti grupės dinamiką ir įsitraukimą.

Kino edukatorių buvo klausiama, ką jie patartų kitiems kino edukatoriams pagal kiekvieno iš respondento sritį. Tyrimo metu išskirta 1 kategorija ir 9 subkategorijos. (žr. 35 lentelę).

35 lentelė. Patarimai kino edukatoriams

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžianti citata
Patarimai kino edukatoriams	Pažinti auditoriją	E8: „<...> Ne tik pirmiausiai turėtų žinoti auditorija, tai kam jis tą programą sudaro, tada tam tikrus klausimus, kas yra aktualu tokiam amžiui arba ką pats nori pasakyti? Apie kokius filmus.“
	Nepasiduoti	E2: „<...> Jeigu tu esi pradedantysis ir vat, gauni iš eilės ten keturias penkias tokias klases, kurie pirmą kartą atėjo į kino teatrą ypač tokie, kokie septyniolikmečiai, kur mokykloje yra neskatinama reikšti savo nuomonę, kalbėti, diskutuoti ir tiesiog žiūrėti į viską taip, kaip į kažkokią prievolę. Tai ta motyvacija labai gali greit kristi, ir nu, tai tada aišku, kad jeigu yra tokia situacija, ir jeigu yra galimybės šitam žmogui pasakyti, kad nenuleisk rankų, tai yra viskas dar priešaky, ir bus ta klasė. Tikrai. Kur tu išeisi pats kaip ant sparnų ir jausis, kad, na, iš tikrųjų ir tu labai gražiai šnekėjai.“
	Kalbėti kaip su lygiais	E6: „<...> Realiai patarimas pagrindinis būtų kaip tu pakalbėtum apie filmus su savo draugais <...> kad patarimas yra akių lygmeny, nereikšti savo nuomonės, o išgauti jų nuomonę ir ją įkontekstinti“
	Bandyti	E5: „<...> Nu tai aišku, kad pabandyti parodyti, ir pirmiausia.“
	Užduoti klausimus	E5: „<...> ir iš karto užvesti kritinį tą tokį užvedimo klausimą, kuris sužadina mąstymą ir ir kitaip pradeda žiūrėti. Vaikas tą filmą

		negu, kad įprastai žiūrėtų dėl pramogos. Tai tai vat toks patarimas.“
	Atkreipti dėmesį į temą	E9: „<...> Tai atkreipti dėmesį kokius klausimus iš tikrųjų atsakotai filmas, kokias temas paliečia, tai vienas čia esminių dalykų, išsiskirti sau va tokius dalykus ir tada su mokiniais aptarti būtent tuos konkrečius klausimus.“
		E1: „<...> Na tai aš manau pirmiausia reikia atkreipti dėmesį į pačią temą. Ar filmas tikrai atsako į klausimą nedviprasmiškai.“
	Nekurti per daug klausimų	E9: „<...> tikrai sakyčiau nekurti per daug, nes tiesiog yra nespėjama įsigilinti tiek giliai filmą, kai yra užduodami tik keli klausimai, kai yra užduodama 10-15 tai yra pametama tiesiog mintis, tai geriau yra mažiau negu daugiau.“
	Gebėjimai	E9: „<...> į tą reikia atkreipti dėmesį renkant filmus. Kad ta amžiaus grupė būtų pakankamai subrendusi tam konkrečiam filmui.“
	Įspėti	E10: „<...> kad pasverti turbūt to filmo poveikį galima, jeigu tai yra kažkoks labiau sukrečiantis dalykas. Ir jo gal ir įspėti.“

Tyrimo metu respondentai minėjo, kad patartų kitiems kino edukatoriams atsižvelgti į mokinių amžių, gebėjimus, filmo tematiką, užduoti klausimus ir kalbėti su mokiniais kaip su sau lygiais, tačiau nekurti per daug klausimų. Taip pat įspėti mokytojus ir mokinius dėl filmo poveikio, jeigu jis gali būti sukrečiantis. Kino edukatoriai vieni kitiems pataria išdrįsti bandyti ir nenuleisti rankų, jeigu kas nors nepasiseka.

3.3. Tyrimo rezultatų aptarimas ir diskusija

Kino edukacijos sąvokos daugialypiškumas atsiskleidžia tiek teorinėje dalyje, tiek ir tyrime, išanalizavus respondentų atsakymus. Atlikus tyrimą nustatyta, kad pedagogų respondentų grupė kino edukaciją dažniau įvardija kaip metodą ar priemonę edukaciniams uždaviniams ar tikslams siekti. Šie sąvokos apibūdinimai siejasi su Strum (2012) įvardintais *Film pedagogy* tikslais: mokėti planuoti pamokas ir užsiėmimus naudojant filmus, filmų ištraukas, televizijos laidas, kitus vaizdo tekstus ir su šiais vaizdo įrašais susijusią medžiagą (vaizdus, oficialias svetaines ir garsą). *Film pedagogy* įvardijamas kaip filmų ir vaizdo įrašų naudojimas, tam kad būtų galima pagerinti ir sustiprinti kokio nors mokomojo dalyko įgūdžius (Sturm, 2012).

Išanalizavus duomenis, paaiškėjo, kad kino edukatoriai kino edukaciją apibūdina kaip judančių vaizdų suvokimą, vaizdinės medžiagos vertinimą, kino kalbos mokymą, žiūrovo auginimą, ko nepaminėjo nei vienas respondentas iš pedagogų grupės. Edukatoriams kinas nėra mokymo priemonė ar metodas, nes kino edukacija yra mokymas apie patį kiną. Dalis kino edukatorių įvardijo kino edukacijos sąvoką kaip palydėjimą, nukreipimą. Išanalizavus abiejų respondentų grupių atsakymus, išryškėjo trečioji respondentų grupė – tai edukatoriai, turinys pedagoginės patirties arba pedagogai, turinys edukatorių patirties. Šie respondentai įvardijo, kad kino edukacija yra tarpdisciplininis dalykas. Tai rodo, kad šie respondentai mato esminius kino edukacijos skirtumus. Vieni išskyrė dvi, kiti – tris sritis, kurias, jų manymu, apjungia kino edukacija. Visi šie duomenys rodo, kad sąvokos apibrėžimas yra grįstas asmenine patirtimi – mokytojai pedagoginiame darbe kino edukaciją mato kaip metodą,

kino srityje dirbantys asmenys – judančių vaizdų suvokimą, o įgavę patirties abiejuose srityse respondentai kino edukaciją įvardina tarpdisciplinine sritimi.

Filmų naudojimo sritys. Tyrimas atskleidė, kad mokytojai filmus naudoja keturiose srityse: diskutuojat apie socialines temas, mokant menų, taip pat renkasi filmus pramogai ir žiūri įvairių kūrinių ekranizacijas istorijos bei literatūros pamokose. Tyrimo duomenys rodo, kad respondentų dažniausiai įvardijama filmų naudojimo sritis yra filmų žiūrėjimas su moksleivių grupe socialinėms temoms aptarti. Tai siejasi su teorinėje dalyje išnagrinėta mokslinė literatūra, kuri akcentuoja filmų galią socialiniams įgūdžiams ugdyti, empatijos ugdymą bei motyvacijos didinimą. Izgi ir Say (2017) teigia, kad filmų rodymas gali būti naudojamas ne tik mokinių, bet ir pačių mokytojų motyvacijos didinimui. Išanalizavus tyrimo atsakymus, galima teigti, kad filmai mokytojams yra pagalbinė priemonė, tai rodo, kad filmai neturi mokytojo pakeitimo funkcijos, kuri buvo minėta teorinėje dalyje apžvelgiant filmų ir mokytojo vaidmenų kitimą istorijos mokyme (Peters, 2020).

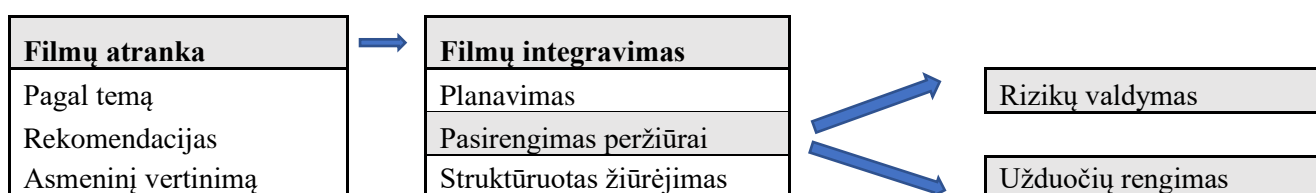
Atlikus analizę, paaiškėjo, kad pedagogai renkasi filmus ugdymo procesui dėl to, kad vaizdinė medžiaga yra geriau įsimenama, todėl lengviau suprantama ir įsisavinama, labiau paveiki nei žodinė ar tekstinė informacija. Pedagogai teigia, kad filmus renkasi dėl vizualumo, t.y. formos, tačiau juos naudoja tik temoms aptarti, tai reiškia – turiniui. Mokinių ir mokytojų poilsis taip pat įvardijama viena iš priežasčių, kodėl renkamosi filmus ugdymo procese, tai gali būti edukaciniai renginiai kino teatre ar laisvalaikio užsiėmimas klasėje. Pasak respondentų pedagogų, filmo peržiūra nėra darbas ir yra labiau skirta poilsiui, pramogai, tuo tarpu kino edukatoriai kino edukacijos priskyrimą pramogai įvardija kaip trūkumą, nes, anot edukatorių, tai ne tik pramoga, o gilesnis pažinimas, reikalaujantis kognityvinių gebėjimų, todėl mokytojų požiūris į filmo peržiūrą kaip į poilsį prieštarauja edukatorių norui pasiūlyti sudėtingesnių temų ar užduočių, taip pat skirti daugiau laiko įsigilinimui į filmą.

Kino edukacijos sritys. Tyrimo metu edukatoriai išskirti į tris pagrindines kategorijas: kino programų rengimas, diskusijų po kino seansų vedimas ir metodinės medžiagos rengimas, tai rodo gana platų kino edukatorių siūlomų paslaugų lauką: kino seansus kino teatre su diskusijomis, kino platformų siūlomus filmus bei papildomas metodines priemones, kurias mokytojai gali pritaikyti patys pagal savo poreikius.

Filmų atrankos kriterijai. Tyrimas atskleidė, kad pedagogai filmus dažniausiai renkasi pagal filmo temą, rekomendacijas bei asmeninį vertinimą. Tuo tarpu kino edukatorių filmų atrankos vertinimo kriterijai skaidomi į 2 kategorijas ir 11 subkategorijų, pradedant nuo filmų išskirtinumo iki finansinių lengvatų įsigyjant filmų teises. Pedagogai mini, kad dėl filmo pasirinkimo dažnai tariausi su kolegomis ir bendradarbiauja rodant filmus, tariausi bendrose socialinių tinklų grupėse bei patys sulaukia rekomendacijų prašymų. Kad turinys būtų legalus ir nemokamas išreiškė vienas iš respondentų, akcentavęs, kad tai yra svarbus kriterijus pasirinkimui: „Man atrodo svarbu, kad būtų legalu, nes šalia to tu irgi neši tokią žinutę, kad tu neparsisiuntei ten iš *torentų* kokio filmo, ten yra *torentų* ženkliukas“ (M1), taip pat respondentas paminėjo, kad legalumas ir filmų atranka iš oficialių Lietuvoje siūlomų filmų moksleiviams leidžia perleisti dalį atsakomybės kino edukatoriams, nes filmai yra oficialiai priskirti tam tikroms amžiaus grupėms ir skirti tam tikroms temoms aptarti ir jeigu kiltų abejonių tėvams ar kolegomis, respondentas jaučiasi turįs teisinį užnugarį. Vienas iš svarbiausių kriterijų respondentams yra ir asmeninis vertinimas. Asmeninis vertinimas svarbus ir dėl to, kad žiūrint filmą nekiltų neaiškumų dėl paties filmo turinio, taip pat respondentai minėjo, kad filmas turi patikti ir renkasi iš tų, kurie jiems patiems labiausiai patinka: „Aš dokumentiką šiaip labai pats mėgstu, tai dauguma tų filmų ir yra tokių dokumentinių, ten kur mes žiūrim.“ (M1), kita respondentė, minėjo, kad

didžiausias kriterijus, renkantis filmus yra jos pačios nuomonė. Filmų atrankos kriterijus remiantis asmenine nuomone siejasi su kino edukacijos sąvokos apibūdinimu, kuris taip pat remiasi asmenine patirtimi.

Filmų pritaikymo procesas. Išanalizavus tyrimo duomenis filmų integravimo procesą galima suskirstyti į tris dalis: filmo peržiūros planavimą, pasiruošimą peržiūrai ir filmo pristatymą, kurį mokytojai įvardija kaip struktūruotą žiūrėjimą. Prieš filmo peržiūros integravimą jau būna įvykusi filmų antranka pagal atitinkamus kriterijus (žr. 8 pav.).

8 pav. Filmų integravimo procesas

Išanalizavus duomenis matyti, kad respondentai filmų peržiūras planuoja iš anksto. Dažnu atveju jos būna įtraukiamos į metinį klasės ugdymo planą, ypačingai tada, kai peržiūra užtrunka daugiau nei dvi pamokas.

Pasiruošimas peržiūrai yra vienas iš respondentų minėtų filmo integravimo etapų. Šis etapas skaidomas į dvi dalis: rizikų suvaldymą ir užduočių rengimą. Vienas iš tyrime dalyvavusių respondentų paminėjo, kad prieš filmo peržiūrą svarbu suvaldyti visas rizikas: „<...> aš tikrai susveriu visas tas rizikas, pvz. fizines, emocines, ten viską viską“ (M1). Respondento teigimu, rizikų valdymas yra tėvų informavimas dėl filmo, kuris gali kelti kokių nors diskusijų: „Aš darau tokių prevencinių žingsnių – aš informuoju pvz.tėvus jeigu jaučiu, kad kažkoks aštresnis gali būti filmas“ (M1). Respondentas teigia, kad svarbu įsivertinti rizikas ir „susidėti saugiklius“, jeigu filmas gali sukelti diskusijų dėl turinio tinkamumo, tematikos ar panašiai.

Pasiruošimas peržiūrai yra antrasis filmų integravimo etapas. Vieni respondentai renkasi naudoti jau kitų parengtą metodinę medžiagą arba atsispiria nuo sukurtos medžiagos ir pritaiko ją pagal savo poreikius, dar kiti rengia užduotis savarankiškai. Respondentų teigimu, filmą reikia peržiūrėti iš anksto ir pasiruošti atitinkamus klausimus ar užduotis.

Trečiasis etapas yra klausimų pateikimas ir filmų pristatymas. Respondentai pedagogai akcentavo, kad norint pasiekti užsibrėžtų edukacinių tikslų, filmo peržiūra turi būti struktūruota, tai reiškia, kad filmas yra pristatomas ir šiame pristatyme yra akcentuojami tam tikri dalykai, į kuriuos mokiniai turi atkreipti dėmesį arba pateikiamos konkrečios užduotys, kitu atveju, mokinių dėmesys bus išblaškytas.

Šis filmų adaptavimo modelis beveik atitinka teorinėje dalyje paminėtą Hord (2012) adaptavimo modelį (žr. 36 lentelę).

36 lentelė. Pedagogų filmų adaptavimo mokiniams modelis

Teorinis modelis remiantis Hord (2012)		Pedagogų filmų adaptavimo mokiniams modelis	
		Konsultuojamasi su kolegomis	
Apgalvoti praktinį įgyvendinimą		Filmo peržiūros įtraukimas į metinį ugdymo planą.	
Sudaryti adaptuojamų komponentų sąrašą		Peržiūrimas filmas ir ruošiami klausimai	
Konsultuotis su kitais diegėjais		Adaptuojamas turinis remiantis metodine medžiaga, konsultuojantis	Adaptuojamas turinys savarankiškai.
Išdandyti		Organizuojama peržiūra.	
		Vertinimas	

Pedagogų adaptavimo veiklos skiriasi tuo, kad pedagogai konsultuojasi su kolegomis dar prieš organizuojant filmo peržiūrą. Praktinis inovacijos įgyvendinimas respondentų grupėje pasireiškia išankstiniu veiklų planavimu. Sudaromas adaptuojamų komponentų sąrašas yra tuomet, kai pedagogai atidžiai peržiūri filmą ir pasižymi dalykus, kuriuos reikia akcentuoti, galvoja užduotis ir klausimus. Šias užduotis pedagogai ruošia pagal mokinių amžių, gebėjimus ir interesus.

Remiantis respondentų interviu atsakymais, parengtas edukatorių filmų pritaikymo modelis (žr. 37 lentelę).

37 lentelė. Edukatorių filmų adaptavimo mokiniams modelis

Edukatorių filmų adaptavimo mokiniams modelis			
Diskusijų organizavimas		Filmų programos sudarymas	Metodinės medžiagos rengimas
Parenkamos grupės valdymo technikos pagal: <ul style="list-style-type: none"> • Amžių • Gebėjimus • Žiūrovo patirtį • Filmą • Kontekstą 		<ul style="list-style-type: none"> • Pagal išskirtinumą • Kino kalbą • Tematikos aktualumą 	<ul style="list-style-type: none"> • Bendradarbiaujant • Remiantis patirtimi • Ieškant papildomos informacijos
Adaptuojamas turinys remiantis metodine medžiaga	Adaptuojamas turinys savarankiškai		

Edukatorių filmų pritaikymo veiklos skiriasi nuo pedagogų filmų pritaikymo visų pirma dėl skirtingų kino edukacijos veiklų pobūdžio, tačiau skirtingos pedagogų mokymo sritys neturėjo įtakos

taikomoms pedagogų adaptavimo strategijoms. Kino edukatorių filmų pritaikymo modelyje, edukatoriai atlieka skirtingas funkcijas. Nepaisant to, kad šios funkcijos viena kitą papildo, edukatoriai išreiškia nepakankamą bendradarbiavimą su kolegomis.

Filmų adaptavimo kompetencijos. Išanalizavus tyrimo duomenis, paaiškėjo, kad pedagogai išskyrė dalykinę kompetenciją, reiškiančią, kad mokytojas turi gerai išmanyti savo dalyką, tam, kad galėtų rodyti filmus ir gebėtų išgryninti tinkamus faktus mokinių auditorijai. Taip pat išskirta pedagoginė kompetencija, kurią respondentai įvardijo kaip vaiko raidos išmanymą, reiškiančią žinojimą apie vaiko gebėjimus, analizuojant kino edukatorių atsakymus, taip pat akcentuojama dalykinė kompetencija – kino išmanymas, respondentai teigia, kad kino edukatorius turi gerai išmanyti kino sritį, kad galėtų vesti diskusijas, ypač vyresnių klasių moksleiviams. Didelė dalis respondentų įvardijo, kad labai svarbios yra asmeninės pedagogo sąvybės: empatija, smalsumas, intucija, drąsa, požiūris į gyvenimą. Respondentai taip pat paminėjo, kad pedagogas turi būti „apsiskaitęs“ ir „inteligentas visuomenės“. Kino edukatoriai taip pat įvardijo kultūrinio išsprusimo reikšmę, teigdami, kad kino edukatorius turi būti išsilavinęs, suprasti visuomenėje vykstančius procesus bei kontekstą. Tai rodo, kad intelektualumas yra svarbi kompetencija norit pritaikyti filmus mokinių auditorijai. Dar viena svarbi kompetencija vienijanti abi respondentų grupes – auditorijos valdymo įgūdžiai.

Vertinimas. Tyrimas atskleidė, kad didžioji dalis respondentų pedagogų turi tam tikrus vertinimo kriterijus, pavyzdžiui, formalusis vertinimas, mokinių įsitraukimas ir mokinių atsiliepimai. Kino edukatoriai savo veiklą įsivertina ne tik per mokinių atsiliepimus bei įsitraukimą, tačiau ir mokytojų atsiliepimus arba atlikdami apklausas. Kino edukatoriai taip pat paminėjo, kad jiems trūksta aiškių savo veiklos vertinimo kriterijų.

Filmų plusai ir minusai. Mokytojų įvardinti didžiausi filmų rodymo ugdymo tikslams plusai yra paveikumas, pokytis, papildomas turinys. Kino edukatoriai mano, kad didžiausi kino edukacijos plusai yra jų pritaikomumas, empatijos įgūdžių ugdymas ir pasiekiamumas. Kaip neigiamus filmų rodymo aspektus mokytojai įvardija laiko trūkumą, netinkamai parinktą filmą ar techninius nesklandumus. Laiko trūkumą įvardija ir edukatoriai, taip pat išskiria nepakankamą pedagogų įsitraukimą į kino edukacijos veiklas.

Patarimai kolegoms. Nepaisant visų išvardintų filmų naudojimo teikiamų galimybių, pedagogai skatina vieni kitus „išdrįsti“, bet „susidėti saugiklius“. Tai rodo, kad filmų naudojimas ugdymo procese reikalauja drąsos ir tam tikrų rizikų suvaldymo, o respondentas iš kino edukatorių grupės pataria kitiems edukatoriams „nenuleisti rankų“, tai rodo, kad ne visuomet edukacija sulaukia sėkmės. Filmų naudojimas ugdymo procese dėl savo patraukumo, poveikumo, lankstumo ir adaptyvumo turi didelį potencialą, tuo pačiu, neturint aiškių metodikos gairių, filmai gali neatitikti švietimo subjektų lūkesčių, ekstensyviai išnaudoti laiką, nepasiekti gerų rezultatų ir turi nepasisekimo riziką.

Išvados

1. Atlikus mokslinę literatūros analizę, nustatyta, kad filmų taikymas ugdymo procese yra plačiai naudojama praktika, pasireiškianti skirtingomis veiklomis ir įvardijama skirtingais terminais. Lietuvoje kino edukacijos terminas nėra tiksliai apibrėžtas, tačiau plačiai vartojamas profesinėje kino bendruomenėje ir žiniasklaidoje. Mokymo srityje filmai atlieka pagalbinį vaidmenį: medicinos moksluose filmai studentams rodomi siekiant ugdyti jų empatijos įgūdžius, literatūros ir kalbos ugdyme filmai palengvina informacijos priėmimą bei kalbos suvokimą, o istorijos mokyme filmų vaidmuo kito nuo siekio pakeisti patį mokytoją iki kritinio mąstymo ugdymo atsiremiant į filmus. Dažnai mokymo tikslams rodomos įvairių įvykių ar literatūros kūrinių ekranizacijos, istorinių įvykių adaptacijos.

2. Filmų adaptavimo procesas gali būti sudarytas skirtingai priklausomai nuo adaptuotojo bei auditorijos, svarbu filmą taikyti prie esamo konteksto, tam adaptuotojas turi turėti pakankamai kontekstinių ir empatijos žinių. Filmų adaptavimas teoriniame modelyje mokinių auditorijai susideda iš 5 etapų: 1) Edukacinis filmas: kas ir kodėl adaptuoja, 2) Išskiriami adaptuojamieji elementai, 3) Parenkamos grupės valdymo technikos ir konsultuojamasi su kitais diegėjais. 4) Įgyvedinamas adaptavimas, 5) Vertinimas.

3. Filmų adaptavimo 5-12 klasių moksleiviams procesą atskleisti pasirinktas kokybis tyrimas. Duomenys buvo renkami iš dalies struktūruoto interviu metodu. Klausimai buvo parengti remiantis teoriniu modeliu, kuris buvo sudarytas atlikus mokslinės literatūros analizę. Duomenų apdorojimui pasirinkta kokybinė turinio analizė, jos metu duomenys buvo skaidomi į kategorijas ir subkategorijas, vėliau analizuojami ir interpretuojami.

4. Atlikus filmų adaptavimo 5-12 klasių mokiniams tyrimo analizę nustatyta, kad pedagogai ir kino edukatoriai taiko skirtingus filmų adaptavimo auditorijai modelius:

- Pedagogų filmo adaptavimo mokinių auditorijai procesas susideda iš 6 dalių: 1) bendradarbiavimas su kolegomis, 2) filmo peržiūros planavimas, 3) išskiriami adaptuojamieji elementai, 4) Adaptuojamas turinys remiantis metodine medžiaga arba savarankiškai 5) įgyvendinama struktūruota filmo peržiūra, 6) vertinimas. Nuo teorinių adaptavimo veiklų pedagogų filmo adaptavimo veiklos skiriasi tuo, kad konsultavimas su kitais diegėjais vyksta dar prieš filmo pritaikymą, kuris pasireiškia filmų atranka pagal rekomendacijas ar asmeninį vertinimą. Pedagogai filmų peržiūras planuoja iš anksto, dažnai įtraukdami į metinius ugdymo planus. Peržiūrėdami filmus pedagogai iš karto žymisi klausimus, kuriuos užduos auditorijai. Dalis respondentų šiuos klausimus rengia savarankiškai, kiti remiasi kino edukatorių parengta metodine medžiaga. Pedagogai filmo peržiūrą vadina struktūruotu žiūrėjimu, nes prieš filmą užduoda klausimus ar pateikia užduotis, kurias mokiniai turi atlikti seanso metu. Pedagogai įsivertina filmo peržiūros ir edukacijos sėkmę pagal mokinių įsitraukimą, atsliepimus ir užduočių atlikimą.
- Kino edukatoriai filmus 5-12 klasių mokinių auditorijai pritaiko trim būdais: 1) atrenkant filmų programą, 2) rengiant metodinę medžiagą filmams, 3) vedant diskusijas po kino seansų. Edukacinių filmų programa sudaroma tiek nekomerciniams kino teatrams, tiek kino platformoms. Pagrindiniai filmų atrankos kriterijai yra filmų išskirtinumas, tematikos aktualumas ir turininga kino kalba. Kino edukatoriai rengiantys metodinę medžiagą, skirtą mokytojams bei kitiems pedagogams, rengia remdamiesi savo patirtimi, bendradarbiaujant su

specialistais ir ieškant papildomos informacijos internete. Kino edukatoriai, veda diskusijas po kino seansų, atsižvelgiant į paties filmo siūlomą tematiką, auditorijos amžių, gebėjimus, kontekstą ir žiūrovo patirtį.

Rekomendacijos

Tyrėjams:

- Atlikti kokybinį kino edukatorių filmų pritaikymo veiklos krypčių tyrimą.

Pedagogams:

- Į filmų atrankos procesą dažniau įtraukti ir mokinius.
- Iš anksto suderinti lūkesčius su visais švietimo subjektais – mokiniais ir edukatoriais dėl filmo peržiūros tikslo, nusprendžiant ar filmo peržiūra skirta kino kalbos ugdymui, kurio nors dalyko mokymui ar pramogai.

Kino edukatoriams:

- Aiškiau iškomunikuoti siūlomos edukacijos tikslą, kad jis būtų aiškiai suprantamas visiems švietimo subjektams.
- Labiau įtraukti mokinius į filmo programos ar metodinės medžiagos rengimo procesą.
- Daugiau bendradarbiauti tiek su kitais kino edukatoriais, tiek su kolegomis.
- Sukurti vertinimo sistemą, kuri leistų įsivertinti siūlomų paslaugų kokybę
- Kino edukacijos veiklas mokytojams siūlyti iš anksto, kad jie lengviau galėtų jas integruoti į savo ugdymo planą.

Literatūros sąrašas

1. Abidi, S. H., Madhani, S., Pasha, A., & Ali, S. (2017). Use of Cinematic Films as a Teaching/Learning Tool for Adult Education. *Canadian Journal for the Study of Adult Education* 29(1), 37-48.
2. Agocuk, P., & Keçeci, G. (2017). The role of cinema and the effect of educational levels of politicians on voting attitude. *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 13(12), 7941–7948.
3. Ahmadi, A., Ghazali, A. S., Dermawan, T., & Maryaeni (2017). Film, Literature, and Education: Trace of Ecopsychology Research in Indonesia. *Advances in Language and Literary Studies*, 8(4), 136.
4. Benzer, S., Güven Yıldırım, E., & Önder, A. N. (2019). The Impact of Educational Films on Attitude and Awareness towards Environmental Problems. *Trakya Eğitim Dergisi*, 757–770.
5. Bruch, A. (2016). Educational film studies: A burgeoning field of research. *Journal of Educational Media, Memory, and Society*, 8(1), 120–129.
6. Buckingham, D. (2003). Media Literacies. In D. Buckingham *Media Education : Literacy , Learning and Contemporary Culture* (pp. 39-45). Cambridge: Polity Press.
7. Budzik, J. H. (2017). Film Education in Cinemas – Determinants and Tendencies. *Panoptikum*, 18, 157–176.
8. Vytauto didžiojo universitetas. (2015). *Komunikuoti kultūrą institucijos, strategijos, auditorijos*. Kaunas: Vytauto didžiojo universitetas.
9. Cole, D. R., & Bradley, J. P. N. (2016). *A Pedagogy of Cinema*. Rotterdam: Sense Publishers.
10. Connolly, S. (2021). Towards an epistemology of media education: confronting the problems of knowledge presented by social realism. *Pedagogy, Culture and Society*, 29(2), 315–329.
11. DeBarger, A. H., Penuel, W. R., Moorthy, S., Beauvineau, Y., Kennedy, C. A., & Boscardin, C. K. (2017). Investigating Purposeful Science Curriculum Adaptation as a Strategy to Improve Teaching and Learning. *Science Education*, 101(1), 66–98.
12. Decoster, P. J., & Vansieleghe, N. (2014). Cinema Education as an Exercise in „Thinking Through Not-Thinking.“ *Educational Philosophy and Theory*, 46(7), 792–804.
13. Domke, L. M., Weippert, T. L., & Apol, L. (2018). Beyond School Breaks: Reinterpreting the Uses of Film in Classrooms. *Reading Teacher*, 72(1), 51–59.
14. Gaižiūnienė, L. (2018). Inovatyvių studijų metodų adaptavimas: iššūkis šiandieniniam dėstytojui. In *Scientific research in education, Vol. 2: the 2nd Lithuanian educational research association (LETA) conference and 2nd conference of doctoral students in education, 11-12 October, 2018, Klaipėda, Lithuania* (pp. 32-43). Klaipėda: Klaipėda university.
15. Hofmann, J. (2018). Pixar films, popular culture, and language teaching: The potential of animated films for Teaching English as a Foreign Language. *Global Studies of Childhood*, 8(3), 267–280.
16. Hoover, J. J. (1990). Curriculum adaptation: A five-step process for classroom implementation. *Intervention in School and Clinic* 25(4), 407-416.
17. Hutcheon L. (2012). *A Theory of Adaptation*. London: Routledge.
18. Hwang, Y. M., Kim, K. S., & Im, T. (2017). Film scenes in interdisciplinary education: teaching the Internet of Things*. *Educational Media International*, 54(2), 83–98.
19. Infante, M. (2018). Cinema experiences at school: assemblages as encounters with subjectivities. *International Journal of Inclusive Education*, 22(3), 252–267.
20. Inga, G. ir Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Mykolo

Romerio universitetas.

21. İzgi, Ü., & Say, S. (2017). The effect of education thematic films on classroom teacher candidates' motivation to teach and attitudes towards teaching profession. *Turkish Online Journal of Educational Technology* (Special Issue, December), 276-281.
22. Janiūnaitė, B. (2013). *Edukacinės novacijos ir jų diegimas*. Kaunas: Technologija.
23. Verikienė, J. (2014). *Kino ir teatro edukacijos poveikis jaunimui*. Vilnius: UAB „Socialinės informacijos centras“.
24. Kadivar, M., Mafinejad, M. K., Bazzaz, J. T., Mirzazadeh, A., & Jannat, Z. (2018). Cinemedicine: Using movies to improve students' understanding of psychosocial aspects of medicine. *Annals of Medicine and Surgery*, 28, 23–27.
25. Keles, A. (2015). The Role of Films in Literature Education at Departments of German Language and Literature in Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 197, 652–658.
26. Kim, D. (2015). A Study on the Class of Education that Builds Students' Character Through Films – Classes at the University of Liberal Arts. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 174, 1529–1533.
27. Ketiš, Z. K., & Švab, I. (2017). Using movies in family medicine teaching: A reference to EURACT Educational Agenda. *Zdravstveno Varstvo*, 56(2), 99–106.
28. Laugier, S. (2021). Film as Moral Education. *Journal of Philosophy of Education*, 55(1), 263–281.
29. Littlejohn, E. (2018). Adaptation. *Brock Education Journal* 27(2), 9-12.
30. Lumlertgul, N., Kijpaisalratana, N., Pityaratstian, N., & Wangsaturaka, D. (2009). Cinemedication: A pilot student project using movies to help students learn medical professionalism. *Medical Teacher*, 31(7), 327-332.
31. McClain, A. (2019). Lights, Camera, Andragogy! Adult Learning and Development in Film. *Adult Learning*, 30(4), 150–159.
32. McDermott, K., Hinchion, C., McGivern, A., & Meade, D. (2019). Learning through Film: Lessons from Workshops for Teachers and Pre-service Teachers of English. *Journal for Learning through the Arts: A Research Journal on Arts Integration in Schools and Communities*, 14(1).
33. Meeusen, M. (2018). „Unless Someone Like You” Buys a Ticket to this Movie: Dual Audience and Aetonormativity in Picturebook to Film Adaptations. *Children's Literature in Education*, 49(4), 485–498.
34. Metzger, S. A., & Harris, L. M. A. (Eds.) (2018). *The Wiley International Handbook of History Teaching and Learning*. New York: John Wiley & Sons inc.
35. Moura, A., Almeida, C., & Pacheco, R. (2019). Film Education Project with Youth. *Education Quarterly Reviews*, 2(2), 321-329.
36. Peters, W. (2020). Film in History Education: A Review of the Literature. *The Social Studies*, 111(6), 275–295.
37. Petronienė, O. (2009). Kultūrinės edukacijos raiška sprendžiant socialines problemas. *Socialinis Ugdymas*, 10(21), 31-43.
38. Reid, M. (2018). Film education in Europe: National cultures or European identity? *Film Education Journal*, 1(1), 5-15.
39. Serdyukov, P. (2017). Innovation in education: what works, what doesn't, and what to do about it? *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 10(1), 4–33.
40. Shankar, Pr. (2019). Cinemedication: Facilitating educational sessions for medical students using the power of movies. *Archives of Medicine and Health Sciences*, 7(1), 96.
41. Sturm, J. L. (2012). Using Film in the L2 Classroom: A Graduate Course in Film Pedagogy.

Foreign Language Annals 45(2).

42. Tolic, M. (2011). Media Culture and Media Education in Modern School. *World Journal of Education*, 1(2), 89-97.
43. Topal, M., Guven Yidirim, E., & Önder, A. N. (2020). Use of Educational Films in Environmental Education as a Digital Learning Object. *Journal of Education in Science, Environment and Health*, 6(2), 134–147.
44. Zemirline, N., Bourda, Y., & Reynaud, C. (2012). Expressing Adaptation Strategies Using Adaptation Patterns. *IEEE Transactions on Learning Technologies*, 5(1), 38–51.
45. Zinnatullina, Z., Davletbaeva, D., & Mukhametshina, R. (2019). Literature and cinema: Ways of interaction in the 21st century. In *Journal of Social Studies Education Research*, 10(4), 357-369.

Informacijos šaltinių sąrašas

1. Audiovizualinių medijų žodynas (2006). [Žiūrėta: 2021 03 10]. Prieiga per internetą: <http://www.lkc.lt/wp-content/uploads/2013/10/Audiovizualiniu-terminu-zodynas.pdf>
2. Lapinskaitė J. (2006). Tarp kino institucijų pametėme patį kiną [žiūrėta 2021 01 15]. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/kultura/naujienos/j-lapinskaite-tarp-kino-instituciju-pameteme-pati-kina.d?id=71582142>
3. Lietuvos kino centras prie Kultūros ministerijos. [Žiūrėta: 2021 03 15]. Prieiga per internetą: <http://www.lkc.lt/educacija/>
4. Lietuvos Nacionalinė UNESCO komisija (2021). [Žiūrėta 2021 04 15]. Prieiga per internetą: <https://unesco.lt/komunikacija-ir-informacija/mediju-ir-informacinis-rastingumas>
5. Tarptautinių žodžių žodynas (1985). [Žiūrėta: 2021-04-05]. Prieiga per internetą: <https://www.zodynas.lt/tarptautinis-zodziu-zodynas/P/pedagogika>